T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE VERİLEN TEMEL TASARIM EĞİTİMİNİN YARATICILIĞA KATKISININ BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Öznur KOCAMAN

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Berna Özlem ÖZCAN

Hatay - 2011

T.C.
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE VERİLEN TEMEL TASARIM EĞİTİMİNİN YARATICILIĞA KATKISININ BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Öznur KOCAMAN

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Berna Özlem ÖZCAN

Hatay - 2011

ONAY

ÖZNUR KOCAMAN tarafından hazırlanan "İLKÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE VERİLEN TEMEL TASARIM EĞİTİMİNİN YARATICILIĞA KATKISININ BELİRLENMESİ" adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği ile GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

05 / 10 / 2011

Jüri Üyeleri	**İmza**
Yrd. Doç. B. Özlem ÖZCAN (Tez Danışmanı – Başkan)	
Yrd. Doç. Cüneyt KURT (Üye)	
Yrd. Doç. Dr. Nami Eren BEŞTEPE (Üye)	

Öznur Kocaman tarafından hazırlanan " **İlköğretim Görsel Sanatlar Dersinde Verilen Temel Tasarım Eğitiminin Yaratıcılığa Katkısının Belirlenmesi** " adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini onaylarım.

Doç. Dr. Yakup BULUT
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Algı ile kavram arasında bir bağlama aracı olan tasarım, büyük ölçüde yaratıcılığa bağlı olarak gelişmektedir. Bireyde bir cevher olarak var olan ve sanat eğitimi sayesinde etkinliği arttırılabilen yaratıcılık kavramı, ilköğretim çağından itibaren sistematik bir eğitim süreci şeklinde bireye kazandırılmaktadır.

Çocuğun yaşamla tanıştığı bu süreçte; duygu, düşünce ve izlenimlerini ifade edebilmesi amacı ile verilen temel tasarım eğitimi, onun yaratıcı etkinliğini de tetiklemektedir. Zihindeki imgeleri sanatsal bir etkinlik ile ifade edebilmeyi öğrenen çocuk, sanat eğitimi ile kazandığı teknik donanım ve düşünme yetisi sayesinde kişisel oluşum sürecinde de ilerlemektedir.

Sanat eğitimi ve beraberinde kazandırılan bilgilerin önemi, gelecekte toplumun bireyi olacak olan çocuğa ve onun yaşantılarına etkilerinin takibi ile ortaya konulabilir. Böylece temel tasarım ve yaratıcılık konuları ışığında çocuk resimlerinin takibi yolu ile sanat eğitiminin geliştirilmesine yardımcı olunabilir.

Bu tez çalışmasında, Görsel Sanatlar Eğitiminde önemli bir yere sahip olan temel tasarım bilgilerinin, çocuk resimlerindeki yaratıcılığa katkısının saptanması üzerinde durulmuştur.

Bu amaç doğrultusunda, tez çalışması; yaratıcılık, çocuk resimleri sanat eğitimi ve temel tasarım olmak üzere dört ana başlıkta araştırılmıştır. Bu ana başlıkların birbirleri ile olan ilgi ve etkileşimleri göz önüne alınarak aralarında bağlantılar kurulmuştur.

Araştırma sürecim boyunca bana desteklerinden dolayı danışmanım Yrd. Doç. Berna Özlem Özcan'a, kaynak ve fikir önerileriyle yolumu açan değerli hocalarım Yrd. Doç. Cüneyt Kurt ve Yrd. Doç. Dr. Nami Eren Beştepe' ye teşekkür ederim.

İLKÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE VERİLEN TEMEL TASARIM EĞİTİMİNİN YARATICILIĞA KATKISININ BELİRLENMESİ

Öznur Kocaman

Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2011

Danışman: Yrd. Doç. Berna Özlem Özcan

ÖZET

Temel tasarım eğitimi; çocuğun görsel anlatım dilini zenginleştiren ve ona yaratıcılığın sınırsızlığını gösteren bir araçtır. Görsel Sanatlar Dersi'nde temel tasarım ilke ve elemanları bilgisini öğrenen çocuk, zihnindeki imgeleri ifade edebileceği yeni bir araçla tanışmaktadır. Bireyi çok yönlü geliştirmeyi hedefleyen sanat eğitiminin onun yetişmesindeki önemi tartışılmazdır. Sanat eğitiminin bir parçası olan temel tasarım bilgisi, bireyi yaratıcı yönden geliştiren bir alandır. Yaratıcılık yaşamın her alanında kullanılan ve bireye üstünlük kazandıran bir özelliktir.

Bu araştırmada, Temel Tasarım bilgisinin çocuğun yaratıcılığına katkısı konu edilmiştir. Yaratıcılık, Sanat Eğitimi, Çocuk Resimleri ve Temel Tasarım konuları ve bu konuların birbirleri ile olan bağlantıları bölümler halinde irdelenmiştir. İlköğretim müfredatında verilen bilgiler dikkate alınarak, temel tasarım ilke ve elemanlarının kullanımının ölçüldüğü bir tablo hazırlanmıştır. Bu tablo ışığında, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin çalışmaları değerlendirilmiştir.

Değerlendirme ile çocuğun aldığı temel tasarım bilgilerinin hangilerini resimlerinde ne kadar ve ne şekilde kullandığı takip edilmiştir. Değerlendirme sonunda, temel tasarım bilgisinin çocuğun yaratıcı etkinliğinde katkısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sanat eğitimi ile kazandırılabilen yaratıcılığın ve çocuk resimlerine etkisinin öneminin anlaşılması sonucu, daha yaratıcı birey yetiştirme yollarının aranması gerektiği vurgulanmıştır.

ANAHTAR KELİMELER

Sanat eğitimi, Temel Tasarım, Çocuk Resimleri, Yaratıcılık

DETERMINATION OF THE ASSISTANCE OF PRIMARY EDUCATION VISUAL ARTS BASIC DESIGN LESSON

Öznur Kocaman
Department of Visual Arts, Post Graduate Thesis, 2011
Advisor, As. Prof. Berna Özlem ÖZCAN

SUMMARY

Basic design education is a tool that helps children to make their visual strain language rich and shows how their creativity is endless. Children who learn basic design principles and componets in Visual Arts Lesson, meet a new tool that explains images in their minds. The importance of the art education that aims them to grow up with multiple courses improvement, is indisputable. Basic design information which is a part of art education, improves a person on creativity. Creativity is a tool that we use in all parts of the life and makes people have more advantages.

In this research, the subject is the contribution of the basic design information on the children's creativity. Creativity, Art Education, Children's Paintings, Basic Design Subjects and the connection of the subjects to each other are examined by units in this study. A chart has prepared which shows basic design principles and components, according to the information that has given in primary education syllabus. That chart evaluates the studies of 5th grade students.

With this evaluation, we had a chance to follow the students how they use the basic design information that has given to them. After all these process and evaluation, the datas show us the basic design information has a powerful role on children's creativity. And the creativity that can be given by art education, has an importance on the children's painting. And looking for alternative ways to improve children, has specified.

KEYWORDS

Art Education, Basic Design, Children Paintings, Creativity

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖNSÖZ	I
ÖZET VE ANAHTAR KELİMELER	II
ABSTRACT AND KEYWORDS	III
İÇİNDEKİLER	IV
RESİMLER LİSTESİ	VIII
TABLOLAR LİSTESİ	X

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN KONUSU, ÖNEMİ, SUNUŞ SIRASI, AMACI VE YÖNTEMİ

Araştırmanın Konusu ve Önemi	1
Araştırmanın Amacı	1
Araştırmanın Yöntemi	2
Araştırmanın Sınırlılıkları	2
Araştırmanın Sunuş Sırası	2

BİRİNCİ BÖLÜM

YARATICILIK

1. YARATICILIK	4
1.1. İnsandaki Yaratma Edimi	6
1.2. Yaratıcılık İle İlgili Yaklaşımlar ve Kuramları	7
1.2.1. Psikoanalitik Kuram	8
1.2.2. İnsancıl (Hümaniter) Kuram	9
1.2.3. Çağrışımsal Yaklaşım	9
1.2.4. Algısal Yaklaşım	9
1.2.5. Bilişsel - Gelişimsel Yaklaşım	10
1.2.6. Çok Yönlü Zekâ Kuramı	10
1.3. Çocukta Yaratıcılık	12
1.4. Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılığın Gelişimi	13

1.4.1 Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılığın Gelişimi 14
1.4.2 İkiden Dört Yaşa Kadar 15
1.4.3 Dörtten Altı Yaşına Kadar 15
1.5. Yaratıcılığın Sanat Eğitimindeki Yeri ve Önemi 16
1.6. İlköğretimde Verilen Sanat Eğitimi Derslerinin Yaratıcılığa Etkileri 17

İKİNCİ BÖLÜM
ÇOCUK RESİMLERİ

2. ÇOCUK RESİMLERİ 19
2.1. Çocuk Resimlerinin Özellikleri 20
2.1.2. Düzleme Çevirme Özelliği 20
2.1.3. Boy Hiyerarşisi Özelliği 20
2.1.4. Saydamlık Özelliği 21
2.1.5. Tamamlama Özelliği 21
2.2. Çocuğun Görsel Sanat Eğitiminde Yaratıcılık 21
2.2.1. Karalama Dönemi (2-4 Yaş) 22
2.2.2. Şematik Öncesi Dönem (4-7 Yaş) 23
2.2.3. Şematik Dönem (7-9 Yaş) 23
2.2.4. Başkaldırma Dönemi (9-11 Yaş) 24
2.2.5. Mantık Dönemi (11-14 Yaş) 24
2.2.6. Karar Dönemi (14 Yaş Ve Sonrası) 24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SANAT EĞİTİMİ

3. SANAT EĞİTİMİ 25
3.1. Bir Disiplin Olarak Sanat Eğitimi 27
3.1.1. Kişiliğin Geliştirilmesine Dönük Amaçlar 27
3.1.2. Toplumsal Çevre İle İlişkiye Girerek Grupla İş Yapma Alışkanlığını Geliştirmeye Dönük Amaçlar 28
3.1.3. Doğa ve Kültür Değerlerine Sahip Çıkma Anlayışının Geliştirilmesine Dönük Amaçlar 28
3.2. Sanat Eğitiminde Tarihsel Süreç ve Ülkemizde Sanat Eğitimi 28

3.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem 29
3.2.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem 30

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TASARIM

4. TASARIM 33
4.1. Temel Tasarımda Görsel Algı 34
4.2. Tasarım Çabası ve Sürecİ 36
4.3. Sanat Eğitimi ve Temel Tasarım Dersi 37
4.4. Günümüzde Görsel Sanatlar Dersi ve İşlenişi 39
4.4.1. Görsel Sanatlar Dersinin Genel Amaçları 41
4.4.2. Görsel Sanatlar Dersinin İlkeleri 44
4.4.3. Görsel Sanatlar Dersinin Öğrenme Alanları 44

BEŞİNCİ BÖLÜM
TEMEL TASARIM İLKE VE ELEMANLARI

5.1.Tasarım İlkeleri ve Elemanları 46
5.1.1. Tasarım Elemanları 48
5.1.1.1. Nokta 48
5.1.1.2. Çizgi 49
5.1.1.3. Doku 52
5.1.1.4. Renk 54
5.1.1.5. Işık - Gölge 60
5.1.1.6. Form (Şekil), Biçim 61
5.1.2. Tasarım İlkeleri 63
5.1.2.1.Denge 63
5.1.2.2. Vurgu 66
5.1.2.3. Kontrast 67
5.1.2.4. Hareket, Ritim 68
5.1.2.5. Oran 69
5.1.2.6. Mekân/Espas 71
5.1.2.7. Ahenk/Harmony/Uyum 75

5.1.2.8. Bütünlük 76
5.2. İlköğretim 5. Sınıfta Temel Tasarım Eğitimi 78

BULGULAR, YORUM VE SONUÇ

Temel Tasarım İlke ve Elemanlarının İlköğretim 5. Sınıf Çocuk Resimlerinde Kullanımına Yönelik Örnekler 80

KAYNAKÇA 125
EKLER 130

Resimler Listesi

Resim 1: Seurat, Trees and Boat
Resim 2: Leonardo da Vinci, Study Of a Woman's Hand
Resim 3: Van Gogh, Mountain Landspace
Resim 4: Ansel Adams, doğal dokuya örnek fotoğraf çalışması
Resim 5: Anni Albers (1962), Resimsel Dokuma, Kesişme
Resim 6: Işığın yansıması ve rengin algılanması
Resim 7: 12'li Renk çemberi
Resim 8: Gauguin, Manaha no Atua, The Day Of God,
Resim 9: Picasso, Three Woman
Resim 10: Tamamlayıcı renkler
Resim 11: Gauguin, Where Do Me Come From?
Resim 12: Rembrandt, Self Potraid
Resim 13: Picasso, La Cesserole Emaillee
Resim 14: Cezanne, The Card Players
Resim 15: İki Boyutlu Biçimlendirme, Simetrik Denge
Resim 16: Seurat, Detail of; Sunday, Afternoon On The İle De La Grandje-jatte
Resim 17: Leylekler ve Bisiklet, Söbütay Özer, 2000
Resim 18: Paul Klee, Red Balloon
Resim 19: Head Of a Sleeping Woman, 1932, Picasso
Resim 20: Van Gogh, The Aliscamp At Arles
Resim 21: Leonardo Da Vinci, Vitruvius Adamı
Resim 22: Van Gogh, Van Gogh's Bedroom At Arles
Resim 23: Van Gogh, The Drawbridge
Resim 24: Carla Crivelli, The Annunciation
Resim 25: İki Kaçışlı Perspektif
Resim 26: Gene Bodino, Yenikent
Resim 27: Leonardo Da Vinci, Potraid of Mona Lisa,
Resim 28: Van Gogh, Yıldızlı Gece
Resim 29: Henry Matisse, The Dance
Resim 30: Çizgi çeşitleri ile düzenleme çalışması, 11 yaş, erkek

Resim 31: Çizgilerle bütün oluşturma çalışması, 11 yaş, kız
Resim 32: Çizgi, nokta ve renk değerleri ile düzenleme çalışması
Resim 33: Atık malzemelerin kullanımıyla bütünlük oluşturma çalışması, 11 yaş, erkek
Resim 34: Yaprak baskısı çalışması, 11 yaş, kız
Resim 35: Yapay doku ile tamamlama ve bütünlük çalışması, 11 yaş, kız
Resim 36: Renk ve Biçimlerle Düzenleme, Pastel Boya Çalışması, 11 Yaş, Kız
Resim 37: Guaj boya çalışması ile perspektif ve mekân, 11 yaş, kız
Resim 38: Işık ve gölgenin biçimlendirmedeki önemi, Pastel Boya tekniğiyle natürmort çalışması, 11 yaş, kız
Resim 39: Geometrik biçimlerde ışık ve gölge karakalem çalışması, 11 yaş, erkek
Resim 40: İç mekân çalışması, kâğıt üzerine kuru boya, 11 yaş, erkek
Resim 41: Sokağımız konulu karakalem çalışması, 11 yaş erkek
Resim 42: İnsan figürü ile oran orantıyı kavrama, karakalem desen çalışması, 11 yaş, erkek
Resim 43: Karakalem portre çalışması, 11 yaş, kız
Resim 44: Mekân ve oran orantıya örnek öğrenci çalışması, 11 yaş, erkek
Resim 45: Cam baskı çalışması, ritme örnek, 11 yaş kız
Resim 46: Kuru kalem ile dilek ağacı, ritim konusuna örnek, 11 yaş, erkek
Resim 47: Renk ve biçimle vurguya örnek öğrenci çalışması, 11 yaş, kız
Resim 48: Denge konusuna örnek guaj boya natürmort çalışması, 11 yaş, erkek

Tablolar Listesi

Tablo 1: Resim 30, Çizgi çeşitleri ile düzenleme çalışmasının değerlendirilmesi
Tablo 2: Resim 31, Çizgilerle bütün oluşturma çalışmasının değerlendirilmesi
Tablo 3: Resim 32, Çizgi, nokta ve renk değerleri ile düzenleme çalışmasının değerlendirilmesi
Tablo 4: Resim 33, Atık malzemelerin kullanımıyla bütünlük oluşturma çalışmasının değerlendirilmesi
Tablo 5: Resim 34, Yaprak baskısı çalışmasının değerlendirilmesi
Tablo 6: Resim 35, Yapay doku ile tamamlama ve bütünlük çalışmasının değerlendirilmesi
Tablo 7: Resim 36, Renk ve Biçimlerle Düzenleme, Pastel Boya Çalışmasının değerlendirilmesi
Tablo 8: Resim 37, Guaj boya çalışması ile perspektif ve mekân çalışmasının değerlendirilmesi
Tablo 9: Resim 38, Işık ve gölgenin biçimlendirmedeki önemi, Pastel Boya tekniğiyle natürmort çalışmasının değerlendirilmesi
Tablo 10: Resim 39, Geometrik biçimlerde ışık ve gölge karakalem çalışmasının değerlendirilmesi
Tablo 11: Resim 40, İç mekân çalışması, kâğıt üzerine kuru boya çalışmasının değerlendirilmesi
Tablo 12: Resim 41, Sokağımız konulu karakalem çalışmasının değerlendirilmesi
Tablo 13: Resim 42, İnsan figürü ile oran orantıyı kavrama, karakalem desen çalışmasının değerlendirilmesi
Tablo 14: Resim 43, Karakalem portre çalışmasının değerlendirilmesi.
Tablo 15: Resim 44, Mekân ve oran orantıya örnek öğrenci çalışmasının değerlendirilmesi
Tablo 16: Resim 45, Cam baskı çalışması, ritme örnek çalışmanın değerlendirilmesi

Tablo 17: Resim 46, Kuru kalem ile dilek ağacı, ritim konusuna örnek çalışmanın değerlendirilmesi
Tablo 18: Resim 47, Renk ve biçimle vurguya örnek öğrenci çalışmasının değerlendirilmesi
Tablo 19: Resim 48, Denge konusuna örnek guaj boya natürmort çalışmasının değerlendirilmesi

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN KONUSU, ÖNEMİ, SUNUŞ SIRASI, AMACI VE YÖNTEMİ

İlköğretim kurumlarında Görsel Sanatlar Eğitimi dersi kapsamında yer alan temel tasarım bilgisinin, çocuk resimlerindeki yaratıcılığa katkısını irdeleyen tez, konusu, önemi, amacı ve sunuş sırası açısından bu bölümde incelenecektir.

Araştırmanın Konusu ve Önemi

Araştırma sürecinde eğitimin önemli bir parçası olan Görsel Sanatlar dersinde verilen Temel Tasarım Eğitiminin yaratıcılığa katkısı irdelenmiş ve örneklerle gözlemlenmiştir.

Sanat eğitimi sayesinde etkinliği arttırılabilen yaratıcılık kavramı, ilköğretimden itibaren sistematik bir şekilde kişiye kazandırılmaktadır. Çocuğun duygu, düşünce ve izlenimlerini ifade edebilmesi amacı ile verilen temel tasarım eğitimi, onun yaratıcı etkinliğini de tetiklediği düşünülmektedir. Zihnindeki imgeleri sanatsal bir etkinlik ile ifade edebilmeyi öğrenen çocuğun elde ettiği kazanımlar yaşamının tüm alanlarında etkili olmaktadır.

Sanat eğitimi ve beraberinde kazandırılan bilgilerin önemi, gelecekte toplumun bireyi olacak olan çocuğa ve onun yaşantılarına etkilerinin takibi ile ortaya konulabilir. Böylece; temel tasarım ve yaratıcılık konuları ışığında, çocuk resimlerinin incelenmesi yolu ile sanat eğitiminin geliştirilmesine yardımcı olunabilir.

Araştırmanın Amacı:

Bireyi çok yönlü geliştirmeyi amaçlayan sanat eğitiminin bir parçası olan temel tasarım bilgilerinin, çocuk resimlerindeki anlatım ve ifade şekline etkilerinin araştırılması ve örneklerle açıklanması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi:

Bu araştırmanın teorik temeli; Yaratıcılık, Çocuk Resimleri, Sanat Eğitimi ve Tasarım alanları oluşturmaktadır. Bu alanlardaki literatür taranarak araştırmanın kapsamına dahil olan konular incelenmiş ve teorik bir alt yapı oluşturulmuştur. Alanların birbiri ile ilintili yönleri araştırılarak ortaya konmuştur.

Araştırmanın uygulamalardan oluşan değerlendirme bölümünde ise temel tasarım bilgilerinin kullanımının ölçümüne yönelik hazırlanan bir tablo ışığında ilköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin yapmış olduğu çalışmalardan oluşan örnekler değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma, 2010 – 2011 eğitim öğretim yılında Hatay'ın İskenderun ilçesinde Özel Atalar İ.Ö.O. 1. kademe 5. sınıf öğrencilerinin Görsel Sanatlar dersinde yapmış oldukları çalışmalar ile sınırlıdır.
- Araştırma, öğrencilerin Görsel Sanatlar etüt dersinde yapılan çalışmaları ile sınırlıdır.

Araştırmanın Sunuş Sırası

Araştırmanın ikinci bölümünde yaratıcılık konusu, bu konudaki kuramlar ve çocuktaki yaratıcılık kavramı incelenmiştir. Üçüncü bölümde çocuk resmi, özellikleri ve çocuğun görsel sanatlar eğitiminde yaratıcılık konuları üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümünde sanat eğitimi konusu ele alınmıştır. Öncelikle sanat eğitimi bir disiplin olarak irdelenmiş sonrasında da sanat eğitiminin dünyada ve ülkemizdeki tarihsel süreci anlatılmıştır.

Araştırmanın beşinci bölümünde, tasarım, tasarımda görsel algının önemi ve tasarlama süreçlerine değinilmiştir. Altıncı bölümde, sanat eğitiminin içerisinde tasarım eğitimine değinilmiştir. Görsel Sanatlar dersinin içeriği, amaçları ve ilkeleri sıralanmıştır. Yedinci bölümde, temel tasarım ilke ve elemanları (nokta, çizgi, doku, renk, ışık-gölge, form, ahenk, denge, vurgu, kontrast, bütünlük, ritim, oran, mekân)

açıklanmıştır. Sonrasında; ilköğretimin 5. sınıfında Görsel Sanatlar dersinde verilen eğitimden bahsedilmiştir.

Araştırmanın son bölümü olan sekizinci bölümde, Özel Atalar İlköğretim Okulu 5. sınıf öğrencilerinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış öğretim planı ve onun gözettiği kazanımlar doğrultusunda, görsel sanatlarda biçimlendirme öğrenme alanına yönelik bilgilerini uygulamaya döktükleri çalışmaları, hazırlanan bir kriter tablosu üzerinden değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YARATICILIK

Yaratıcılık nedir ve yaratıcılığı nasıl tanımlarız? Soruları, birçok farklı bilim dalında araştırma konusu olmuştur. İnsanlık tarihi kadar eski olan, yaşamın her alanında kullanılabilen ve henüz anne karnındayken başlayıp biçimlenen bu yeti hakkında uzmanlar tarafından yapılmış çeşitli tanımlamalar bulunsa da yaratıcılık halen kesin bir yargı ile ifade edilemeyen karmaşık bir olaydır.

Yaratıcılık kavramının Batı dillerindeki karşılığı "kreativitaet, creativity" dır. Latince "creare" kelimesinden gelir. Bu kelime, "doğurmak, yaratmak, meydana getirmek" anlamındadır (San, 2008:13).

Psikoloji dalında da tanımlanması en güç kavramlardan biri olan yaratıcılık, çevre koşulları, kişilik özellikleri gibi değişkenlere bağlı olarak her birey için ayrı bir süreç içerisinde takip edilmektedir.

Günümüzde, bilginin her gün geliştiği, hızına yetişilemeyen bu teknoloji ve teknik çağında, insanlığın en çok ihtiyacı olan kavram, yaratıcılıktır. Birey, yaratıcılık sayesinde çağa ve dünyadaki inanılmaz değişikliklere ayak uydurabilecektir.

Psikoloji ve sanat alanlarının ortak araştırma alanı olan yaratıcılığı, Rollo May (2001:63); ***Yaratma Cesareti*** adlı kitabında, Webster'in şu sözüyle tanımlamaktadır: "yaratıcılık, yapma, varlığı ortaya çıkarma sürecidir".

Yaratıcılık, hem bir süreç hem de bu sürecin sonunda ortaya özgün bir ürün koyma olarak ele alınabilir. John Preeman'a göre ise "yaratıcı olmak demek; dünyaya yeni ürünler ya da düşünceler sunabilmek demektir" (Noyanalpan, 1993:39–40).

Yaratıcılık sanat açısından ele alındığında, bir ürün ortaya çıkarmak bağlamında, sancılı bir oluşum süreci olarak görülebilir. Her sanat ürünü karmaşık, sancılı ve yorucu bir süreç sonucu ortaya çıkar. Yaşamsal deneyimlerin, düşünsel çabanın ve tekniğin birleşimi ve yürek gücünün de yardımı ile meydana getirilen bir oluşum sürecidir.

İnci San'a göre (1977:102) bilinçli bir yaratının oluşumunda dört evre yer almaktadır. San; bu dört evreyi aşağıdaki gibi sıralamaktadır;

a) Hazırlık dönemi: Sorun, gerçekleştirilmek istenen ya da ihtiyaç belirlenir. Çözüm için bilgi, malzeme toplanıp ölçülendirilir. Beynin sağ alt ve üst bölümlerinde sezgiler, görsel yetiler işe başlar ve sol alt bölümüne kaydedilir.

b) Kuluçka dönemi: Sorun, zihinsel inceleme için bırakılır ve geriye atılır. Bu dakikalar ya da yıllar sürebilir. Düşünme, bilinçaltı süreçler ve duyumsal algılama çalışır.

c) Aydınlanma dönemi: Düşünceler, yaratıcılığa temel olma amacı ile zihinde doğarlar Bu anlık bir durumdur. Zengince gelişir ve beyin bunu hemen kaydeder. Sol alt ve sağ üst bölümde ilgilidir. Çözüm tanımlanır ve uygulamaya geçilir.

d) Gerçekleşme dönemi: Beynin sol küresi çalışır. İlgi ve uygulama aşamasıdır. İlgi tüm beyine dağılmıştır.

Bu sürecin işlemesi görsel algı ile de yakından alakalıdır. Sanattaki yaratıcılık görsel ve düşsel algılama ile bir bütündür (Özbağı, 1996:489). Zira algı ile toplanan bilgiler beyinde özümsenerek yorumlanır ve yaratıcı davranışa dönüşür. Görmek ve algılamak kelimelerinden oluşan görsel algı; insanın, çevresinde var olan nesne ve olayları idrak yöntemlerinden birisidir.

İnsanın "görme" yöntemi ile gerçekleştirdiği algı, bu sürecin ilk anlarından itibaren dış dünyanın bilincine varmak ve onu idrak etmek için kullandığı duyum şekillerinin başında gelir. Yaratıcı sürecin ilk aşaması olan algının güçlü olması yaratıcı davranış için de büyük önem taşımaktadır.

1.1. İnsandaki Yaratma Edimi

"*Her yaratma edimi, önce bir yıkma edimidir*." (Picasso)

Doğa ve çevre, sanatçının iç dünyası ile yeniden biçimlenerek sanatı yansıtmanın bir aracı olmuştur. Doğada var olan gerçekliği yıkarak, kendinin ve sanatın gerçeği haline getirmeye çalışan sanatçı, bilincinde yeni bir gerçek oluşturmayı amaçlar. Böylece parçası olduğu sisteme varlığını ispatlamak ve ona hükmedebileceğini göstermek için sanatı araç edinir.

Tarih öncesi çağlardan beri insanoğlunun çabası; içinde küçücük kaldığı dünyada belki de gücünü, yetkinliğini kanıtlama amacı ile eyleme dönüşmüştür. Yaşamın acımasızlıkları karşısında kendini güçsüz hisseden insan, doğanın kabul edilmesi zor gerçekleri ile sanatı kullanarak baş etmeye çalışmıştır. Yaşamı temel alarak maddenin ölümlülüğünü yenmek adına sanata tutunmuştur.

Temelinde haz almak olan yaratma edimi, insanoğlunu tarihin ilk çağlarından beri gizemli bir yolla kendine çekmiştir. Öykünme ile yükselen bilinç, insanoğlunu tanrısal kabul edilen yaratma etkinliğine yönlendirmiştir.

> *"Sanat yaratıcılığı gerektirir. Yapısında sanata eğilimli bir tin bulunan insan, ne yapıp eder yaratıcı yönünü geliştirip sanat üretmeye başlar. İnsanın yaratıcılığı tıpkı tanrısal yaratıcılık gibi, diğer insanların kolay kolay akıllarına gelmeyen, şaşılası, mucizevî denebilecek üretimleri ortaya koymaktır. Sınırlı da olsa, insanın da fazlasıyla büyük, yeryüzünün dışına taşabilecek kadar beyin ve yürek gücü vardır. Bu gücü yetenekleriyle birleştirdiğinde, insan, yaratma noktasına erişir. Beyninin ve duygu dünyasının sınırlarını zorlayarak, toz bulutları gibi savrulup duran ham düşüncelerini pişirdiği zaman, yaratmaya başlar insan. " (Cereci, 2004:27)*

İnsanlar yüzyıllar boyunca yaratmak istemişlerdir. Onlara mağara duvarlarına resimler çizdiren ya da onların tarihin en kanlı savaşlarını narin birer mısraya dönüştürmelerini sağlayan, daha ilkel çağlarda duvarlara resimler çizerek hislerini ifade etme ve dışa vurma gereksinimi, yaratıcı bireyin tutkusu olmuştur.

Sanatta yaratıcılık duyarlı olmak, görmek, bakmak, fark etmek ile başlar. Genel bir tanıma sığmasa da sanatçı, hayata, kendisine, çevresine duyarlı olan ve farkındalık ile yaklaşan kişidir. Sıradan diye nitelendirilen bir nesneyi bile, bize

güzel kavramı içerisinde estetik değerlerle kendine göre yorumlayıp yeniden biçimlendirir.

Tanımlanması en güç kavramlardan biri olan yaratıcılık, farklı çevrelerde farklı tanımlarla biçimlenmektedir. Örneğin, söz konusu bilim adamları olduğunda yaratıcılığın tanımı buluş yapma ya da problem çözme olurken; eğitim alanında yaratıcılık, yaratıcı düşünme ve bu düşünceyi davranışa dönüştürme şeklinde ifade edilmektedir. Psikolojide ise, yaratıcılık tanımı, bilinçaltı ve bilinç çatışması ile ilgili açıklamalarla karşılık bulmaktadır.

Günlük yaşamın ve bununla birlikte birçok bilim dalının içerisinde yer alan yaratıcılık, tüm bireylerin ve onların farklılıklarının dikkate alınarak verildiği bir eğitim alanına gereksinim duymaktadır.

Yaşamdan edinilen kazanımları renk, ses ya da sözcüklere dönüştürme dürtüsü kişide doğuştan gelen bir özelliktir. Bunu eyleme döken sanatçı, büyük hesaplamalarla bir problem çözer gibi oluşturduğu eserini, oran orantı, uyum, denge, ölçü, ritim gibi birçok estetik değere uydurmaya çalışır. Sanat eğitimi ile kazandırılabilen bu değerler bütünü, kişiye tüm yaşam alanlarında kullanabileceği estetik bir bilinç sağlar.

> *"Daha önceden kurulmamış ilişkiler arasındaki ilişkileri kurabilme, böylece yeni bir düşünce şeması içinde, yeni yaşantılar, deneyimler, yeni fikirler ve yeni ürünler ortaya koyabilme yetisidir. Dolayısıyla Yaratıcılık, tüm duygusal ve zihinsel etkinliklerde, her türlü çalışma ve uğraşın içinde vardır." (San, 1979:18)*

Sanat eğitimi; yaratıcılığı daha doğru ve yararlı kullanmayı öğreten eğitim sistemidir. Öyle ki kişiye yaşamın tüm alanlarında uygulayabileceği pratik çözümleri kazandırmaktadır.

1.2. Yaratıcılık İle İlgili Yaklaşımlar ve Kuramlar

Yaratıcılık, yaşamın her alanında kullanılan ve insana özgü olan bir kavramdır. Yaratıcılığın saptanmasında, yönlendirilmesinde ve eğitilmesinde onu farklı birçok açıdan ele alan ve değerlendiren yaratıcılık kuramlarının önemi büyüktür.

1.2.1. Psikoanalitik Kuram

Psikanalizcilere göre yaratıcılık; bilinçaltının dışa vurumudur. Bir uyarıcı sayesinde bilinçaltı ve bilinç çatışması sonucu yaratıcı davranış ortaya çıkmaktadır.

> *"Sigmund Freud' un öncülüğünü yaptığı psikoanalitik görüş, yaratıcılık kavramına odaklanan bir anlayışa sahiptir. Freud' a göre yaratıcılık; topluma zarar verecek libido enerjilerine, bilinçaltında gençken olan çatışmalara karşı geliştirilmiş bir savunmadır. Ruhsal hastalıkların oluşmasını da aynı temele dayandıran Freud, yaratıcılıkla ruhsal hastalıklar arasında bir bağ olduğu görüşündedir. Freud'a göre yaratıcı birey, fazla gelen bilinçaltı enerjisine bir çıkış yolu bulmak için gerçek dünyadan ayrılarak kendine kurgusal bir dünya kurmaktadır."* (Adıgüzel vd., 2005:18)

Yaratıcılığın kökeninin bilincin dışında olduğunu savunan Freud, sanatçının yapısı dolayısıyla içe dönük olduğunu, yaratısının da gerçekleşmesi imkânsız olan içgüdüsel ihtiyaçlarını doyurma amaçlı fantezilerinin dışa vurumu olduğunu ileri sürmektedir.

Freud yaratıcılığı küçümsemekte ve çocukluk devresindeki oyunun bir devamı, gerçeği araştırmaktan uzak ve gerilimi azaltma amaçlı bir davranış olduğunu düşünmektedir.

Sungur (1997:35); ***Yaratıcı Düşünce*** adlı kitabında, Yaratıcılık konusunda psikoanalitik kuram üzerinde duran diğer öncüler E. Kris ve L. Kubie'den bahsetmektedir. Kris'e göre yaratıcılığın iki farklı aşamada incelenmesi gerekmektedir. Bu aşamalar; yaratıcılığın esin ile ilgili olan inspirational ve ayrıntılaşmış yani elaborational aşamalarıdır. Daha çok ilham verici aşaması üzerinde yoğunlaşan Kris, bu aşamada egonun bilinç öncesi düşünme sürecinde baskınlığını geçici bir süre kaybettiği düşüncesini öne sürmektedir. Bu fikre göre birey; mantık ve matematiksel düşünceden sıyrılarak fikirlerinin nündeki tüm engellerden kurtulduğu takdirde yaratıcı süreci başlatabilmektedir. Kubie'de bu konuda Kris'i desteklemekte; bilinç öncesinin yaratıcı düşüncenin temelini oluşturduğunu öne sürmektedir.

1.2.2. İnsancıl (Hümaniter) Kuram

> *"İnsancıl yaklaşımı benimseyenlere göre iyi ya da kötü yaratıcılık yoktur. Bir insan, insanlık yararında daha iyi ürünler ortaya çıkarmak için yaratırken başka biri, insanlığa doğrudan zarar verecek ürünleri ortaya çıkarmak için çalışabilir. Süreç açısından her ikisi de yaratıcı olarak değerlendirilir. Bu yaratıcılık süreçlerinin toplumsal değerler açısından farklılıkları söz konusudur. Yaratım süreci sonunda ortaya çıkan ürünler çeşitli bakış açılarıyla değerlendirilebilir; ama insancıl yaklaşımı benimseyenler genellikle ürünleri sosyal etkiler ve değerler çerçevesinde değerlendirirler"(Adıgüzel vd., 2005:20).*

İnsancıl yaklaşım kuramı, Maslow ve Rogers tarafından geliştirilmiştir. Kişiye bütüncül bir tanım verme amacında olan hümaniter kuram, bireyin kendini bir bütün olarak algılamasını ve kendini gerçekleştirmesini hedeflemektedir. Bu düşünce ekolüne göre her birey kendini güçlü bir kişiliğe dönüştürecek bir takım beceriler ve kaynaklarla dünyaya gelir. Önemli olan bireyin bu becerilerini kendi için doğru ve olumlu olan alanlarda kullanabilmesidir (Sungur, 1997:37–40).

1.2.3. Çağrışımsal yaklaşım

Bu ekolü savunanlar, düşünceler arasındaki çağrışımların yeni düşüncelerin oluşumunu sağladığı, bu çağrışımların azlığının ya da çokluğunun, alışılmışlığının ya da alışılmamış olmasının yaratıcılığı belirlediğini öne sürmektedirler (Sungur, 1997:37).

Aslan'a göre (2007) bu kuram, davranışa yapısal bir açıdan bakmaktadır. Örneğin insanlar aynı şekilde düşünmedikleri gibi ayrımlaşım, birleştirim gibi iki mekanizmayı da paylaşırlar. Yani kişinin bir sorun alanında sahip olduğu bilgi birim sayısı yeni bilginin zihinde değerlendirilmesiyle süreç şekline sokulması ve karar alınırken bu bilgi birimlerinin bağlantı biçimleri yaratıcı davranışta bireysel ayrımlaşmayı açıklamaktadır. Davranışçılık görüşlerine göre sorun çözme durumlarında denek verebileceği bir cevap ya da aşama dizileriyle işe girişecektir.

1.2.4. Algısal yaklaşım

Ernest Schachtel' in ortaya koyduğu bu akım, geleneksel düşünceyi yöneten kurallarla sınırlandırılamayan, dış dünyayla ilişki kurmayı temel alan bir ekoldür. Yaratıcılığın temelinde, bir nesneye değişik birçok bakış açısından yaklaşabilmeyi

sağlayan, algısal bir açıklık bulunmaktadır. Bundan ötürü güdülenme ve dış dünya ile algısal ilişki, yaratıcılığın oluşumunda önem taşımaktadır (San, 2007:22).

1.2.5. Bilişsel - gelişimsel yaklaşım

David Feldman'ın ortaya attığı bu görüş, Piaget' in aşamalı gelişimi ile yaratıcı başarma arasında bir süreklilik ileri sürmektedir. Bunları aşağıdaki gibidir (Sungur, 1997:41);

1. Çözüme tepki çoğu zaman sürprizlerden birisidir
2. Çözüm bir kez başarıldı mı, çoğu zaman açık ve anlaşılır görülür.
3. Sorun üzerinde çalışmada, genelde, çözüme doğru çekilme duygusu olur.
4. Çözüm bir kere başarıldı mı önemi kalmaz olur.

1.2.6. Çok yönlü zekâ kuramı

> *"Yaratıcılık için belirli bir zekâ aşaması zorunludur. Ancak çok yüksek yaratıcılık düzeyi, çok yüksek bir zekâ düzeyine dayanmayabilmektedir. Aynı şekilde yüksek bir zekâ aşaması da, aynı derecede bir yaratıcılığı içermeyebilmektedir ." (San, 1979:11).*

Araştırmacılar yüksek düzeyde zekânın, yüksek düzeyde yaratıcılığı garanti etmediğini, yaratıcılıkla zekâ arasında yüksek düzeyde bir korelasyon olmadığını, daha zeki bir bireyin daha yaratıcı birey anlamına gelmediğini belirtmektedirler. Bu alandaki son araştırmalar ise yaratıcılık için minimum genel zekâ düzeyinin IQ:125 olması gerektiğini ortaya koymaktadırlar (Sungur, 1992:13).

Getzels ve Jackson ergenlik dönemindeki öğrencilerle, Wallach ve Kogan ilkokul dönemindeki öğrencilerle yaratıcılık ve zekâ arasındaki ilişkiyi inceleyerek yaratıcılığın zekâdan bağımsız olduğu görüşüne varmışlardır (Ülgen, 1995:47).

Zekâ ve yaratıcılık tanımlamalarına dayanarak yapılan araştırmalarda, yaratıcı olmak için üstün bir zekâya sahip olmaya ihtiyaç olmadığı görülmektedir.

Öğrenme psikolojisi uzmanı H. Gardner, insanda bulunan zekâ kavramının tek boyutlu değil birbirinden çok farklı ve aynı zamanda birbiri ile bağımlı birçok

alanda incelenmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Çoklu Zekâ Kuramı olarak adlandırılan bu bakış açısı son yıllarda eğitim bilimleri alanında en çok tartışılan konulardan biridir.

Ayaydın (2005) çoklu zekâ kuramı ve görsel sanatlar eğitimi üzerine hazırladığı çalışmasında, Gardner'in bireysel farklılıklara dikkat çektiği çoklu zekâ kuramının sekiz zekâ alanını şu şekilde sıralamıştır;

1- **Sözel - Dilsel:** Sözsel zekâ, dilin etkili kullanımı ile alakalı zekâ alanıdır. Sözcükleri anlama ve başarılı kullanma, şiir okuyabilme, soyut düşünebilme ve bunları yazabilme etkinliğidir.

2- **Mantıksal – Matematiksel:** Bu zekâ alanı, sayılar ve onlarla yapılan olmayı gerektirmektedir. Sayılarla düşünebilme, hesap yapma, sonuç çıkarma gibi becerileri kapsamaktadır.

3- **Görsel - Uzamsal (Şekil - Uzay):** Resimler, imgeler ve biçimlerle düşünebilme yetisini temel alan bu zekâ alanı, görme duyusunu önemsemektedir.

4- **Müziksel – Ritmik:** Sesleri tanıyabilme ve ritme karşı duyarlılık yeteneği olarak da adlandırılabilen bu zekâ alanı, farklı sesleri tanıyabilme ve yeni sesler üretebilme yeteneğidir.

5- **Bedensel - Kinestetik:** Bu zekâ alanı, bedeni kullanarak amacına uygun bir biçimde iletişim kurabilmeyi içerir. Hareketler, jestler ve mimiklerle kendini ifade edebilme yeteneğidir. Bu kimi zaman dans, kimi zaman çeşitli spor alanları da olabilmektedir.

6- **Kişiler Arası - Sosyal:** Kişilerle ilişki kurabilme, onları anlama ve onlarla işbirliği içerisinde yaşayabilme yeteneğidir. Bu zekâ alanı, sözlü veya sözsüz iletişim kurabilmeyi, insanların duygu, düşünce ve davranışlarını anlayarak yorumlayabilmeyi içerir.

7- **İçsel - Kişisel:** Bu zekâ alanı, kişinin kendini tanıma ve anlama becerisidir. Kendi bilincinin farkında olma ve kendi kendini tanıyabilmeyi içerir. Kişinin kendini tanıyabilme, kendi güçlü ve zayıf yönlerini bilme ve içinde bulunduğu duygulara duyarlı olabilme yeteneğidir.

8- **Doğa - Varoluşçu:** Doğaya, çevreye duyarlı olma, her türlü doğal olguyu Hissetme, düşünme ve eylem yapmayı içeren zekâ tipidir bitkilere, hayvanlara ve çevreye karşı araştırıcı, koruyucu ve kollayıcı olma, doğadaki ayrıntıların ve de ilişkilerin farkında olma bu zekâ türünün belirgin özelliğidir.

1.3. Çocukta yaratıcılık

> *"Çocuk imajının özellikle bir değer olarak ortaya çıkması 1930- 1960 yılları arasındadır. Antik çağda çocuk, küçük bir insan olarak düşünülüyordu. Orta çağda taşınılabilen bir eşya, yeniçağdan 19. yüzyıla kadar da önce tarla işlerinde çalıştırılan bir gelir kaynağı, sonra ucuz fabrika işçisi olarak görülmüştür. J.J Rousseau, Pestolazzi ve Frobel'in öncülüğünde 19. yy da değişmeye başlayan çocuğa bakış açısı, ancak 20. yy in ortalarında bir değer olabilmiştir ve eğitimi önemsenmeye başlanmıştır." (Kara yağmurlar vd., 2001:5)*

Çocuğun içindeki cevheri keşfetmek onu tanımakla başlar. Onun kendine has dünyasını, yetilerini, bakış açısını bilmek onu sağlıklı eğitmek açısından önemlidir. Çocuk ve onun dünyası başlı başına bir alan bilgisi gerektirmektedir. Doğuştan gelen yaratıcılık yetisinin köreltilmemesi ve işlenerek geliştirilmesi için doğru yönlendirmeler, bilinçli ve programlı bir sanat eğitimi ile mümkün olabilmektedir.

Yaratıcılığın insanda ilk hali çocukluk dönemindedir. Bu evrede yaratıcılık, çocuğun tüm davranışlarında kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Oynadığı oyunlar, durumlara tepkileri ve tüm bunlara kendince yaptıkları yorumları ile yaratıcılığın en saf halini gözler önüne sererler. Çocuğun sanatsal gelişimi ve yaratıcılığı, hem sanat eğitimi ve alt dallarınca hem de ruhbilimcilik kavram, ilke, yöntem ve kuralları ile incelenip geliştirilmekte olan bir alandır.

Ruhbilimdeki davranışsal, psikoanalitik ve fizyolojik gelişmeler doğrultusunda çocuk mercek altına alınmış; inceleme, deney ve gözlemlerde çocuk resimleri veri olarak kullanılmıştır. Çocuğun gelişimine farklı yaklaşımlar, çocuk

resminin incelenmesinde ve eğitiminde farklılıklar yaratmıştır. Yaratıcılık, özgür anlatım, kendini anlatma, gördüğünü anlatması, bildiğini anlatması gibi. Sonuçta sanat eğitimi hem yaratıcılığın geliştirilmesinde kullanılmada hem de çocuğun ruh sağaltımında kullanılmada bir araç durumuna indirgenmiştir. (Karayağmurlar vd. , 2001:35)

Yaratıcılığın gelişimi, kişinin diğer gelişim alanlarından oldukça farklıdır. Bu yüzden anne baba ve eğitimcilerin çocukların yaş düzeyleri ve bireysel farklılıklarına göre gösterdikleri yaratıcı düşünme özelliklerini bilmeleri ve önemsemeleri gereklidir. Çocuğun bireysel ve sosyal özelliklerine göre; güdülenme, merak, kendine güven, esneklik, mizaç, hayal gücü, mutluluk, doyum, başarı gibi kişilik özellikleri geliştirilmesi yaratıcılığın kendini göstereceği ortamın hazırlanmasına yardımcı olmaktadır.

Çocuğun ev, sosyal hayat veya eğitim ortamında, onun yaratıcılığını kısıtlayan bir çevre oluşması durumu yeteneklerinin engellenmesine neden olabilmektedir. Kalabalık bir sınıf, otoriter bir diplin anlayışı, alaycı yaklaşımlar, ezbere dayalı bir öğretim sistemi, baskıcı kültürel yaptırımlar gibi durumlar, çocuğun yaratıcı gelişimini sınırlayan etkenlerdir. Çocuğa uygun ortamı sağlamak, onu anlayan ve onaylayan bir destek güveni vermek ve ona kendini ispatlayıp ifade edebileceği fırsatlar yaratmak yaratıcılığını geliştirebilmesi açısından önem taşımaktadır. Sanat eğitimi yaratıcılığın gelişimi için olumlu bir ortamdır ve yaratıcılığı bastıran olumsuz faktörleri ortadan kaldırır.

Yaratıcı düşünceyi geliştirmenin diğer bir yolu da, çocuğa araştırmayı, bir problemi bütün olarak düşünebilmeyi, hedef tanımlayabilmeyi, işbirliği yapmayı, teknik üretmeyi öğretmektir. Bunun sonucunda; aktif, deneyen, keşfeden, tahmin yürüten ya da çözümleme yapabilen, kendi yanlışlarının farkına varıp bunu onarabilen çocukta yaratıcılığını kullanabilme yetisi de gelişmektedir.

1.4. Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılığın Gelişimi

Yaratıcılık hayatın ilk yıllarında çocuğun oyununda özellikle annenin bebeği ile oynadığı oyunlar sırasında kendini gösterir. Yaratıcı davranışın ortaya çıkıp

gelişmesinde en büyük rolü bebeğin anne veya onun yerini tutan kişiyle olan ilişkisi oynamaktadır.

Yaratıcılığın gelişmesinde taklidin önemi vurgulanmaktadır. Çocuklar doğdukları andan itibaren duydukları sesleri, gördükleri hareketleri taklit ederler. Çocuğun taklit repertuarı zamanla gelişir. Oyunlarında yetişkinlerin konuşma tarzlarını, davranışlarını, mimiklerini model almaya başlar. Fakat burada çocuğu istenmeyen modelin etkilerinden korumak için önlem almak gerekmektedir.

Çocuk çevresindeki kişileri taklit etme aşamasının ardından, zamanla kendi dünyasını oluşturmaya ve hayal gücünü geliştirmeye, çevreden gördüklerini de buna ekleyerek yaratıcılığını kullanmaya başlar. Okul öncesi dönemde kendini ifade etme yolları olan resim yapma, yaratıcı hareketler, hikâye anlatma, dramatizasyon esnasında çocuk yaratıcılığının en yüksek aşamasına ulaşmaktadır.

Yeni doğan bir bebek duyu sistemlerini kullanarak çevreyi tanımaya, dış dünyaya uyum sağlamaya çalışmaktadır. Önceleri nesneleri ağzına alarak onları bu yolla ayırt etmeye çalışır. El ve kasları geliştikçe dokunma duyusunu kullanarak çevreyi araştırır. Bu nedenle; duyuların uyarılması ve tüm duyuların bir arada eşgüdüm içinde kullanılmasının sağlanması, çocuğun tüm düzeylerdeki eğitiminde önemli katkılar sağlayacaktır. Bu nedenle yaratıcılığın geliştirilmesinde önemli rolü olan duyuların bebeklikten itibaren uyarılması, ortam düzenlenmesi gereklidir.

Ligon çocukların yaratıcılık gelişimleri üzerinde durmuş ve yaratıcılık gelişimini yaşlara göre incelemiştir. (Argun,2004;Ömeroğlu ve Turla,2001; Parlak,2009;Yalçındere,2008)

1.4.1. Doğumdan İki Yaşa Kadar:

Ligon'a göre çocuğun hayal gücü ilk yılda gelişmeye başlar. Çocuk bu dönemde nesnelerin isimlerini sorar, yeni sesler ve ritimler oluşturur, bir şey yarattığı zaman onu bitirmeden önce isimlendirmez, iki yaşındayken günlük rutin işleri önceden tahmin eder. Dokunma, tatma ve görme yoluyla her şeyi denemeye heveslidir. Çok meraklıdır. Fakat merakını kendine özgü yollarla ifade eder. Bu

dönemde yaratıcılığın gelişimi pek çok yollarla uyarılabilir. Hayal gücü basit oyunlar, büyük bloklar ve dolgu oyuncaklarla harekete geçirilebilir. Bu dönemde ana-babalara çocuklarıyla basit sözel oyunlar oynamaları ve çocuklarının kendi yarattıkları şeylere verdikleri isimleri soru sormadan kabul etmeleri önerilir. Yine kelimelerin anlam kazandığı bu dönemde çocuklarına kelime öğretmeye çalışmaktan çok, kelimelerle ilgili şarkılar söyleyebilir.

1.4.2. İkiden Dört Yaşa Kadar:

Bu dönemde çocuk dünyayı, yaşantıları ve yaşantılarının sözel ve hayali oyunlarla tekrarı sayesinde öğrenir. Dikkat süresi kısadır ve yönlendirilmediği takdirde yaptığı etkinlikler sık sık değişir. Bağımsızlık duygusu gelişmeye başlar ve her şeyi kendisi yapmak ister. Bu durum kendi yeteneklerine güvenmesini sağlar. Çevreye olan merakı hâlâ devam etmektedir. Çevreyi kendine özgü yollarla keşfederken, yetişkinleri bunaltan sorular sormayı da ihmal etmez. Yaşadığı dünyayı keşfederken onunla uyum sağlamayı da öğrenir. Bu dönemde çocuklara yapılmış oyuncaklardan çok hayal gücünü harekete geçirebilecek, değişik şekiller oluşturulabilecek bloklar veya tuz seramiği verilebilir. Yine ebeveynler çocuklarıyla içinde yaşadıkları dünyayı beraberce keşfetmelidirler. Onları kendi başlarına yapmaları için cesaretlendirmelidirler.

1.4.3. Dörtten Altı Yaşına Kadar:

Bu dönemde çocuk ilk defa plan yapma becerisini öğrenir. Önceden bildiği oyunları ve işleri planlamaktan çok hoşlanır. Merakı sayesinde doğruyu ve yanlışı öğrenir, ilişkilerin nedenlerini anlamasa bile olaylar arasında ilişki kurar, hayali oyunda pek çok rolleri dener. Bu yaşlarda diğer insanların duygu ve düşüncelerinin farkında olur ve kendi davranışlarının başkalarını nasıl etkileyeceğini düşünmeye başlar. Bu dönemde sözcük oyunlarıyla, yeni deneyimler yaratıcı sanatlar yoluyla kendine güven gelişebilir. Çocukların yarattıkları ürünler yetişkin standartlarıyla karşılaştırılmamalıdır. Bu dönemde ana-baba ve öğretmenler çocukların fikirlerine göre değerlendirmeli ve yararlanmalıdırlar.

Çocuktaki yeni fikirler ve meraklar yetişkinleri kimi zaman rahatsız edebilmektedir. Bu alışılmışın dışındaki fikirlere ve bakış açılarına nasıl karşılık vereceğini bilemeyen yetişkinler, ısrar ve merakla cevap bekleyen çocukta farkında olmadan bir takım davranış problemlerine neden olabilmektedir. Dünyayla tanışan çocuğun en doğal davranışı olan merak, soru sorma, araştırma gibi istekleri bastırıldığında

1. Yanlış bir ben algısı,
2. Öğrenme güçlüğü
3. Davranış problemleri
4. Nörotik çatışmalar
5. Psikozlar oluşur. (Tütüncü;2006)

Kendini ifade etme çabasıyla yetişkinlerden yardım bekleyen çocuk, yaratıcılığını sürdürmesi ve kullanması açısından zorlanabilir. Yaratıcı çocuğun yaşadığı bu sancılı sürecin neden olabileceği sorunlar çocuğun gelecekteki yaşantısını olumsuz etkileyebilir.

Carl Rogers' e göre yaratıcılığın arttırılmasının iki yolu bulunmaktadır. Bunlar; "psikolojik güvenlik" ve "psikolojik özgürlük" verilmesidir. Psikolojik güvenliğin basında;

1. Bireyin değerli olduğunu önceden koşulsuz kabul etme,
2. Bireyin dışından gelecek değerlendirmelerin azlığı,
3. Empati anlayış gelmektedir." (Sungur, 1997: 46–48)

1.5. Yaratıcılığın Sanat Eğitimindeki Yeri ve Önemi

İnsanın içerisinde işlenmeyi bekleyen bir cevher olan yaratıcılık tetiklendiğinde onun tüm hayatını etkileyecek, güzelleştirecek bir özelliğe dönüşür. Yaratıcılık öne çıkarılabilir bir kavram olarak, doğru eğitim ortamında çocukluk yaşlarından başlayarak bireye fark ettirilmelidir. Çevresiyle daha etkileşimli, güçlü bir ifade tarzına sahip, eleştirel bakabilen, soran- araştıran, kendine güvenen,

zorlukların üzerine yürüyebilen, risk almayı seven ve başarılı birey olma yolunda yaratıcılığın önemi büyüktür.

Tülay Çelek (2002:2-4) yaratıcılığı, dünyayı ve kendimizi değiştirme eylemliliği olarak tanımlamaktadır. Çellek' e göre, daha önce aralarında ilişki kurulmamış nesneler ya da düşünceler arasında ilişki kurulması, alışılmışın, bilinenin dışında, farklı, yeni, özgün olmak, problemi görmek, farklı çözüm yollarından giderek yeni sonuçlar çıkartmak yaratıcılığın özellikleridir.

Bireye özgür ve aktif düşünmeyi, yaratıcılığını sağlıklı kullanabilmeyi kazandıracak sanat eğitiminin, alışılagelenden farklı, aktif, esnek, yönlendirici, araştırmaya sevk edici bir süreç olması gerekmektedir. Böylece sanat eğitimi öğrencinin algılarını açacak bir bakış açısı geliştirecektir. Toplumu oluşturan bütünün bir parçası olacak birey, öğrenim hayatında kazanacağı bu bakış açısı ile yaşamının her alanına yaratıcı bir anlam kazandırabilecektir.

1.6. İlköğretimde Verilen Sanat Eğitimi Derslerinin Yaratıcılığa Etkileri

Çağın gereği bireyin artık her alanda donanımlı olması beklenmektedir. Bireyler sorgulayan, geniş açıdan düşünen insanlar olmalıdır ki, teknolojinin önüne geçilemeyen hızına ayak uydurabilmeli, aynı zamanda mekanik bir yaşama inat sağduyulu ve özgün kalabilmelidirler.

Sanat eğitiminin kuramsal bilginin yanı sıra özgür bir uygulama ortamını da sağlıyor olması, yaratıcılığın gelişiminde önemli bir etkendir.

> *"Okullarda büyük bir heyecansızlar ordusu değil, özgür ve canlı anlatıma yetenekli kişilikler yetişmelidir. Ancak böylelikle çağımızın gereksinimi olan; her alanda üstün yaratıcılığa erişilebilir." (San, 1977:160)*

Temel sanat eğitimi olarak adlandırabileceğimiz temel tasarım eğitiminde öğrenciler kendilerine verilen ya da araştırarak elde ettikleri malzemelerle edindikleri bilgiler doğrultusunda uygulamalar yaparak yaratıcılıklarını geliştirmektedirler. Temel sanat eğitimi ile öğrenci, tasarım ve yaratıcılık bilinci kazandırmaktadır ve bu

bilinç onun tüm yaşamında kullanabileceği pratik ve estetik bir yetiye dönüşmektedir.

> *"Esası; plastik unsurları (nokta, çizgi, koyu-açık, leke, biçim, doku, boşluk-doluluk, renk) ve estetik ilkeleri (kompozisyon, ritim, denge, ışık-gölge, perspektif, armoni) kavratmak; öğrenciyi görebilen, sezebilen, araştıran, düşünen, üretken bireyler haline getirerek; yaratıcı ve yapıcı güçlerini geliştirmek; sanat uğraşısında örneğe ve ezbere bağımlı ve dayalı değil, bilinçli tavırlar almalarını, çağın gereksinimleri doğrultusunda çözümlemelere varabilmelerini sağlamak; disiplin, sabır ve teknik beceri kazandırabilmek olan Temel Sanat Eğitimi Dersi, öğrenciye son derece geniş özgürlük de tanımaktadır." (Balamir, 1999:5)*

Kendilerine sağlanan bu özgür ortamda sınırsız araştırma ve denemeler yapabilme fırsatı bulan öğrenciler, kendilerini tanıyarak kendi dünyalarını ifade etmekte ve teknik beceri kazanmakta ve aynı zamanda da plastik sanatların en temel unsurlarını benimseyerek, yaratıcı güçlerini geliştirmektedirler.

Plastik sanatların oluşumunun temelinde yer alan, duygu, algı, hayal, düşünme, yaratıcılık, üretim gibi kavramlar, temel sanat eğitimi ile öğrenciye kazandırılmaktadır. Yalnız sanatta değil yaşamın birçok alanında etkin olan bu kavramları benimseyen ve uygulayabilen öğrenci, gelecekte de yaşamın birçok alanında bu becerileri ortaya koyabilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÇOCUK RESİMLERİ

Eline bir kalem ve kâğıt alan hemen her çocuk, ilgi ve merakla çeşitli karalamalar yapmaya başlar. Bu karalamalar herhangi bir anlatım çabasından çok elindeki malzemeleri tanıma ve bu malzemeler arasındaki ilişkiyi keşfetme deneyimine dönüşmektedir.

Çocuk, oluşturduğu karalamaların bıraktığı etki dikkatini çektiği için bunu tekrar tekrar denemek ister. Keşfettiği bu yeni durum; onun için eğlenceli bir oyundur. İşte çocuk ve sanat serüveni bu şekilde başlar. Herhangi bir ifade kaygısı olmadan her yüzeye karalamalar yapan çocuk, zamanla oyunsu bu uğraşını daha sembolik ve anlamlı çizimlere dönüştürür. Çocuğun çevre ile etkileşimi sonucu oluşan tüm duygu ve düşünceleri, kendince oluşturduğu görsel dili ile oldukça yalın, masum, cesur bir ifade şekline dönüşür.

Zamanla çocuk ve dünya arasındaki iletişimi sağlayan bir dil haline dönüşen resim, çocuğun sınırsız hayal gücünün, kaygısız estetiğinin ve detaylı hikâyelerinin ifadesi olur. Yani, çocukta bir oyun olarak başlayan sanat, onun iç dünyasının anahtarı ve kendini ifade ediş şeklidir. Resim çocuğun kendi kendini anlatabilmesine rehberlik eden, akıl ve duygu dünyasına ayna tutan, onun enerjisini ve kapasitesini ortaya çıkaran, estetik ve duygusal dünyasının gelişmesine etkin rol oynayan eğlenceli bir araçtır.

Doğal yaşantının bir ürünü olan çocuk resimleri, çevrede olan biten her şeyi, tüm yalınlığıyla anlatabilecek kadar özgür ve özgün bir dile sahiptir.

Çocuğun; sanatçının üzerinde titizlikle durduğu estetik değerleri gözetmeksizin oluşturduğu resim, kendince bir hassasiyet ve anlatım çabası sonucunda renk ve biçim olarak ona bakan kişi ile konuşmaktadır.

> *"İlkokul çağındaki çocuk çoğunlukla gördüğünü aynen çizmeye koyulmaz. ... Çevre onun için hiç önem taşımamaktadır. Farkında bile değildir çoğu kez. Yaptığı figürleri bir çeşit yer çizgi üzerine yerleştirir; vücutlar yumurta biçiminde, yüzler ise birer dairedir. Çocuk yaptığı işten son derece güven duyar. Ne demek istediğini kafasındaki tasarılarla kâğıdına sıkıntısızca aktarabilir." (Kehnemuyi, 2009:17)*

Sonucu değil süreci önemseyen çocuk, en saf anlatım dilini kullanarak, resmi sayesinde çevre ile iletişime geçer. Bu durum teknik kuralları, estetik değerleri ya da izleyen ve anlayan olan süjeyi önemsemeden oluşturulan coşkulu bir dünyanın; çocuğun hayal dünyasının kapılarını aralamaktadır.

Bigalı' nın (1999:9), "*sanatın insanın manada yaşama isteği ve içgüdünün bu yönde itişi neticesinde doğduğu bir hakikattir*." şeklindeki ifadesi; oluşum, çocuk resimlerine ve çocuğun içgüdüsel olarak yarattığı sanatına da uyabilecek bir tanımlamadır.

2.1. Çocuk Resimlerinin Özellikleri

Sınırsız hayal gücü, meraklı bir gözlem yeteneği ve saf yaratıcılığa sahip olan çocuğun dili olan resim, alışılmışın dışında ve onun hayranlık uyandıran eseridir. Belirli bir olgunluğa erişeceği ve gelişeceği döneme kadar çocuğun resimlerinde kendi dünyası ve bakış açısına bağlı olarak bazı özellikler görülür (Çellek, 2003). Bunlar;

2.1.1. Düzleme Çevirme Özelliği:

Daha çok okul öncesi dönemde görülür. Resim yapılan kâğıt düz olduğundan resmi yapılan nesneler de düz olarak çizilir

2.1.2. Boy hiyerarşisi özelliği:

Bu özelliğe göre çocuklar, önem verdikleri kişi ya da varlıkları kâğıdın en itibarlı yerine yani ortasına çok büyük ve renkli çizerler bunun yanı sıra korktukları, ürktükleri, onu mutsuz eden varlıkları da büyük çizerler fakat soğuk renklerle boyarlar. Önemsemedikleri, kıskandıkları varlıkları ise kâğıdın kenar köşesine küçük

boyutlarda çizerler. Böylece oluşturdukları boyut hiyerarşisinde duygularını ifade ederler.

2.1.3. Saydamlık özelliği:

Çocuklar, bildiklerini kanıtlamak isteği ile çizdikleri şeyin görünmeyen kısımlarını da bize aktarırlar. Bütünlük endişesi ile varlıklar hakkında bildikleri her şeyi eksiksiz göstermek isterler. Örneğin evin içini, eşyalarını, orada yaşayan bireyleri de resimde bize gösterirler.

2.1.4. Tamamlama Özelliği:

Çocuklar 9 yaşına kadarki çizim özelliklerinde benmerkezci bir tavır takınırlar. Onlara göre her şey kendileri içindir. Tamamen içgüdüsel olarak alışılmışın dışında kompozisyonlar hazırlarlar. Verilen konunun dışına çıkarak o konu hakkında bildikleri ne varsa her şeyi anlatmaya çalışırlar.

2.2. Çocuğun Görsel Sanat Eğitiminde Yaratıcılık

Çocuğun gelişimi söz konusu olduğunda akla yalnızca fiziksel gelişim değil ruhsal ve zihinsel gelişim de gelmelidir. Birbirine bağlı bu süreç, çevre ile etkileşimli olarak gerçekleşmektedir. Gelişimi oluşturan basamakların birbirine olan etkisi, her birinin önemle dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Sanat eğitimi, çocuğun kişilik gelişimini doğrudan etkileyen; bedensel, ruhsal, grafiksel ve toplumsal gelişimlerin her birini temel alan sistematik bir eğitim sürecini sağlamaktadır.

Yapılan literatür taramalarında araştırmacıların yaptıkları sınıflandırmaların birbirlerine benzer oldukları görülmüştür. Dönemleri belirleyen adlandırmaların hemen hepsi ‘karalama’ dönemi ile başlamakta, diğer aşamalar da küçük farklılıklarla birbirine benzemektedir. Araştırmacıların tümünün birleştikleri nokta; bu aşamaların kesin ve net çizgilerle birbirinden ayrılmasının mümkün olmadığıdır.

Lowenfeld' in çocuğun çizgisel gelişim evreleri ile ilgili sıralaması, günümüze kadar en çok kabul gören yaklaşımdır. Lowenfeld, çocuğun çizgisel gelişim evrelerini şu şekilde açıklamaktadır; (Buyurgan,2001; Kehnemuyi,2009)

- Öz Anlatımın İlk Belirtileri; Karalama Dönemi (2 İle 4 Yaş Arası)
- İlk Benzetme Çabaları; Şematik Öncesi Dönem (4 İle 7 Yaş Arası)
- Belirli Bir Biçimin Geliştirilmesi; Şematik Dönem (7 İle 9 Yaş Arası)
- Gerçeğe Özenti; Başkaldırma Dönemi (9 İle 11 Yaş Arası)
- Karar Dönemi; Yaratıcı Eylemde Gençliğin Bunalımı

2.2.1. Karalama Dönemi (2 - 4 Yaş)

Psikolog Erusta' nın (2005) da belirttiği gibi karalama dönemi 2–4 yaş arası çocuklarda görülen ve çocuk resimlerinin ilk belirtileri olan çizimlerdir. Çocuğun ilk resimsel deneyimi olan bu dönem, eli ve zekâsı arasında bir koordinasyon kurarak çizgisel evrene ilk adımını attığı zamandır. Kalemin bıraktığı izi keşfederek onun peşine düşen çocuk, bedensel yeterliliğini doğaçlama bir ifade yöntemi ile kontrol altına almaya çalışmaktadır.

İlk dönemlerde gelişigüzel uygulanan karalama ve çizgiler zamanla daha hedefli çizimlere dönüşmektedir. Karama dönemi resimleri de 2-4 yaş arasında hızla gelişen çocuğun gelişimine bağlı olarak bir takım değişimler göstermektedir. Bu karalamaları şu şekilde sınıflandırabilmekteyiz;

Kontrollü karalamalar: 2 yaş düzeyinde gözlenir. El-göz koordinasyonunun gelişmesi ile daha belirginleşir.

İsimlendirilen karalamalar: Anlamsız karalamalar isimlendirilmeye başlanır. 2-3 yaşlarında karalamalara isim verilmeye başlanır. Şekiller bir birinin aynı olsa da çocuk tarafından farkı isimlendirilir. 3yaş dolaylarında baştan bacaklı basit insan resimleri çizilmeye başlanır. Renkler bilinçsizce seçilir ve kâğıt gelişi güzel kullanılır.

2.2.2. Şematik Öncesi Dönem (4 - 7 Yaş)

Bu dönemde çocuk artık tanımlanabilen çizgilerle şekiller oluşturmaya başlamaktadır. Severek çizdiği insan figürleri, orantısız da olsa şematik bir benzerliğe sahiptir. İnsan figürünün yanı sıra, çevresindeki nesneleri de çizen çocuk kendince başardığı çizimleri yan yana getirerek farklı renklerle uygulamalar yapmaktadır. Bu boyamalarda seçilen renklerin nesne ile gerçekçi ilişkisi bulunmamaktadır. Çocuğun bu ilk benzetme çabaları olumlu bir şekilde değerlendirilmeli ve desteklenmelidir.

2.2.3. Şematik Dönem (7 - 9 Yaş)

Bu dönemde çocuk algıladığı çevreyi, gördüğü, dikkatini çeken nesneleri ve tüm bunların onun üzerinde nasıl etki bıraktığını resimlerine şemalar halinde yansıtır. Resimlerinde kullandığı elemanlar; tamamen kendine özgü, tekrar ve geometrik şekiller ile oluşturulmuş çizgilerdir. Örneğin çocuk çizmiş olduğu insan figürlerinde; vücudun önemli sayılan organlarını abartıp, önemsiz parçaların tamamen yok ederken kendince bir ‘insan şeması’ oluşturur. Yanı sıra resimlerindeki ev, araba, figür, gökyüzü veya ağaç gibi elemanları da birbiri ile ilişkilendirip yine kendine özgü olan ‘mekân şeması’ nı oluşturmaktadır.

Şematik dönemde çocuğun ilk boşluk anlayışı çizdiği yer çizgisinde belirmektedir. Çocuk, resminin alt ve üst kısımlarına yerleştirdiği çizgilerle yer ve gök çizgisini oluşturur. Bu iki çizgi arasındaki hava boşluğuna kendi şemaları ile oluşturduğu; nesne ve figürlerini yerleştirir.

Şematik dönem; çocuğun ilköğretim eğitiminin başladığı ve yakın çevresi tarafından kolayca etki altında bırakılabileceği bir dönemdir. Doğru tasarlanmış bir sanat eğitimi programı ve bunun tam anlamıyla gerçekleştirilebileceği uygun ortam gibi etkenler de temel eğitim döneminde sağlıklı bir gelişime destek olacaktır.

2.2.4. Başkaldırma Dönemi (9 - 11 Yaş)

Şematik dönemde alışılan geometrik biçimler bu dönemde artık çocuğa yetersiz gelmektedir. Bu nedenle; çocukta bir uzaklaşma ve başkaldırı görülmeye başlar. Artık cinsiyet ayrımının farkına varan çocuk, figürlerinin giysilerini cinsiyetlerine göre çizer. Çocuğun şemadan uzaklaşıp gerçekçi anlatıma doğru yöneldiği başkaldırma döneminde; renkler daha gerçekçi kullanılır, daha ayrıntılı ve anlamlı resimler çizmeye başlanır.

2.2.5. Mantık Dönemi (11 - 14 Yaş)

Yaklaşan gençlik bunalımının habercisi olan mantık döneminde bilinçaltında bir gerçeğe yaklaşma söz konusudur. Oluşan eleştirme bilinci ile yaratıcılığı körelen çocuk, zengin hayal gücünü kullanmakta zorlanır. Yaptığı insan figürlerinde oran orantı hissedilirken, uzak yakın ilişkisini çizgi ve renklerle resmine yansıtabilmektedir.

2.2.6. Karar Dönemi (14 Yaş ve Sonrası)

Kehnemuyi (2009:35), karar dönemini, yaratıcı eylemde gençliğin bunalımı olarak tanımlamaktadır. Sanatta gençliğin bunalımı; algısı ve hayal dünyası gelişen, el ve göz koordinesi oturan çocuğun gerçeğe yönelimi ile başlar. Çevresinde algıladığı her şeyi daha gerçekçi biçimde yansıtmak isteyen çocuk, bunu tam anlamı ile başaramadığında hayal kırıklığına uğrayabilmektedir. Bu durumun aşılması yine sanat eğitimi ile mümkündür. Sanatta önemli olanın coşku ve içtenlik olduğu çocuğa öğretilmelidir. Sanatın kurallarla değil, gencin içtenliği ve coşkusu ile oluşturulması gerektiği bilinci doğru eğitim ortamında verilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SANAT EĞİTİMİ, AMACI ve ÖNEMİ

Ülkemizde ve dünyada halen tartışılan sanat eğitimi kavramı, en genel anlamıyla, güzel sanatların resim, heykel, mimari, fotoğraf, sinema, müzik, dans, tiyatro, edebiyat, tasarım gibi tüm alanlarını içeren eğitimi kapsamaktadır.

Eğitim; bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Eğitimin tanımını sanat eğitimine uyarlarsak, sanat eğitimi; bireye kendi yaşantıları yolu ile amaçlı olarak istendik sanatsal davranışlar kazandırma sürecidir (Ünver, 2002:5).

> *"Sanat eğitimi, sanat uğraşısında bulunan kişide ve sanat eseriyle karşılaşıp onu değerlendiren de harekete geçen tüm zihinsel yeti ve süreçleri, eğitmektir. İnsanın düşünce ve duygu uyumunun sağlanması tüm eğitim süreçlerini daha etkili kılabilecek güçtedir. Sanat eğitimi, kişiliğin uyumlu bir bütün halinde gelişim sürecinde kişideki yaratıcı ve üretici güçlerin gözetilip geliştirilmesi yönünden önemlidir." (Balamir, 1993)*

Sanat eğitimi görme, algılama, düşünme ve uygulama sıralamasında yani zekâ, bellek ve pratik arasında bütünleşmeyi sağlamakta en etkili eğitim biçimidir. Sanat eğitimi, kişide uyum ve bütünlük duygusunu geliştirir. Yaşamında sanata yer veren kişi, kendi duygularını iyi bilen, anlayabilen ve yönlendirebilen bir bireye dönüşür.

Öğrenme ve gelişim sürecinin etkin bir yardımcısı olan sanat, kişinin iç dünyasının dışa vurgulanmasıyla kendini gerçekleştirir.

> *"Kişinin duygu ve düşüncelerinin uyumunun sağlanması bir anlamda eğitimin en temel amaçlarından biri olduğuna göre, sanat örgün ve yaygın eğitimde yer alırsa, tüm eğitim süreçlerini daha etkili kılabilecek bir güce sahiptir."* (San, 1974)

En dar anlamı ile sanat eğitimi, görsel sanatların eğitimi ve öğretimiyle ilgilenmektedir. Çocukla sanat arasında bir köprü olan sanat eğitimi içerisinde,

uygulamalı çalışmalar, sanat eseri inceleme, eleştiri, sanat tarihi ve estetik yer almaktadır. Yani; kişinin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilmek, yetenek ve yaratıcılığını estetik bir seviyeye ulaştırmak amacıyla yapılan eğitim faaliyetlerinin tümü sanat eğitiminin kapsamında bulunmaktadır.

Sanat eğitimi bir organizasyon yöntemidir. Görsel algılamaya dayalı bir takım teoriler önderliğinde; çocuğu madde yani, malzeme ile düşünceleri arasında çeşitli bağlantılar kurmaya, buluşlar yapmaya alıştıran bir metoddur (Gökaydın, 1982:45-46).

Sanat eğitiminin amacı sanatçı yetiştirmek değil, her yaştaki bireyi yaratıcı düşünceye yöneltip, bilgisel, duyusal ve duygusal eğitim ihtiyaçlarını tatmin etmeye yöneliktir.

> *"İnsan yalnız akıl ve zekâ değildir. Aynı zamanda her şeyden önce duygunluktur. Yaşayışımız boyunca edindiğimiz deneylerin niteliğini değerlendirmemize olanak veren duyum ve duyguları bir yana bırakamayız. Onlar da akıl ve düşünce gibi iç varlığımızın vazgeçilmez parçalarıdır. " (San, 1977)*

Estetik düşünce ve bilinci örgütlemeye olanak sağlayan sanat eğitimi, bireyin sosyal ilişkilerinde daha başarılı olması, işbirliği ve yardımlaşmayı, kendini doğru ifade edebilmeyi, üretmeyi ve bundan haz alabilmeyi sağlar. Değerlerle düşünmeyi, nitelikleri fark etmeyi öğrenen kişinin estetik bakışı ve görüş alanı genişler. Beğenileri sığ, yalnız kendi sevdiklerini güzel kabul eden insanlar yerine, çevresine ve sanat eserlerine onların kendi nitelikleri, sanatsal dilleri ve kültürel birikimleri doğrultusunda yaklaşan insanlar yetiştirmek, sanat eğitiminin amaçları içinde yer almaktadır.

Sanat eğitiminin bir başka amacı daha önce de bahsedildiği gibi sadece sanatçı yetiştirmek ya da sadece bireyi yaratıcı yapmak değildir. Sanat eğitiminin en genel hedefi her alanda kullanılabilecek yaratıcı davranışlar geliştirmektir.

Kişi donatıldığı beceri ve bilgilerle hayatının her alanında yetkin ve başarılı olmak ister. Sanat eğitimi ile bu yeteneklerin gelişimi sağlanırken, bireyin eleştirel bir kişiliğinin olması, bilinçli estetik değerlere sahip olması, özgün ve özgür

düşünme yetisi kazanması, deneme ve üretme ile kendini ifade edebilmesi, bunları sanatsal uygulamalara dökebilmesi ve böylece sanata ve sanatçıya saygı duyabilmesi de sağlanabilmektedir. Tüm bu idealler doğrultusunda gerçekleştirilen sanatsal grup çalışmalarında; kişiler arasındaki karşılıklı sevgi ve saygının oluşması sağlanmakta, yardımlaşma, dayanışma, hoşgörü, bireysel ve toplumsal sorumluluk bilincini de kazandırılmaktadır.

Görsel düşünebilmeyi öğreten sanat eğitimi, bu düşünme biçimini aktarabilmek için ikinci bir dile ihtiyaç duymaktadır. Sanatsal öğelerle oluşturulan bu dil kişilerin iletişim aracı olmuştur. Böylece sanat eğitiminin kişisel ifadeye yardımı yadsınamaz bir önem taşımaktadır.

3.1. Bir Disiplin Olarak Sanat Eğitimi

Bir disiplin olarak ele alındığında sanat eğitiminin, kişinin gelişim sürecini çok boyutlu olarak etkilediği görülmektedir. Gel (1994:37,51) sanat eğitiminin bu çok yönlü amaçlarını aşağıdaki gibi gruplandırmıştır;

3.1.1. Kişiliğin Geliştirilmesine Dönük Amaçlar

- Yeniliklere açık bir kişilik kazanmasına yardımcı olma.
- Gözlemlerine ve algılarına dayalı olarak kendisini dışa vurmasına olanak tanıma.
- Bağımsız düşünebilme ve bunu davranışa dönüştürebilme.
- Yaratıcı bir kişilik geliştirmesine katkı sağlama.
- Güven duygusuna sahip bir kişilik geliştirme.
- Çevresindeki çirkinliklerden rahatsız olabilecek buna karşın güzellikleri hissederek bundan zevk alabilecek duyarlı bir kişilik geliştirme.
- İşe ve emeğe saygılı bir kişilik geliştirmesine katkı sağlama.
- Zamanını, araç gereçlerini ekonomik olarak kullanan, düzenli çalışma alışkanlığına sahip bir birey olmasını sağlama.

3.1.2. Toplumsal Çevre ile İlişkiye Girerek Grupla İş Yapma Alışkanlığını Geliştirmeye Dönük Amaçlar

Toplumdaki bireylere ve yapılan çalışmalara bakıldığında Türk insanının yapısında bu konuda belirli bir zayıflık olduğu hemen hemen tüm düşünürler tarafından ifade edilmiştir. Bu nedenle eğitimcilerin konuya ağırlık vererek bireyin davranışlarını bu doğrultuda geliştirmeleri gereklidir. Sanat eğitimi vasıtasıyla bireyin bu ihtiyacı grup çalışmaları yoluyla giderilebilir.

- İş yapma ve yaratmada iş bölümü yoluyla grup içinde sorumluluk paylaşma.
- Grubun başarısını "ben" duygusunun önünde tutma.
- Duygularını grup üyeleri ile birlikte paylaşarak daha iyi ve güzeli arama isteği duyma.
- Grupla birlikte ortaya çıkardığı işten gurur duyma.

3.1.3. Doğa ve Kültür Değerlerine Sahip Çıkma Anlayışının Geliştirilmesine Dönük Amaçlar

- Doğal ve sanat güzelliklerinin ayırımına ulaşmayı sağlama.
- Ulusunun ve başka ulusların sanat değerlerini takdir etme.
- Sanat eserlerinin doğduğu yerde kalması gerektiğinin bilincine varma.
- Sanat ve sanatçılar hakkında çıkan yayınları ve sergileri izlemesine yardımcı olarak, beğenisini geliştirme.

3.2. Sanat Eğitiminde Tarihsel Süreç ve Ülkemizde Sanat Eğitimi

Sanat derslerinde geniş bir kitle tarafından onay gören “kendini ifade etme” ideali, çocukları özgür kılan bir eğitim sisteminin oluşumuna zemin hazırladı. Toplumun büyük bir kısmı, gördükleri bu yeni eğitim sonucu yeni bir hoşgörü kazanırken, özgür yaratıcılığın tadına vararak hobi anlamında da resim yapmayı bir alışkanlık haline getirmiştir. (Gombrich, 2004:615)

Eğitim konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde; sanat eğitimi alanında gerçekleştirilen çalışmaların genel eğitim araştırmalarından etkilendiği görülmektedir. (Alakuş, 2009:19)

Türkiye de sanat eğitiminin gelişim süreci ise cumhuriyet öncesi ve sonrası olmak üzere iki kısımda açıklanmaktadır. (Alakuş, 2003; Yolcu, 2010)

3.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Cumhuriyet öncesindeki dönemde sanat eğitimi sarayda ustadan çırağa devam ettirilmekteydi. Türk Sanatı 1700' lü yıllardan itibaren batıya yönelmiş ve yabancı sanatçıların saraya getirilmiştir.

> *"1793 yılında, Mühendishane 'de ve Harbiye Mektebi'nde, doğa gözlemine bağlı resim derslerinin programa alınmasıyla birlikte, sanat eğitimi, gerçek anlamda başlamış oldu. Harbiye ve Askeri İdadi Mektebi'ndeki ilk sanat dersleri, daha çok mesleki gaye ile programda yer almış olsalar bile, bugün ulaşılan seviyenin ilk hareketleri olması bakımından önemlidir." (Yolcu, 2010)*

Cumhuriyet öncesinde sanata yönelik ilk eğilimlerin önemlilerinden biri de Sanayi-i Nefise Mektebi (Güzel Sanatlar Akademisi/bugünkü Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi)' nin kurulmasıdır. Osman Hamdi Bey tarafından 1883 yılında kurulan Sanay-i Nefise Mektebi'nden mezun olan sanatçılar, resim öğreniminin asker ressamlardan sivillere geçişinin ilk örneğini teşkil etmektedirler.

> *"1908 Meşrutiyeti ile birlikte Türkiye'yi etkilemeye başlayan batılı anlayış o zamana dek büyük bir olasılıkla bir usta-çırak ilişkisi içinde sürdürüle gelen zanaat eğitiminin yanında, pedagojik amaçla belki çok küçük bir zümreyi ilgilendirmiş olan sanat eğitiminin, meslek okullarından başlayarak ülkemizde örgün eğitim alanına girmesini sağlamıştır." (San, 1982:220)*

Birçok kadın sanatçı yetiştiren İnas Sanayi-i Nefise Mektebi Sami Bey'in müdürlüğünde 1914 yılında açılmıştır.

> *"1927'de İstanbul Sanay-i Nefise Mektebi'nde bir resim öğretmeni kursu açılmış; ayrıca okulun öğrencilerinden resim öğretmeni olmak isteyenlere eğitbilim (pedagoji) dersleri verilmesine başlanmıştır. Bunun 1932'de Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Resim- iş, 1937'de de Müzik Bölümü'nün açılması izlemiştir" (San, 1982:221).*

Cumhuriyet'in ilanı ile her alanda olduğu gibi, sanat ve sanat eğitimi alanlarında da önemli değişim ve gelişim çalışmaları yapılmıştır.

3.2.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem

Atatürk'ün sanata verdiği önemle sanat ve kültür eğitimine yönelik çalışmalara Cumhuriyet'in ilanı ile hız kazandırılmış ve 'sanata ilgi' bir devlet politikası haline getirilmiştir. Atatürk'ten ve devletten bu desteği alan sanatçılar birlikler oluşturarak Türk Sanatını olgunlaştırma çalışmaları yürütmüşlerdir.

Yaman' a göre (1994:56); 1923 - 1950 yılları arasında Türkiye'de yapılan tüm kültür sanat hareketlerinin üç ana fikri bulunmaktaydı. Bunlar;

Ulusal bir sanat yaratma,
Ulusal olan sanatın yeni, modern çağdaş olmasını sağlama,
Ulusal çağdaş sanatının oluşmasında güzel sanatlar eğitimine yön vermekti.

Cumhuriyet'in ilanı sonrasında 1924 yılında yurt dışına gönderilen beş ressam, güzel sanatlara verilen önemin bir göstergesidir. Bu uygulama sonraki yıllarda güzel sanatlar alanında yetenekli gençlere de yurt dışı eğitim olanakları sağlanması ile devam etmiştir. (Kaya, 2010)

> *"Cumhuriyet döneminde sanat eğitimi yapan kurumlar, iki gruba ayrılabilir:*
> *1. Daha önceden açılıp da Cumhuriyetten sonra yeni bir düzene ve uygulamaya giren kurumlar: Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul Belediye Konservatuarı, İstanbul Şehir Tiyatrosu...*
> *2. Cumhuriyetten sonra yeni açılan kurumlar: Musiki Muallim Mektebi, konservatuarlar, Devlet Tiyatrosu, Devlet Opera ve Balesi, öteki kurum, kuruluş ve okullar. Bütün bu kurumlar, örgün sanat eğitim kurumları ve yaygın sanat eğitim çalışmaları olmak üzere iki bölümde incelenebilir. " (Kavcar, 2003)*

Cumhuriyet'in ilanından önce açılmış olan ilk güzel sanatlar okulu olan Sanayi-i Nefise Mektebi'nin adı 1928 yılında Güzel Sanatlar Akademisi, 1964 yılında Devlet Güzel Sanatlar Akademisi olarak değiştirilmiş, 1969 yılında ise "Devlet Güzel Sanatlar Akademileri" kanunu ile bilimsel özerkliğe kavuşturulmuştur. 1930 yılında Atatürk'ün teşvikiyle Ankara'da açılan Gazi Eğitim Enstitüsü resim-iş bölümü, resim eğitimini yaygınlaştıran ve özellikle orta dereceli okullara resim öğretmeni yetiştiren önemli bir kurum olmuştur. Daha geç bir tarihte İstanbul'da 1957 yılında eğitime başlayan Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu güzel sanatlar eğitimi alanındaki boşluğu dolduran bir diğer okuldur. (Kaya, 2010)

Atatürk, eğitim alanında yapılanma çalışmalarında, eğitim politikalarının tespit edilmesi amacı ile dönemin ünlü eğitimcilerini Türkiye'ye davet etmiştir. Bu eğitimciler arasında John Dewey, Leipzing, Parker, Steihler gibi isimler yer almıştır. ABD'li Eğitim Felsefeci John Dewey, Türk Eğitim Sistemi adına bir rapor hazırlamış, bu raporda sanat eğitiminin önemi üzerine de durmuştur. (Özsoy, 1998:59).

Uzman eğitimcilerin rapor ve önerileri doğrultusunda, 1927' de Güzel sanatlar Akademisi'nde resim öğretmenliği kursu açılmış ve bu kursta 'Resim Öğretim Metodu' adlı ders verilmiştir. Dewey'in raporundan sonra, ortaokullara öğretmen yetiştirmek amacıyla 1926 da Ankara'da Gazi Orta Öğretmen Okulu (Gazi Eğitim Enstitüsü) açılmıştır. Öğretim kurumlarının programları yeniden düzenlenerek okullara işlik ve atölyeler kurulmuştur. 1932 yılında, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Resim-İş Bölümü açılmış ve burada Resim-İş Öğretmeni yetiştirilmeye başlanmıştır (Altınkurt,2005:129-31).

1932 yılında açılmaya başlayan halk evleri'nin sayısı 1950'lerde 477 yi bulmuştur (San,1983:143). Yaygın anlamda sanat hareketi olan halk evlerinin de Türk Sanat Eğitimi'nin tarihçesinde önemi büyüktür.

> *"1946, 1962, 1974 ve en son 1981 Milli Eğitim Şuralarında sanat eğitimine ayrı ayrı yer verilmiş, özellikle 1962' deki 7. Şura eğitim, kültür ve sanat sorunlarına geniş yer vererek, Kültür İşleri ve Güzel Sanatlar Komisyonu'nun raporunda dile gelen önerilerle sanat eğitiminin bazı temel ilke ve amaçlarını ortaya koymuştur" (San, 1983:143).*

1974'deki 9. Milli Eğitim Şurasında, sanat eğitimi dersleri ortaöğretim kurumlarında öğrencilerin ilgi ve isteklerine göre seçeceği kol faaliyetleriyle desteklenmesi öngörülerek, lise ve dengi öğretim kurumlarında öğrencilerin yeteneklerine göre sanat eğitimi derslerinin seçmeli olması düşünülmüştür. 1981'deki son Milli Eğitim Şurasında liselerde iş-teknik eğitim dersinin konulmasına karar verilmiştir. (San, 1982:221-222)

Günümüzde sanat eğitimi örgün eğitim sistemi içerisinde her kademede uygulanmaktadır. Türkiye'deki sanat eğitiminin gelişimine bakıldığında Cumhuriyet'ten sonraki dönemde eğitim öğretimde gelişim ve değişim çabalarından oluştuğu görülmektedir. Batıdan daha geride olan ve ona yetişme çabasıyla yenilikler getirilen sanat eğitimi oluşumunda Türkiye Cumhuriyeti kurucusu Atatürk'ün payı büyüktür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TASARIM

*"Tasarım, yaşamımızın en önemli bileşenlerinden biridir. Onu fark edememe*mize karşın üzerimizdeki etkisi çok anlamlı ve değişkendir. Bizi direkt ya da dolaylı olarak etkiler" (Öztuna, 2007:10).

Yaşamsal tüm faaliyetlerimiz kafamızda oluşturduğumuz tasarılarla yürütülmektedir. Bir tasarım yapmak için yalnızca teknik bir işin içerisinde olmamız gerekmez. Planlamanın olduğu her yerde tasarım söz konusudur. Tasarım hayatımızın bir parçasıdır.

"İnsanın potansiyel olarak bulundurduğu yeti ve yetenekleri, amaçlı bir insan etkinliğine dönüşebilmek için ortak bir işleyiş sürecine girmek durumundadır" (Seylan, 2005:44).

Zekâ, hayal gücü, tasarım içgüdüsü, akıl, mantık, estetik, sezgi gibi potansiyellerin köreltilmeden geliştirilmesi ve ön plana çıkartılması, bir yapıya ve planlamaya oturtulması sanat eğitimi ile mümkün olabilmektedir. Bu özelliklerin yaratıcılık ile çok yönlü kullanımında bireye verilecek olan temel tasarım bilgisi ve tekniğinin de önemi vardır.

Tasarım eylemi; kazanılan bu donanımların yerinde ve doğru uygulanması ile meydana gelmektedir. Sanat eğitimi, bireyin normal bir insandan farklı olarak görsel düşünme, anlama, eleştirme yetisi kazanması, yeni düşünme yolları geliştirmesinde yardımcı olmaktadır. Kuramsal bilgi, teknik ve yaratıcılığın bir arada kullanıldığı sanat eğitimi yöntemleri ile görsel ve teknik becerinin alt yapısı oluşturulmaktadır.

Sanat; onu anlamlandırıp, bir iletişim aracı olarak kabul ettiğimizde bize zevk veren bir alana dönüşmektedir. Hele ki görsel bir okuryazarlık becerisi ya da sanatsal bir duyum kazandığımızda, karşılaştığımız estetik unsurlar yaşamı güzelleştiren

şeylere dönüşebilir. Nasıl ki bilmediğimiz dilde çalan bir şarkıdan zevk alabiliyorsak, tanımadığımız ama anlamlandırabildiğimiz her şey de bize estetik zevk verebilir.

4.1. Temel Tasarımda Görsel Algı

> "*Tasarım bir süreçtir. Tasarımın her safhasında görsel idrak dediğimiz zihinde biçimlerin belirginleşmesi ve onun göze varışını sağlayan bir mekanizma görev yapar ve realize safhasında ele komuta eder*" (Gökaydın, 2002:41).

İnsanın çevresinde olup bitenleri kavrama şekline algı denilmektedir. İnsan, sahip olduğu duyu organlarını kullanarak çevresindeki olayları ve durumları algılar. Bu duyu oranlarının en başında; ona sınırsız bir algılama önceliği tanıyan göz gelmektedir.

Yaşadığı dünyayı anlamlandırma ve hissetme yöntemlerinden biri olan "görme" ile dış dünyanın bilincine varan insan, bu duyum yolunun aracılığıyla bilinç deposuna birçok veri kaydetmektedir. Gegenfurtner' e göre; fiziksel uyarı ile duyu organı arasındaki etkileşimin en etkili olduğu organ gözdür (Gegenfunger, 2006:33).

Algının gelişimi, kişinin olgunlaşması ve öğrenmesi ile ilgilidir. Çocuğun yaş aldıkça çevresi ile ilişkilerinin gelişmesi, benzerlik ve farklılıkların bilincine varmasını ve bilinçsiz yaptığı bakma eylemini anlamlandırdığı görme eylemine dönüştürmesini sağlamaktadır.

Oskay (2001:57); insanın eylemlerinin düşüncelerinin de içerisinde şekillendiği bir ortam içinde oluştuğunu söylemektedir. Düşüncelerin oluşumu bu ortamdaki uyarıların algılanması ile başlamaktadır. Ortamdaki nesneleri, olayları, simgelerin algılanmasını ise yapısal ve işlevsel olmak üzere iki tür etmene bağlamaktadır;

Yapısal etmenler kavramı Gestalt Psikolojisi'nden alınmış bir kavramdır. İnsan ortamından gelen uyarıları önce sinirsel sistemin tepkileri, yanıtları ile algılar. Sonra bunlar kişinin ussal yapısının süzgecinden geçerek fiziksel uyarılar olmaktan çıkarak bilişsel düzeyde yanıtlanacak biçimde algılanıp anlamlandırılır, tanınır, bilinir. Bu nedenle ortamımızdaki uyarıların algılanıp algılanmayacağı,

algılandıklarında nasıl yanıtlanacakları duyumsal yapımıza bağlıdır. Duyumsal yapımız, algılarımıza yol açacak uyarıların önünde engel olarak yer alır.

İşlevsel etmenler, uyarılardan ve kişinin duyumsal yapısından başka uyarıların duyumsandığı anda o inanın içinde bulunduğu gereksinmeler, o andaki ruhsal durumu, anları, deneyimleri, denem bilgileri de algılarını etkiler. Bunlara algılamanın işlevsel etmenleri diyoruz. (Oskay, 2001:57,58)

"Görme bir görme aracı olan gözün fonksiyonundan çok öte ve hayli karmaşık ve hızlı işleyen bir anlamlandırma sürecidir." (Seylan, 2005:76)

Bilincin dışa açılan penceresi olan göz; ona veri sağlayan önemli bir araçtır. Görme ve algı ile sağlanan veriler, bilinçte daha sonra kullanılabilmek üzere toplanan hazır bilgilere dönüşürler. Bireye kendinde hazır bulunan bu bilgi potansiyelini nasıl kullanıp, organize edebileceğini aynı zamanda kendi ifade edebilmek ya da çevresiyle iletişim kurabilmek için bir araca dönüştürebileceğini tasarım eğitimi ile kazandırabilmekteyiz.

Tunalı, estetik tavırda algının nasıl önemli bir fenomen olduğunu şu şekilde ifade etmektedir;

> *"Biz estetik tavır ile bir estetik objeye, bir sanat yapıtına yönelirken, onunla ilgi kurarken, ilk planda onunla bir algı ilgisi içine girmiş oluruz. Bir nesnenin bir estetik obje olabilmesi için, her şeyden önce onun algılanması gerekir. Bu bakımdan algının estetik tavır için temel bir değeri vardır. Algının ne olduğu aydınlığa kavuşturulmadan, estetik tavrın belirlenmesi olanak kazanamaz. Hatta daha ileri gidip estetik tavır ile algının bir yerde örtüştüğünü bile söyleyebiliriz."(*Tunalı, 2008:34)

Algı bir süreçtir. Kişinin gelişimi ile alakalı olarak algının da kapasitesi artar. Çevresinde olup biteni anlamak, yorumlamak ve kendince ifade etmek için çocuğa bu kapasiteyi nasıl kullanabileceği bilgisi sanat eğitimi ile öğretilmektedir. Temeli ayırt etmek olan algının sanat eğitimindeki rolü büyüktür. Algılamak, duyuyla fark etme ve akıl ile bu farkındalığı bilgiye dönüştürmektir. Sanat eğitimi algılama yeteneğini geliştirerek bireye farkındalık kazandırır.

Gözlerimizi çeşitli olaylar için bütün gün kullanırız okumak, bakmak, rutin işlerimizi yerine getirmek için gibi. Fakat biz gözlerimizle değil deneylerimizle görürüz. Kişinin beyin gücünü etkin çevre gün boyu besler. Fırsatlar, geziler, çevre imajları, müzeler, dükkân vitrinleri, teknoloji, fabrikalar vs. sürekli olarak hayalimizi besleyen faktörlerdir (Gökaydın, 2002:38).

4.2. Tasarım çabası ve süreci

Tasarım süreci önümüze konulan bir problem ile başlamaktadır.

> *"Bir problemi tanımlarken, sınırları zorlamak ve alışılmış düşünce sistemlerine takılıp kalmamak gerekir. Yaratıcı olabilmek için ne kadar saygın olursa olsun, her alışkanlık mutlaka sorgulanmalıdır. " (Becer, 2008:42)*

Becer' e (2008:40) göre tasarım sürecinin belirli aşamaları vardır. Becer bunları aşağıdaki gibi sıralamaktadır;

Problemin Tanımı: Tasarım öncelikle bir probleme çözüm getirme uğraşısıdır. Ya bir eksiği tanımlayıp tamamlama ya da var olan bir şeyi daha kullanışlı bir hale getirme ihtiyacından doğan tasarlama, ulaşılmak istenilen çözümü tespit etmekle başlayan bir süreçtir.

Bilgi Toplama: Bilgi toplama aşaması, probleme hakim olmak açısından önemlidir. Problemin tanımlanması ile başlayan süreçtir. Bu aşamada problemin çözülmesine ilişkin veriyi sağlayacak tüm kaynaklar belirlenerek toparlanır. Böylece tasarımcı oluşturacağı bütüne ait tüm parçaları bir araya getirir.

Yaratıcılık ve Buluş Süreci: "*Yaratıcı kişi, üzerinde çalıştığı kavramı görselleştirmek ya da ona yeni bir biçim kazandırmak için algı ve sezgiye dayalı birikimini devreye sokar.*" (Becer, 2008:45)

Yaratıcılık gereği, önündeki problemin tüm unsurlarını bir araya getiren kişi, özgün çözüm yöntemini ortaya koymak üzere elindeki tüm veri birikiminden uygun olanları kullanır.

Yaratıcılık ve buluş alışılmışın dışında yeni bir bütün oluşturma sürecidir. Birçok seçenekten en iyisini tercih etmeye yönelik bu sürecin başarısı, tasarımcının donanımı ve sahip olduğu dehayı kullanma yetisi ile doğrudan orantılıdır.

Çözüm Bulma: Tasarım sürecinde çözüm bulma aşamasına kadarki birikimler, çözümün temel taşlarını oluşturmaktadır. Çözüm aşamasında tasarımcı, önceki aşamalarda zenginleşerek gelişen elindeki veriler içinden, kendini sonuca götürecek olan en uygun bilgiyi biçimlendirip tasarımın ana şeklini oluşturur. Teoride oluşan tasarım, artık teknik uygulama aşamasına geçmeye hazırdır.

Uygulama: Çözümü görselleştirmek anlamına gelen uygulama aşaması, tamamen teknik bilgiye dayalıdır. Oluşturulacak görselin, sanatsal açıdan anlaşılabilir ve estetik güzelliğe sahip doğru bir tasarım olması, temel tasarım ilke ve elemanlarının doğru ve yerinde kullanımı ile mümkündür. Uygulama aşaması tasarımın zihindeki soyut durumundan somut hale dönüştürüldüğü aşamadır.

> *"Kuram ve uygulama, temel tasarım eğitiminde önemli rol oynar. Derste verilen projelerle, öğrencilerin kendi bakış açılarının gelişimine katkıda bulunulur. Bu projelerle kuramsal bilginin, tekniğin ve yaratıcı becerinin nasıl yorumlanması gerektiği yanında, yılsonuna doğru kendi görsel sentezlerine yönelik eğitimin verilmesi olmazsa olmaz bir koşuldur. Burada öğrencinin deneme- yanılma yöntemiyle doğruya ulaşması istenir. Bu aşamada fikirlerin kâğıda dökülmesi ve binlerce eskiz yapma alışkanlığının öğrenciye kazandırılması, ileriki yıllar için görsel becerilerinin alt yapılarını hazırlamak demektir.*
>
> *Ayrıca temel tasarım dersinde problemin belirlenmesi, problemin çözümü için veri toplama aşamasının tamamlanması, eskizlerin öğrenci ile paylaşılarak seçimi ve orijinale yaklaşma gibi tasarım süreçlerinden öğrencinin geçmesi gelecekteki gelişiminin ve kariyerinin ön koşuludur." (Öztuna, 2007:13)*

4.3. Sanat Eğitimi ve Temel Tasarım Dersi

"*Yaratıcı eğitimin en belirgin özelliği ve en önemli yönü, özgün fikirleri geliştirebilen yaratıcı sistemi içermesidir*" **(**Gökaydın, 2002:121**).**

Yaratıcılık eğitimi, görsel sanatlar eğitimi, temel tasarım eğitimi kısacası sanat eğitiminin belirgin amacı; bireyin kendini özgürce ifade edebilmesine ve kendi özgün tarzını oluşturmasına ortam sağlamasıdır. Sadece görsel ve plastik alandaki eğitim değil, tüm ifade biçimlerini kapsayan bir eğitim şekli olan sanat eğitimi, zekâya ve bilince dayalı tüm donanımın eğitimidir.

Sanat eğitimi içerisinde özel bir alanı oluşturan görsel sanatlar eğitimi; resim, grafik tasarım, mimari, heykel, seramik, tekstil gibi birçok sanat dalını içerisinde barındırmaktadır. Bu kadar geniş bir alan seçeneği, günlük hayatta da birçok yaşam alanına karşılık bulmaktadır. Bu alanları anlamak ve anlamlandırmak sanat eğitimi ile mümkündür.

> *"Sanat eğitimi sitemi, doğa felsefesi paralelinde, bilimle iç içe aktivesini yürütür. Sanat eğitiminde, birimler ve modüller ritmik bir ilişki içinde örgütlenerek bütünleşirler. Kısacası sanat eğitimi prensiplerini, düşünceyi eyleme bağlayan, uygulayıcı, düşündüren, buluş yaptıran sezgi olarak tanımlayabiliriz. Bu özellikleri ile sanat eğitimi günümüzün ihtiyacı olan eğitim sistemidir." (Gökaydın, 2002:23)*

Bireyi birçok yönden ele alıp geliştiren sanat eğitimi sayesinde, bütüncül bir donanım kazanan birey, yaşantısının çok yönlü alanlarında başarıya ulaşmakta zorlanmayacaktır. Bireyden başlayarak topluma ulaşacak bu yaşam biçimi, günümüz yaşantısının karmaşa ve zorluklarıyla kolayca başa çıkabilecek güçlü ve gelişmiş toplumları oluşturacaktır.

Ortaçağ'da usta-çırak ilişkisi bağlamında yürütülen tasarım eğitimi, çıraklıktan kalfa ve usta düzeylerine yükselerek ilerleyen bir süreçten oluşmaktaydı. 16.Yüzyılda geleneksel zanaatkâr eğitiminden farklı olarak "akademi" anlayışının önemle belirdiğini ve 18. Yüzyılda kurumsal anlam kazanmaya başladığı görülen temel sanat entelektüel bağlamda yeniden yorumlandığı en önemli ekol "Bauhaus" okuludur.

> *"Tarihsel birikimi değerlendirmek için geçmişin tasarım kuramlarına baktığımızda zamanımızdan ikibin yıl kadar önce yaşamış olan meşhur Roma'lı Mimar Vitrivius tarafından belirlenen ve "Firmitas (sağlamlık), Utilitas (kullanırlılık), Venustas (estetik güzellik)" olarak tanımlanan tasarımın üç temel prensibinin bugün de geçerliliğini koruduğunu görüyoruz. Sıradan bir bakışla çağımızın buluşları olarak gördüğümüz pek çok kuramsal kavramlaşma tarihsel süreç içindeki gelişimi incelediğimiz zaman geçmiş zamanın yaşantılarının bugüne nasıl ışık tuttuğunu gözler önüne seriyor." (Kırmızı ve diğ., 2003)*

"*Bauhaus' da öğrenciler için bir deneme süreci olan temel tasarım eğitimi aynı zamanda öğrencilerin okula kabul edilip edilmemesini de belirleyen altı aylık ciddi bir deneme süreciydi*" (Seylan, 2005:15).

Bauhaus' da '***basic design'*** adı altında başlayan temel sanat eğitimi dersi, sonrasında tüm dünyaya yayılmış ve eğitim sisteminin bir parçası olarak kabul

edilmiştir. Temel tasarım eğitiminin öncelikli amacı; öğrencinin hazır bulunuşluğunu belirli bir seviyeye getirmektir. Merkezinde görme olayı olan temel tasarım eğitimi; görsel bir anlatım dilini bir sisteme oturtarak, bu anlatımın tekniklerini ve yöntemlerini geliştirmiştir. Görme ve algı ile başlayan bu süreç, anlamlandırma ile görsel anlatım sürecini başlatmaktadır.

Sanat eğitiminin temel ilke, kavram ve yöntemlerini kazandırmayı hedefleyen temel tasarım dersi; öğrenciye yaratıcı gücünü ortaya koyarak gözlemlerini, duygularını, hayallerini özgün ve özgür bir dille ifade edebilmeyi öğretir. Kendi varlığına ait duygu ve sezilerini, bakış açısını görsel bir anlatım etkinliğine çevirmesinde aracı olur.

"Temel sanat eğitimi; başkalarının kurallarına boyun eğen değil, kendi kurallarını oluşturma sürecini yaşayan kişilikli bireyler için gereklidir. Söz konusu bireyler aynı zamanda çağını da yakalayabilen kişilerdir" (Balamir, 1999:7).

Özgürlük kavramını temeline alan sanat eğitimi, taklitten uzak özgün ifade şekilleri geliştirirken, farklı malzeme ve tekniklerle özgür bir anlatım biçimi oluşturmaya ortam sağlar. Temel sanat eğitimi; çocuğa, sanatsal yaratı aracılığıyla kendinde güven ve zevk duygusu geliştirmede yardımcı olur. Yanı sıra estetik bir bilinç ve beğeni eğitimi verir. Sanatı anlayan ve tanıyan bir birey olma yolunda ulusal ve dünya sanatı bilgisi kazandırır. Tüm bu özellikler sayesinde; çevresini inceleyen, araştıran, seçici gözle bakabilen, irdeleyen bir kişilik yaratmayı hedefler. Hep bahsedilen çağın gereksinimi birey profili de işte bu özelliklere sahip bireydir.

4.4. Günümüzde Görsel Sanatlar Dersi ve İşlenişi

Görsel sanat ve tasarım eğitiminin en önemli basamak olan temel sanat eğitimi, öğrenciye; görsel zenginliğin en doğru biçimde yansıtılması bilgisini kazandırmaktadır. Türk milli eğitim sisteminin önemli bir alanı olan sanat eğitimi de bireyi tüm yönleri ile geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Günümüz eğitim sisteminden, artık sadece belirli bilgilerin öğrencilere kazandırılmasından daha fazla şey beklenmektedir. Bireye farklı alanlardaki bilgi ve

becerilerini sentezleyerek yeni fikirler ve ürünler ortaya çıkarmasını yaşamın farklı alanlarında bunu kullanabilmesini sağlamak amaçlanmaktadır.

Görsel sanatlar eğitiminin amaçları arasında öğrencilerin elde ettikleri bilgileri, günlük yaşam ve diğer alanlarda öğretilen konuları da bunlara ekleyerek mantıklı bağlantılar kurmaları sağlanmaktadır. Böylece günümüzde üzerinde önemle durulan disiplinler arası yaklaşımın hedefine ulaşılabilecektir.

Toplumlarda sanatın gelişimi bireyde de olduğu gibi; kültüre, yaşam koşullarına, coğrafi farklılıklara, ekonomiye vb birçok değişkene göre farklılık göstermektedir. Bunun yanında değişkenlik göstermeyen en önemli unsur; sanatın her zaman barış, sevgi, doğru ve güzelden yana olmasıdır. Sanat eğitimi alan birey bakmak ve görmek arasındaki farkı fark eden kişidir. Görme yetisine sahip olan kişi, doğruyu- yanlışı, güzeli- çirkini birbirinden ayırabilir. Bu olay sadece nesneler ya da sanat ürünleri üzerinde değil, toplumsal olaylar ve yaşam üzerinde de duyarlılık kazandırmaktadır.

Planlı ve programlı olarak yürütülen görsel sanatlar eğitimi dersi, çocuğun duygu dünyasına anlam katarken, kendini ifade etmesinde ona aracı olacak profesyonel bir destektir.

Görsel sanatlar eğitimiyle ulaşılmak istenen üç temel hedef ise şöyle açıklanabilir; (Alakuş, 2009:6)

A) Görsel Sanatlar Eğitimi alan öğrenciler; farklı kültür ve toplumların tarihi gelişimi içinde veya günümüzde ürettikleri birçok sanat formunu analiz ederek, bunları içerik olarak anlayarak değerlendirmeyi öğrenmektedirler. Öğrencilerden istenen inceledikleri sanat eserlerinden ne anladıklarını ifade ederken özellikle kendi sözcüklerini ve deneyimlerini kullanmalarıdır. Böylece kalıplaşmış hazır açıklamalardan kaçınılarak düşünme ve bireysel anlatım yetenekleri geliştirmektedir.

B) Öğrenciler görsel sanatlar eserlerini incelerken, onlara analitik ve eleştirel düşüncelerle yaklaşmayı, yerel ve evrensel sanat hakkında farklı içerik ve anlamları tanımlamayı öğreneceklerdir.

C) Son olarak öğrencilerin sanat uygulamaları hakkında fikirler üreterek bunları geliştirmeleri, bu fikirleri farklı materyaller kullanarak ürüne dönüştürmeyi öğrenmeleri hedeflenmektedir.

> *"Kısacası bireyler kendilerini ifade edebildikleri görsel sanatlar dersi ile kişisel doyuma ulaşma yanında yaratıcılık, sanatın değerlendirilmesi, yorumlanması, sanatçı, sanat üretim süreci, kültürlerde e toplumda sanatın işlevi konularını da öğrenmiş olmaktadır. Böylece çevreye daha duyarlı, yaratıcı düşünce ve davranışa sahip, estetik beğenisi gelişmiş bireyler sayesinde toplum yapısında da olumlu değişiklikler olacaktır."* (Alakuş, 2007:17)

Bu bölüm Milli eğitim Bakanlığı'nın yayınladığı 2010 yılı Görsel sanatlar dersi öğretmen kılavuzundan alıntılanarak hazırlanmıştır.

4.4.1. Görsel sanatlar dersinin genel amaçları

Milli eğitim bakanlığı ilköğretim genel müdürlüğünün yayınladığı öğretmen kılavuzunda; görsel sanatlar dersinin amaçları, bireysel ve toplumsal, algısal, estetik ve teknik amaçlar olarak gruplandırılmıştır.

Bireysel ve Toplumsal Amaçlar;

-Öğrenciye yaşamı ve doğayı gözlemleme duyarlılığı kazandırmak,

-Öğrenciye seçme, ayıklama, birleştirme, yeniden organize etme becerileri kazandırmak; analiz ve sentez yeteneği il eleştirel bakış açısını geliştirmek**,**

-Öğrencinin yeteneklerini fark etmesini, kendine güven duygusu kazanmasını ve kendini geliştirmesini sağlamak,

-Öğrencinin görsel biçimlendirme çalışmaları ile kendini ifade etmesini sağlamak,

-Öğrencinin ilgisini, bu alandaki çeşitli kaynaklarla besleyebilmek(müze, galeri, tarihi eser vb.) ve bu yolla geçmişine sahip çıkma ve geleceğini yapılandırma bilinci kazandırmak,

-Öğrencinin her alanda kullanabileceği yaratıcı davranışlar geliştirmesini sağlamak,

-Öğrencinin ulusal ve evrensel sanat eserlerini ve sanatçıları tanımasını sağlamak,

-Ulusal ve evrensel değerleri tanıyabilme ve anlayabilme bilincini kazandırmak,

-Geçmişten günümüze miras kalan sanat eserlerinden haz alma ve onur duyma hassasiyeti kazandırmak,

-İş birliği yapma, paylaşma, sorumluluk alma, kendine saygı duyduğu kadar başkalarına da saygı duyma bilinci ve duyarlılığı kazandırmak,

-Öğrencinin ruh sağlığını koruma, iç dünyasını anlatma ve bedenine saygı duyma bilinci geliştirmesini sağlamak,

-Öğrenciye aklını, duygularını, zevklerini sorgulama bilinci kazandırmaktır.

Algısal Amaçlar;

-Öğrencinin algı birikimini ve hayal gücünü geliştirmek,

-Öğrencinin görsel algı ve birikimlerini sanatsal anlatılara dönüştürebilmesine imkân tanıma,

-Birikimlerini başka alanlarda kullanabilme becerisini geliştirmek,

-Bilgi ve birikimini sanatsal uygulamaya dönüştürme yeteneği kazandırmak,

-Yeni durumlar karşısında özgün çözümler geliştirme becerisini kazandırmaktır.

Estetik Amaçlar;

-Öğrencinin, sanatın ve sanat eserlerinin her zaman önemsenecek birer değer olduğunu kavramasını sağlamak,

-Geçmişten günümüze miras kalan sanat eserlerinden ve doğadan haz alma, onlarla gurur duyma ve onları koruma bilincini kazandırmak,

-Öğrenciye görsel sanatlar sevgisi ve bu sevgiyi hayatının her alanına yansıtabilme, bunu davranış biçimi haline getirebilme yeterliliğini kazandırmak,

-Öğrenciye, doğadan seçtiği veya insan eli ile öğretilen nesneleri estetik birikimini kullanarak değerlendirme bilinci kazandırmak,

-Öğrenciye kendini ifade edebilmede estetik değerlerden yararlanabilme yeteneği kazandırmaktır.

Teknik Amaçlar;

-Öğrenciye her türlü araç-gereci kullanarak görsel anlatım diline dönüştürme isteği ve kullanma becerisi kazandırarak öğrencinin kendini geliştirmesine imkân tanımak,

-Öğrenciye değişik tekniklerle elde edilen sonuçların etkilerini sezdirebilmek ve öğrencinin farklılıklardan zevk alabilmesini sağlamak,

-Öğrenciyi farklı tekniklerin getireceği anlatım zenginliğinin farkına vardırabilmek,

-Kullandığı tekniklerin dışında yeni teknikler arama iteği ve cesareti kazandırmak,

-Öğrenciye, amacına uygun malzemeyi seçme, malzemeden anlam çıkarma becerisi kazandırmak,

-Öğrenciye kendini ifade etme sürecinde çıkacak sorunlara teknik çözümler üretebilme becerisi ve güveni kazandırmaktır.

İlköğretimde uygulanacak görsel sanatlar eğitiminde tüm bu amaçlara ulaşılabilmesi için bazı temel ilkelerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bunlar öğretmen kılavuz kitabında şu şekilde belirtilmektedir;

4.4.2. Görsel Sanatlar Eğitiminin İlkeleri

1. Her çocuk yaratıcıdır.

2. Her çocuk farklı algı, bilgi, sezgi, duygu dünyası ve geçmiş hayat tecrübesine sahiptir. Uygulamalarda bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulur.

3. Uygulamalarda görsel sanat alanlarına yönelik iki ve üç boyutlu çalışmalar ile çoklu ortam çalışmalarına yer verilir

4. Görsel sanatlar dersi, diğer disiplinlerle birlikte eğitim amaçlarındaki bütünlüğü kurmaya veya bireyin kendini gerçekleştirmesine katkıda bulunur.

5. Dersin işlenişi, ilgi çekici hale getirilen öğrenme- öğretme yöntem ve teknikleri ile zenginleştirilir.

6. Görsel Sanatlar Dersi çocuğu temel alır. Öğrenme - öğretme süreci, çocuğun kendine özgü algılama ve anlamlandırma evreni içinde, gelişim basamaklarına göre düzenlenir.

7. Değerlendirmede öğretmen, her çocuğun gelişim sürecini, bireysel farklılıklarını, öğrenme- öğretme sürecine katılımını ve sınıf içi performansını göz önünde bulundurur.

Bu ilkelere dikkat edildiği sürece görsel sanatlar dersinin amaçlarına ulaşmak daha kolay olacaktır.

4.4.3. Görsel Sanatlar Eğitiminde Öğrenme Alanları

1'den başlayarak 8'e kadar olan sınıfları kapsayan ilköğretimde Görsel Sanatlar Dersi'nin işlenişi ve programlanması üç öğrenme alanı altında sınıflandırılmıştır. Bunlar; görsel sanatlarda biçimlendirme, görsel sanat kültürü ve müze bilincidir.

Görsel sanatlarda biçimlendirme; çizgi, biçim, doku, leke, yapı, mekân, renk gibi görsel sanat öğeleri ile denge, vurgu, ahenk, hareket, ritim, oran - orantı gibi sanatsal düzenleme ilkelerinin, yani temel tasarım eğitiminin ilke ve elemanlarının; seçilen etkinlik, önerilen yöntem ve teknikler eşliğinde, belirlenmiş kazanımlara yönelik uygulama çalışmaları ile oluşturulan bir öğrenme alanıdır. Çocuğun, tasarlama, düzenleme ve oluşturmada aldığı temel eğitimdir.

Görsel sanat kültürü; estetik, sanat tarihi, sanat eleştirisi gibi disiplinlerin birbiri ile alakalı ve iç içe verilmesi ile oluşturulan öğrenme alanıdır. Sanat eserinin çözümlenebilmesi, değer verilmesi, ayırt edilmesi, önemsenmesi, anlamlandırılabilmesi gibi konulara yönelik öğrenme alanıdır.

Müze bilinci öğrenme alanı ile öğrenciler, insanlık tarihinin gelişim evrelerine tanıklık eden müzelerin korunması ve sergilenmesindeki önemi benimsemektedirler. Ayrıca; görsel sanatların birçok dalında verilen aynı zamanda birer kültür mirası olan sanat eserlerinin tanınması, tarihi kültürün anlaşılması ve sahip çıkılması bilincinin kazanılmasına olanak tanıyan öğrenme alanıdır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.1. Tasarım İlkeleri ve Elemanları

Temel sanat eğitimi; bireyin potansiyel olarak sahip olduğu yaratıcı güçlerinin eğitildiği, görsel algıya bağlı gelişen deneyim ve birikimlerin kontrol altına alınarak kullanılabildiği temel eğitimdir.

Temel sanat eğitimi sürecinde birey, sanatı bir iletişim aracı olarak nasıl kullanabileceğini öğrenir. Öyle ki zihinsel tüm faaliyet ve birikimlerin görselliğe dönüştürüldüğü tasarım aynı zamanda kişisel bir ifade şeklidir. Temel sanat eğitimi sayesinde bu zihinsel birikim somut bir hal alarak biçimlenir. Biçimlendirme aşamasında ise kompozisyonu oluştururken, temel tasarım öğe ve ilkelerinden yararlanılmaktadır.

Chapman' a göre (Chapman'dan aktaran İşler, 2002:158); sanatsal ifade biçimi, yani insanların düşüncelerini görsel bir boyutta ifade etmesi bir anlamda tüm insanların kendini ifade ederken kelimeleri kullanması gibidir. Bizleri zaman, dil ve medeniyetlerin sınırlarının ötesine taşıyan sanatsal ifade biçimi etkili bir ifade şeklidir. Yalnız bu ifade biçimi sözel ifade biçiminden oldukça farklıdır. Çünkü bu ifade biçiminde "yazma" eyleminin karşılığı "tasarımdır". Gerek iki gerekse üç boyutlu olsun, bir tasarımda gördüğümüz görsel nitelikleri yaratmak için materyal, araç-gereç ve sanatsal teknikler ile birlikte tasarım eleman ve ilkeleri olarak kullanılmaktadır.

Tasarım elemanları; nokta, çizgi, form, doku, renk ve ışık- gölge. Tasarım ilkeleri ise denge, vurgu, zıtlık, bütünlük, hareket, ahenk, oran - orantı ve mekândan oluşmaktadır

Öğrencinin sanatsal bir çalışma yaparken onu tasarlaması ve çözümlemesi aşamalarında tasarım ilke ve elemanlarına ihtiyacı vardır. Sanat eğitimi içeriğinde tasarım ilke ve elemanlarına hâkim olan bir öğrenci, görsel bir iletişim diline de sahip olmaktadır. Kullandığı ilke ve elemanlar, öğrencinin duygu ve düşüncelerini daha iyi ifade edebilmesine ve sanatsal bir objeyi daha iyi analiz etmesine de araç olmaktadır. Aynı zamanda edindiği bilgilerle görsel bir farkındalık kazanan öğrencinin çevreyi analiz etme ve çevresindeki güzellik ve çirkinlikleri ayırt etme yetisine de sahip olacaktır.

Temel tasarım öğe ve ilkeleri görsel bir kompozisyonu oluşturan ana unsurlardır. Görsel bilgiyi organize etmek için tasarım ilkeleri kullanılmaktadır. Bir çalışmada bütünlüğü ya da birliği sağlamak için görsel, analitik ve eleştirel düşünme yollarının nasıl kullanılacağı bilgisi, kuramsal ve uygulamalı temel tasarım eğitimi ile kazandırılmaktadır.

Bir görsellik içinde yer alan ve algılayabildiğimiz, onu oluşturan tüm fiziksel elemanlardır. Düzen oluşturmaya yarayan bu elemanların etkileşimi ve kontrollü bütünlüğü ile istenilen sonuca varılır. Temel tasarım eğitiminde en iyi sonuca ulaşmak için tasarım elemanlarının en ideal biçimde kullanımı öğretilmektedir.

Tasarım elemanları, sayısız farklı şekillerde bir araya gelerek yeni yeni biçimler oluşturabilirler. Anlatımda sınırsızlığın kanıtı ve sanatın yüzyıllardır insanı kendine çekmesi belki de bu yüzdendir.

Temel tasarım elemanlarının bir ya da bir kaçının dengeli ve özgün olarak düzenlenmesi kompozisyonu oluşturur. Kompozisyon ile ilgili estetik sorunların çözümlenmesi bu elemanların doğru kullanımı ile ortadan kaldırılabilir. Bundan dolayı, tasarım elemanlarının eğitimdeki öneminin anlaşılması ve bu doğrultuda ele alınmasında yarar görülmektedir.

5.1.1. Tasarım Elemanları

5.1.1.1. Nokta

Nokta; iki doğrunun kesiştiği yer olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamada nokta, görsel bir değer taşımaz. Büyüklüğü küçüklüğü ya da rengi olmayan boyutsuz bir elemandır. (Balcı, Say, 2005:9)

Tasarım oluşturmada 1. derecede önemli bir eleman olan nokta, boyutsuz, yer belirleyici bir işarettir ve diğer tasarım elemanlarına başlangıç olarak kabul edilebilir. Noktanın birçok farklı durumu (büyük, küçük, dağınık, planlı, birleşik, aralıklı… vb.) yüzey oluşturmada kullanılabilir. Böylece yüzey üzerinde kullanılan sayısız noktaların etkileri de değişik olur. Tek başına durgunluğu ifade eden nokta çoğaltıldıkça, dinamizme, ritme ya da kargaşaya dönüşebilir. Noktalar yan yana geldiklerinde bazen çizgiselliğe bazen de dokusal etkiye dönüşebilir. Noktaların sıklaşıp seyrekleşmeleri ile açık koyu etkisi, bir merkeze doğru sıklaştıklarında birleşme- toplanma etkisi, merkezden uzaklaşarak seyrekleştiklerinde dağılma etkisi yüzeyde yön değiştirerek sıklaşıp seyrekleşmeleri halinde ise hareket etkisi gösterirler (M.E.B.,2007:3). Resim 1' de Seurat'ın *Ağaçlar ve Tekne adlı* eserinde her nokta tek tek değil bir araya geldiklerindeki toplam etki ile algılanmaktadır. Bir arada kullanılan bir çok noktanın sıklıkları, aralıklı yerleşimleri ve farklı renkleri ile çeşitli etkiler yarattığını ve bir bütüne dönüştüklerini görmekteyiz.

Resim 1: Seurat, **Trees and Boat**

Kaynak: ***Encyclopaedia Britanica, Great Artist Collection*** (1972), Volume Eleven:Seurat

"Görsel sanatların bir ifade aracı olarak nokta veya diğer tüm elemanlar yüzeyde diğer elemanlarla ilişkisinde anlam kazanır. Görsel sanatlarda noktanın farklı görevler yüklenebilecek sembolik işlevlerinden de söz edilebilir. Nokta ve çizgi sadece konum ve sınır bildirmez katılım biçimine bağlı olarak oluşan görsel bağlamda yüzeyi de simgeleyebilir. Bu yüzden nokta ve çizgi simge üretmenin temel enstrümanlarıdır" (Seylan, 2005:109).

Nokta bir tasarım elemanı olarak değerlendirildiğinde; aslında doğada var olmadığı halde nesneleri çözümleyebilmek ve betimleyebilmek adına görsel bir anlatım öğesine dönüşmektedir. Diğer görsel anlatım öğeleri ile birleştiğinde ise anlamlı bir bütün oluşturmaktadır. Yoğunluk ve yayılışlarına göre noktalar bir yüzeye ya da üç boyutlu bir görüntüye dönüşebilmektedirler.

5.1.1.2. Çizgi

Resim 2: Leonardo da Vinci, ***Study Of a Woman's Hand***

Kaynak: : ***Encyclopaedia Britanica, Great Artist Collection*** (1972), Volume Sixteen: Leonardo Da Vinci

"Tasarımın en temel öğelerinden biri olan çizgi uygarlığın başlangıcından bu yana insanları büyülemiş ve görsel iletişimi sağlamada önemli rol oynamıştır. Doğayı taklit etmek ve objeleri biçimlendirmek için sürekli olarak çizgi kullanılmıştır. Tüm çağlarda insanlar görülen, hissedilen ya da hayal edilen şeylerin taslakları olan çizime sık sık başvurmuşlardır. " (Öztuna, 2007:58)

Çizgi; Türk Dil Kurumu tarafından, İki uzak nokta arasında veri iletişim ortamı sağlayan herhangi bir bağlantı olarak tanımlanmaktadır.

Tasarımın temel elemanlarından biri olan çizginin, insanların görsel iletişim sağlamasında ilkçağlardan bu yana büyük önemi vardır. Mağara duvarlarında başlayan çizgisel serüven günümüze kadar gelişimini sürdürmüştür. Çizgi; özellikle sanat ve tasarımcılıkta en önemli anlatım ve iletişim dili olmuştur.

Bireyin çocukluğunda bilinçsizce yapmış olduğu çizgisel karalamalar zamanla bilgi düzeyinin artması ile somut görsellere ve ifade şekillerine dönüşmektedir. Çizgi yaşamımızın her alanında vardır. Amaçlı ya da amaçsız biçimde kullanılan çizgi, bir dışa vurum biçimi, düşünceyi görsele dönüştürme aracıdır.

Fikirlerin çizgi yoluyla kâğıda dökülmesi yani görünür kılınması, tasarım sürecinde bireyin zihnindeki diğer görsellerle bağ kurarak yeni fikirlerin oluşumu için zemin hazırlar. Çizgiyle düşünme; bireyin düşünme alt yapısının biçimlenip, görselleşmesine yardımcı olur.

Bir tasarım elemanı olan çizgi günlük hayatımızda doğada oldukça sık karşımıza çıkmaktadır. Ağaç dalları, bitkiler, binalar, elektrik direkleri, telefon telleri dahi çevremizdeki çizgi unsuruna örnek olabilmektedirler.

Çizginin kolaylıkla meydana gelen basit bir araç olmasına rağmen şiddeti, konumu, kalınlığı, inceliği, hareketliliği, uzunluğu, kısalığı gibi oluşum biçimlerine göre farklı türleri ve etkileri bulunmaktadır.

Dikey çizgiler; yatay eksene dik olarak bulunan, aşağı ve yukarıya hareket halinde olan çizgilerdir. “Dikey çizgiler istikrarı ifade edebilirken ciddiyet, özgüven, güçlülük izlenimi yaratabilirler” (Öztuna, 2007:66). Objeleri olduklarından uzun gösterebilme özelliğinden ötürü mimari ve moda tasarımı alanlarında sık kullanılmaktadır.

Yatay çizgiler; ufuk çizgisine paralel halde bulunurlar. Durağan bir özelliğe sahip olan yatay çizgiler, dingin yapısından ötürü sakinlik ve denge duygularını çağrıştırır.

Diyagonal çizgiler; aktif bir eylem gibi görünen bu çizgi çeşidi, yatay ya da dikey çizgiden farklı olarak, hareket duygusu yaratırlar. Heyecan ve gerilim simgesi olarak kullanılırken, denge duygusunu bastırırlar.

Eğri çizgiler; hareket hissi yaratan çizgi çeşitlerinden bir tanesi de eğri çizgilerdir. Kademeli olarak yön değiştirirken; dalga, spiral ve daire gibi şekillerden oluşurlar. Köşeli ve düz çizilere nazaran daha yumuşak bir etkiye sahiptir. Karışık ve çalkantılı duyuları hissettirirler.

Zikzak çizgiler; düzensizlik, heyecan, sinirlilik hissi veren aktif çizgilerdendir. Sivri ve köşeli hatlara sahiptirler.

Resim 3: Van Gogh***, Mountain Landspace***

Kaynak: ***Encyclopaedia Britanica, Great Artist Collection*** *(1972),*Volume One: Van Gogh

Van Gogh'un eserinde (Resim 3) görüldüğü üzere, ufuk çizgisine paralel yatay çizgiler, yer yer bunlara zıt dikey çizgiler, farklı yön ve kalınlıklardaki eğri çizgilerle hareket hissi yaratılmış ve bu çizgilerin bütünlüğü ile yeryüzü oluşturulmuştur.

Çok fonksiyonlu bir eleman olan çizgi, gerçekte belirli bir kalınlığa sahip olmasa da yüzey üzerindeki etkileri ile birçok farklı anlatıma olanak sağlamaktadır.

Karakteri ya da konumlarına göre farklı mesajlar iletebilen çizginin; anlatımı güçlendirmede önemi büyüktür. Bir alanı böler veya sınırlar, aynı zamanda bir konunun dış hatlarını oluşturur. Gözü belirli bir yöne yönlendiren çizgi, tonsal farklılıklar oluşturmada ya da düzen unsuru olarak kullanılabilmektedir. Çizgilerin bilinçli bir şekilde yerleştirilmesi, anlatılmak istenenin daha doğru bir ifadeyle iletilmesini mümkün kılmaktadır.

5.1.1.3. Doku

Sanatsal anlamda doku maddelerin doğal yapısının dış yüzey görüntüsünü temsil eder. Çizgi ve noktalardan oluşan doku unsuru plastik bir değere ve etkiye sahiptir.

Gökaydın (2002:89) dokuyu; bir düzenin bir araya gelen elemanlarının kendi kişiliklerini yitirip, topyekun bir etki uyandırmaları durumu olarak tanımlamaktadır.

> *"Her doku bir parça ve bütün ilişkisi ortaya koyar. Bu bir yığılma değil bir bütünleşmedir. Bu ilişkiler bütünleşmenin bağlantılarıyla anlam kazanan bir elemanlar bütünlüğüdür. Elemanların, birimlerin görev ve belirginliğini bu durum bütüne koşullandırır. Bu eylem birimin ve bütünün bir karşılık içermesi demektir" (Gökaydın, 2002:89).*

Doku günlük yaşantımızda çok sık rastlamamızın mümkün olduğu bir elemandır. Çevrede bulunan yüzeylerin oluşturduğu dokular, giysilerimizde, yürüdüğümüz mekânlarda, doğanın her yerinde görülür. Sanatta kullanımı ile görerek dokunma hissini yaşatır. Her nesne onu tanımlayan bir dokuya sahiptir. Bu yüzden doğa, doku çeşitliliğinde sınırsızdır. Doku; doğal ya da yapay olmak üzere iki şekilde incelenmektedir;

*Doğal (gerçek, fiziksel) doku; g*özümüzle ya da dokunarak hissettiğimiz, en zengin çeşitlilikte doğada var olan doku çeşididir. Doğayı donatan nesnelerin yüzeyleri doğal dokulara örnektir. Elimizle hissedebildiğimiz, dokunma duyumuzu uyaran dokulardır. Resim 4'de Ansel Adams'ın fotoğraf çalışmasında gördüğümüz yapraklar ve yüzeyleri doğal dokuya örnektir.

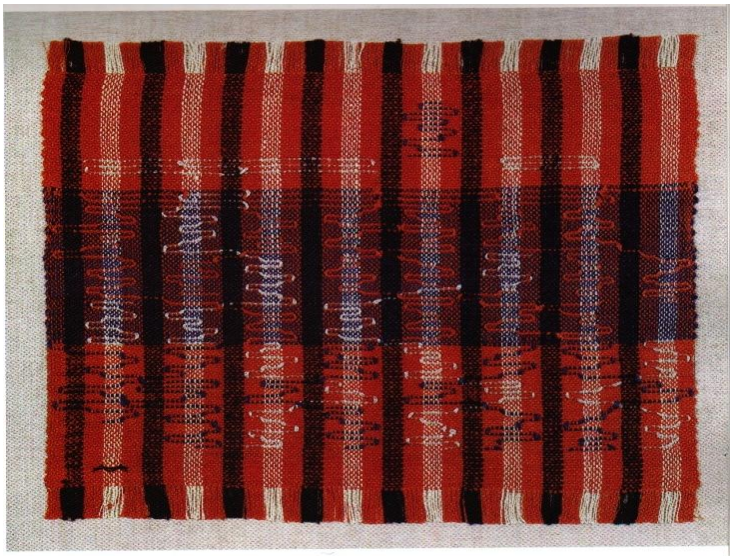
*Yapay (taklit, keşfedilmiş) Doku; i*nsanlar tarafından üretilmiş olan nesnelerin yüzeyleri ise yapay dokuları oluşturmaktadır. Doğal dokuların taklidi olan, gerçek gibi görünen fakat göz yanılsamasına neden olan doku tipidir. Albers'in (Resim 5) çeşitli renkteki iplikler ve onların kesişmesiyle oluşturduğu dokuması, yapay dokuya örnektir.

Resim 4: Ansel Adams, doğal dokuya örnek fotoğraf çalışması

Kaynak:http://img261.imageshack.us/img261/1305/adamsleafinglaciernatio.jpg (Erişim. 12.08.2011)

Resim 5: Anni Albers (1962)***, Resimsel Dokuma, Kesişme***

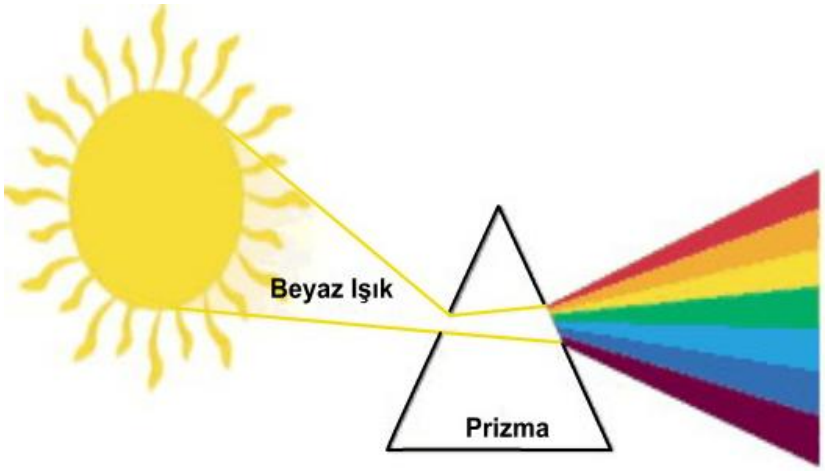
Kaynak: ÖZTUNA, H. Yakup, (2007:89), **Görsel İletişimde Temel Tasarım,** Tibyan Yay., İzmir

5.1.1.4. Renk

> *"Renk farklılaşan dalga uzunluklarının ve frekanslarının ışık dalgalarının gözler üzerindeki etkisidir. Bu ışık dalgaları beyaz ışığı yaratır. Renk olgusu ışıkta var olur. Ancak ışığın kendisi insan gözüne renksiz görünür. Renge sahip olan tüm objeler sadece rengin yansıtıcıları ya da ileticileridir. Işık dalgaları gökkuşağındaki renk düzeni gibi farklı renklerden meydana gelir. Bunlar; mor, indigo (mavi mor), mavi, yeşil, sarı, turuncu, kırmızıdır. " (Öztuna, 2007: 121)*

Tüm nesneler belirli renkler taşıyormuş gibi görünseler de bu renkler nesnelerden tekrar gözümüze yansıyan ışıktan başka bir şey değildir. Resim 6' da görüldüğü gibi güneşin yaydığı ışık nesnelere yansıyarak birçok değişik dalga boyuna sahip renkleri oluşturmaktadır (www.dmi.gov.tr).

Resim 6: Işığın yansıması ve rengin algılanması

Kaynak: www.dmi.gov.tr

Dolayısıyla renkleri ışıktan bağımsız düşünemeyiz. Aslında renkleri algılamamızı sağlayan asıl unsur ışıktır çünkü renk, nesneye ulaşan ışık içinden emilmeyen ışığın nesne tarafından yansıtılması sonucu gözümüze ulaşmasıyla algılanır. Bu algılama ışığın farklı etkileri nedeniyle çeşitlilik gösterir bunlar da renk tonlarını oluşturur.

Tüm objelerden yansıması sonucu gözce hissedilip algılanan renk, tüm dünyayı ve yaşamın her alanını çepeçevre kaplamış bir görüntüdür. Işıkla var olan renklerin kişi üzerinde farklı duyum ve algıları vardır. Örneğin, sıcak renklerin uyarıcı, soğuk renklerin dinlendirici olması renklerin etkileridir. Resim 7'de görüldüğü üzere, ana-ara renler, renk çemberi adı verilen bir çemberde gösterilirler.

Resim 7: 12'li Renk çemberi

Kaynak: ÖZTUNA, H. Yakup (2007:125), **Görsel İletişimde Temel Tasarım,** Tibyan Yay., İzmir

Renklerin, türü (hue), değeri (value) ve kroması (saturasyon) gibi özellikleri bulunmaktadır;

Hue (rengin türü); *"Bir rengi diğerinden ayıran niteliktir. Hue, renk tekerleğinde ya da spektrumunda rengin durumunu gösterir. Kırmızı, sarı diye adlandırdığımız kavramlar hue (renk)' tir"* (Çelek, 2003b).

"*Bir rengi diğerinden ayırmamızı; kırmızı, sarı, mavi, yeşil, mor diyebilmemizi sağlayan niteliktir*" (Seylan, 2005:142).

Değer (Value) : Çellek (2003b) rengin değerini şu şekilde tanımlamaktadır; değer, bir rengin açıklık veya koyuluk derecesini gösterir. Açık mavi ile koyu mavi arasında ton farkı vardır. Siyahtan beyaza doğru gri tonlarını gösteren 10 kademeli bir ton çubuğunda en parlak, ışıklı rek beyaz en koyu ışıksız renk ise siyahtır. Renklerin değerini siyah ve beyaz ilavesiyle değiştirmek mümkündür.

Kroma- Saturasyon: Seylan'a göre (2005:144) kroma; rengin özü, doygunluğu anlamında kullanılmaktadır. Rengin en yoğun olduğu hali, kromasının en yüksek halidir. Kroma azaldıkça renk netliği de azalmakta ve renksizliğe doğru yaklaşılmaktadır.

Renkler elde edilişlerine, şiddetlerine, birbirlerine etkilerine, açık koyu değerlerine göre kısımlara ayrılırlar;

Elde edilişlerine göre; ana ve ara renkler;

> *"Üç ana renk pigmenti vardır, kırmız, sarı ve mavi. Ana renklere kendi aralarında ikili gruplar halinde ve eşit oranlarda karıştırdığında ise ara renkleri elde ederiz. Ara renkler ise mor(kırmızı + mavi), yeşil (mavi+sarı) ve turuncudur (kırmızı+sarı) ana ve ara renkler bir arada standart renk dizilerini oluştururlar. Standart renkler birbirleriyle tekrar karıştırdıklarında ise içlerinde kahverenginin de bulunduğu birçok renk ortaya çıkar" (Becer, 2008:57).*

Açıklık ve koyuluklarına göre; açık ve koyu renkler;

Herhangi bir rengin siyah ya da beyaz kullanarak açık- koyu değerlerinin elde edilmesi ile oluşturulan etki, o rengin değerlerini meydana getirir. Değer açık ve koyu tonlar arasındaki ilişki olarak ifade edilebilir. Açık ve koyu değerlerin kullanımı ile tasarımda derinlik ve üç boyutluk etkilerinin verilebilmesi kolaylaşmaktadır.

Tüm ana ve ara renklerin arasında ışığın yansıma farkı ve algıya göre değişen sayısı renk tonu bulunmaktadır. Gökaydın'a göre (2002:119) ton; herhangi bir rengin değişik değerleri arasındaki, farklılığa bağlı olarak ortaya çıkan elemanlardır. Bu fark kontrast renkler arasında olduğu gibi armonik renkler arasında da geçerlidir. Siyah- beyaz arasındaki grinin çeşitli tonları olarak sıralandığı gibi, kırmızı- sarı arasındaki turuncunun değişik tonları olarak da sıralanabilir.

Şiddetlerine göre; sıcak ve soğuk renkler;

Renklerin sıcak ve soğuk olarak ayrımı insanlar üzerinde bıraktıkları psikolojik etkiye bağlıdır. Sıcak Renkler; Kırmızı, Turuncu ve Sarı iken; Soğuk Renkler: Yeşil, Mavi, Mor diye bilinir. Gauguin'in *Manaha no Atua-The Day Of God* (Resim 8) adlı eseri mavi, yeşil gibi soğuk renklerin ve sarı, kırmızı, turuncu gibi sıcak renklerinde bir arada kullanımına güzel bir örnektir.

Resim 8: Gauguin, ***Manaha no*** *Atua*, ***The Day Of God***,

Kaynak: ***Encyclopaedia Britanica, Great Artist Collection*** (1972) ,Volume Fifteen; Gauguin

Resim 9: Picasso, **Three Woman**

Kaynak: ***Encyclopaedia Britanica, Great Artist Collection*** (1972) ,Volume Eighteen; Picasso

Kompozisyonda uyum oluşturmak için renklerin sıcak ve soğuk değerlerinin dengeli yerleştirilmesi önemlidir. Resim 9'da Picasso'nun sıcak renk tonlarının yanı sıra, onları dengeleyen soğuk tonları da kullanmış olduğu görülmektedir.

> *"Sıcak renkler izleyeni uyarır ve neşelendirir. Soğuk renkler ise yatıştırıcı ve dinlendiricidir. Soğuk renkler aşırı dozda kullanıldıklarında kasvetli, hatta moral bozucu bir etki yaratabilirler. Aynı şekilde sıcak renkler de insanı şiddete yöneltebilir. … Her rengin hem soğuk hem de sıcak bir çeşitlemesi yapılabilir. Örneğin kırmızı sıcak bir renktir ama içine biraz mavi katıldığında ilk haline göre daha soğuk bir renge dönüşür." (Becer, 2008:59)*

Her rengin insanlara ilettiği psikolojik bir mesaj, hissettirdiği bir duygu vardır. Serap Buyurgan, **Sanat Eğitimi Ve Öğretimi** adlı kitabında (sf:64) renklerin psikolojik etkilerini ve kişide uyandırdığı çağrışımları şu şekilde sınıflandırmıştır;

- Siyah; karamsarlık, matem, keder…
- Kırmızı; ateş, sıcaklık, kan…
- Turuncu; güneş, parlaklık, sevinç…
- Yeşil; doğa, canlılık, sakinlik…
- Pembe; aşk, sevgi, dişilik…
- Beyaz; saflık, temizlik, doğruluk…
- Sarı; sıcaklık, bereket, ışık…
- Mavi; deniz, gökyüzü, huzur…
- Mor; karamsarlık, içe dönüklük…
- Kahverengi; olgunluk, ağırlık…

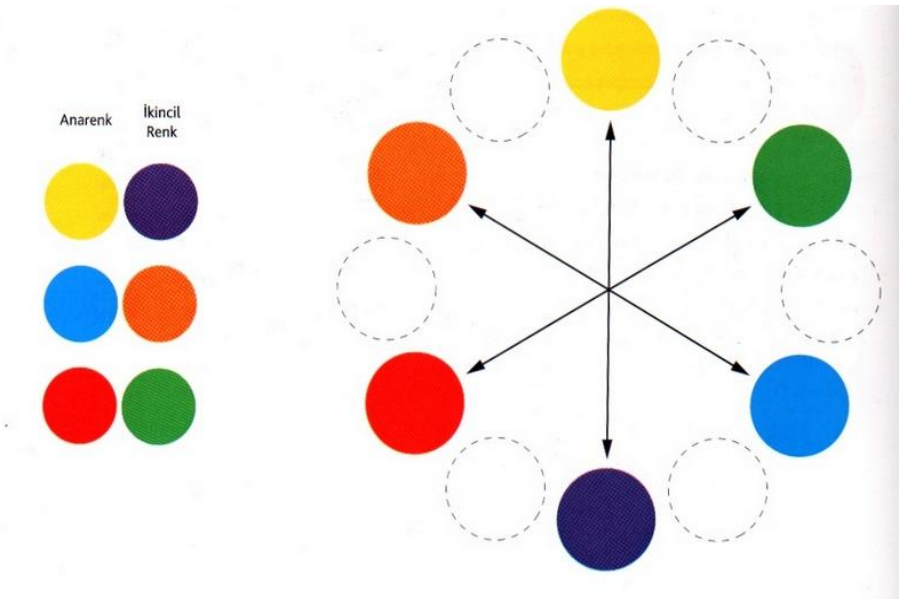
Renklerin bu psikolojik etkileri ve uyandırdığı çağrışımların, tasarım oluşturmada önemi büyüktür. Öyle ki hazırlanan kompozisyonda kullanılan renklerin, iletilmek istenen mesaj ya da verilmek istenilen duyguya uygun olması istenilen sonuca ulaşmada kolaylık sağlayacaktır.

Doğa, renk öğesinin çok çeşitli türlerini görebileceğimiz zengin bir mekândır, doğada serbest bir düzen içerisinde bulunan renkler tasarımcının kişisel anlatım isteği ve tercihlerine göre düzenlenerek kullanılabilir.

Etkilerine göre; kontrast ve tamamlayıcı renkler;

İki ana rengin karışımıyla ortaya çıkan ara renk karışıma katılmayan ana rengin tamamlayıcısıdır aynı zamanda birbirinin gerçek gücünü ortaya çıkartıp birbirlerini harekete geçirdiklerinden birbirlerine karşıt renklerdir (kırmızı tamamlayıcısı yeşil, mavinin tamamlayıcısı turuncu, sarının tamamlayıcısı mor)

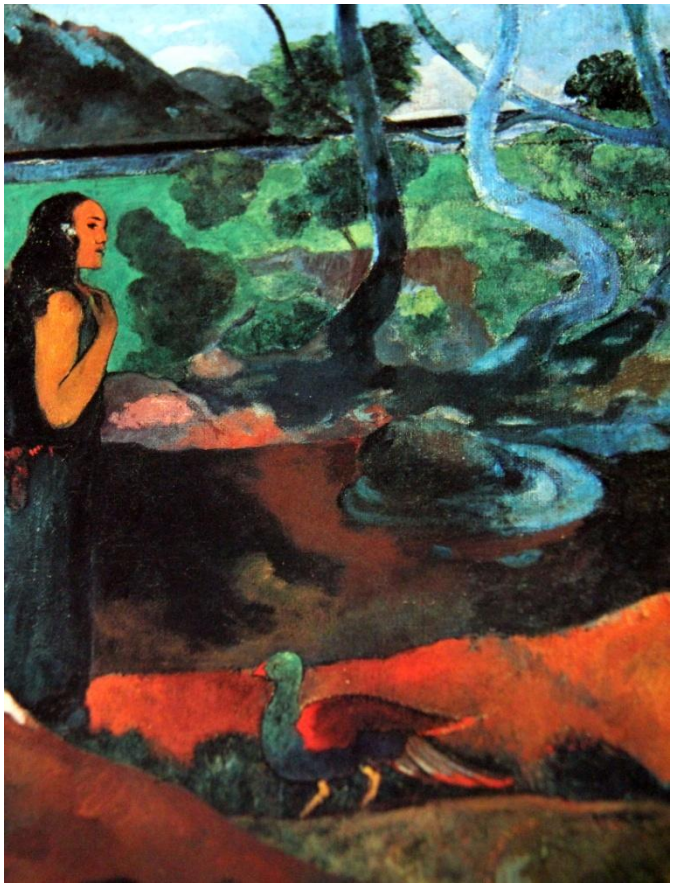
Resim 10: Tamamlayıcı renkler

Kaynak: ÖZTUNA, H. Yakup (2007:128), **Görsel İletişimde Temel Tasarım,** Tibyan Yay., İzmir

Kontrast renklerin doğru kullanımı kompozisyonu zenginleştirir ve onu canlı tutar. Açık - koyu, sıcak- soğuk ve zıt renkler yan yana konulduklarında birbirlerinin şiddetini arttırırlar (Resim 11). Bu şiddet tasarımda bir armoni oluşturur. Zıt renkler aynı zamanda birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Komplementer yani tamamlayıcı renkler; birbirlerine karıştırdıklarında renksiz olan ölü renkleri oluştururlar. Örneğin kırmızı ve onun kontrastı olan yeşil karıştırıldığında tamamlayıcı olan rengi elde edilir.

Resim 11: Gauguin, ***Where Do Me Come From?***

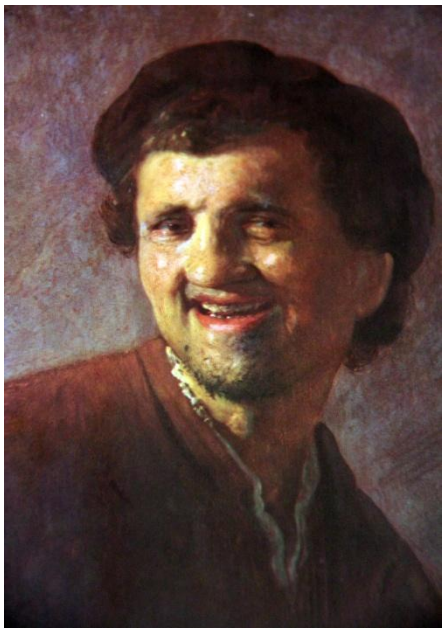

Kaynak***: Britanica, Great Artist Collection (1972)*** ,Volume Fifteen; Gauguin

5.1.1.5. Işık - Gölge

Işık ve gölge biçime hacim vermek için kullanılan elemanlardır. Güneş, ay ya da yapay ışık kaynakları nesneler üzerini aydınlatırken her yere aynı derecede ışık veremedikleri için açıklık ve koyuluklar oluşmaktadır. Bu değerler ile oluşan aydınlık ve gölge ortamları resimde de hacim ve derinlik avantajına dönüşmektedir.

Resim 12: Rembrandt, ***Self Potraid,***

Kaynak***: Britanica, Great Artist Collection (1972)***, Volume Three;Rembrandt

> *"Işık- gölge yardımıyla meydana çıkarılmış olan hacimli parçaların birbirlerine zıt yönlerde yerleştirilmesi, yani kütle kontrastları da plastik sanatlarda büyük bir hareket yaratır." (Erdem, 2005:9)*

Işık ve gölge; tasarımda kompozisyona hareket veren unsurlardan biri olarak önemlidir. Erdem'e göre (2005:9) doğada doğal ve yapay olmak üzere iki çeşit ışık vardır. Doğal ışık, konuyu her tarafından aydınlatan gün ışığıdır. Nesnenin her tarafını tamamıyla aydınlatan ve her şeyi açık ve net gösteren ışıktır. Geniş yüzeyler üzerinde kararlı ve devamlı şekilde bulunan doğal ışık, parçalanmış yüzeylerde hareketli ve kaçıcı bir etki yaratmaktadır.

Yapay ışık ise; doğal ışıktan farklı olarak nesnenin sadece bir kısmını aydınlatır. Nesneler üzerindeki etkisi kararsız ve kaçıcıdır. Titrek, parlayıp sönen etkisi yapay ışığı doğal ışıktan daha hareketli yapmaktadır. Bu yüzden sanatsal çalışmalarda yapay ışık kullanılmaktadır.

5.1.1.6. Form (Şekil), Biçim

Form, şekil ve biçim kavramlarının tanımlanması, literatürlerde karışıklığa yol açan bir durumdur. Seylan (2005:122) yerli ve yabancı birçok kaynakta her birinin tanımının diğerini çürütür nitelikte form, şekil ve biçim tanımlamaları olduğuna değinmektedir.

"Her ne kadar farklı kaynaklar biçim, form ve şekil tanımlarını ayrı ayrı yaparak bazen yer değiştirerek kullansalar da, yaptıkları temel ayrım, iki boyutlu, üç boyutlu ve buna karşılık gelen zihinsel imge ve nesnelerin algılanan görüntüsü, dış sınırları ve iç kuruluş yasaları bağlamında yapılmaktadır"(Seylan, 2005:125).

"Bir bütünün karakteristik tüm özelliklerini taşıyan genel görünüştür. Bir yüzeyin sınırlanarak ötekisinden ayrılmasıdır. Kuvvetli konturları olan şekildir. Biçim ise tasarımcının zihninde canlandırdığı şeydir. Örnek verirsek, insanın genel şekli ve bir formu vardır. Fakat insanın oturması, kalkması, zıplaması gibi pek çok davranış türlerinde, genel insan formunun aldığı bir anlık görünüm o insanın biçimidir" (Tanır, 2001:45).

Bir nesnenin, dış hatları ile üç boyutlu görünümü onun formunu oluşturmaktadır. Boşlukta yer kaplayan her varlığın bir formu bulunur. Yüzeyin iki boyutluluğuna karşın formun bir derinliği ve boşluğu yani üç boyutluluğu vardır.

"Bir cismin (alanın) yapısını sınırlayarak ortaya koyan renk, çizgi değeri ve dokusal farklılıkları biçimi oluşturan, doğada var olan her cismin organik yada geometrik forma dayalı biçimi vardır" (Özcan, 2005:5).

"Biçim hayatımıza anlam veren ayak bağıdır. Uygarlık tarihi ondan kurtulmanın tek yolu olduğunu gösterir bize; sıkı sıkıya sarılıp biçimle var olmak. Bu bağlamda biçim tamamlanan süreç ile amacına ulaşmış oluş' tur." (Ergüven, 1997:220)

"Biçim sanatta tasarımsal ve anlatımsal araçların belli bir sanatsal dizgede örgenleşme tarzıdır. Biçim, kompozisyonu, konuyu ve daha başka öğeleri içerir. İşlevi, kendisiyle diyalektik bir bütünlük kurduğu içeriği dile getirmektir; ama onu etkilemekten geri kalmaz"(Ökten, 2010)

Form ve biçim kimi zaman aynı anlamda tanımlansa da aralarında farklar bulunmaktadır. Form daha çok cansız varlığı işaret ederken, cismin, varlığın bir anlık "pozisyonu" o formun o anlık biçimidir. Tanımlamalardan yola çıkarak, formlar beyinde kodlanmış halde bilinirken biçim tasarlanabilir ve değişken olabilmektedir. Resim 13'de Picasso'nun sürahi, kürek, şamdan gibi formlarının bir mekânda, bir araya getirilerek, ışık ve gölge etkisi ile iki boyutlu yüzeye yansıtılmış biçimlerini görmekteyiz.

Resim 13*:*Picasso*, La Cesserole Emaillee*

Kaynak: **Britanica, Great Artist Collection** (1972), Volume Eighteen;Picasso

5.1.2. Tasarım İlkeleri

5.1.2.1. Denge

Resim 14: Cezanne**, The Card Players**

Kaynak*: Britanica, Great Artist Collection (1972)* ,Volume Five; Cezanne

Doğada nesneler arasında bir denge bütünlüğü bulunmaktadır. Tasarımda da tasarımı oluşturan öğeler arasında bir dengenin olması gerekir. Büyük- küçük, uzun-kısa, yuvarlak- köşeli, açık- koyu, parlak- mat gibi zıtlıklar tasarımdaki dengeyi

sağlamada yardımcı olurlar. Tasarımda denge; bütünü oluşturan unsurların belirlenen düzlem üzerinde orantılı dağılımıdır.

Cezanne'nin *The Card Players* adlı eserinde (Resim 14), resmin iki yanında kullanılan figürler, bir arada kullanılan açık ve koyu renkler, kırmızı- yeşil gibi kontrast renklerin kullanılması ile denge sağlanmıştır.

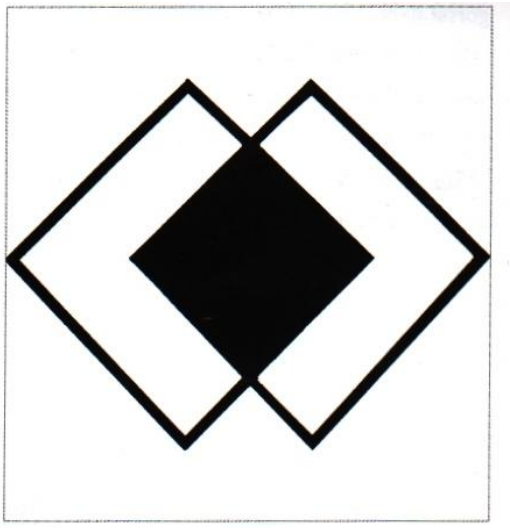
Denge***, Simetrik*** ve ***Asimetrik*** olmak üzere iki türde incelenmektedir.

Simetrik denge:

> *"Simetri sözcüğünün iki anlamı vardır. Simetri denildiğinde ilk olarak iyi orantılanmış ve dengelenmiş parçaların oluşturduğu genel bir yapı akla gelir. Diğer taraftan hayali bir çizgi ya da düzleme ayrılmış iki yönlü biçim benzerliği de simetri olarak tanımlanır. "(Becer, 2008:65)*

İnsan gövdesi ve yüzü simetrinin en bilindik örnekleridir. Simetri; dengeli parçalar, dengeli sayfalar, aşağı yukarı aynı boyda sağ, sol, alt ve üst boşluklar demektir. Simetrik düzenlemeler günümüzün grafik tasarım uygulamalarında yaygın olarak kullanılmaktadır. Resim 15'de görüldüğü üzere iki kare formu eşit ölçülerde, düzenli ve kurallı bir şekilde iç içe geçerek simetrik denge yaratmaktadırlar.

Resim 15: İki Boyutlu Biçimlendirme, Simetrik Denge

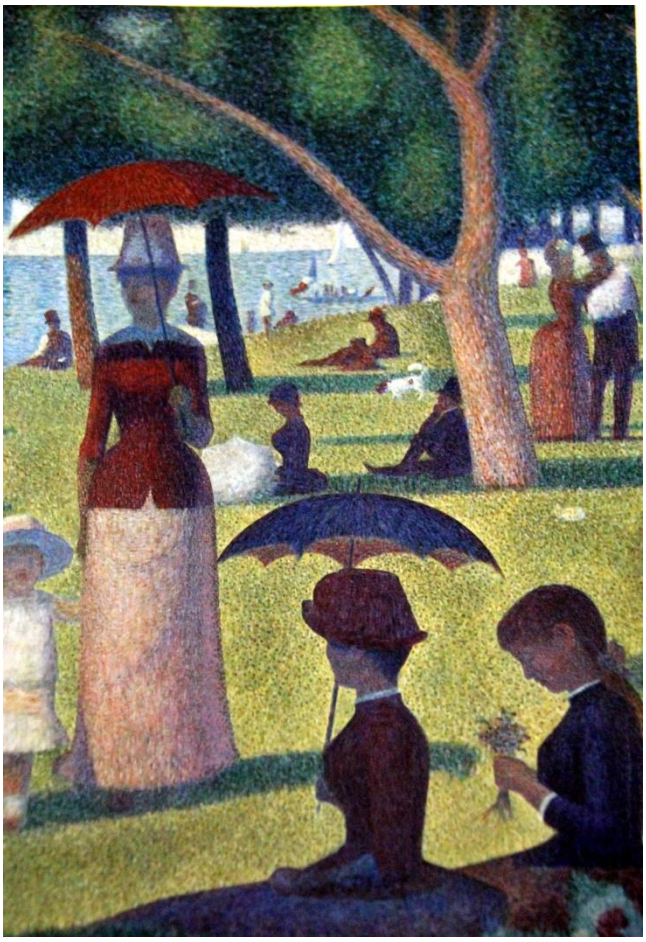
Kaynak: ÖZTUNA, H. Yakup, (2007:22), **Görsel İletişimde Temel Tasarım,** Tibyan Yay., İzmir

Asimetrik denge:

Birbirine benzemeyen ya da eşdeğer olmayan görsel unsurlar arasında dinamik bir denge ya da düzen sağlanması ile elde edilmektedir. Resim 16' da Seurat'ın eserine yerde oturan figürleri dengelemek amacıyla ayaktaki iki figür eklenmiş, yatay hatların yanı sıra dikey hatlar da kullanılarak denge sağlanmıştır.

> *"Simetride durağanlık ve kasılma, asimetride ise hareket ve gevşeme duygusu vardır. Birinde düzen ve kural, diğerinde rastlantı ve keyiflilik egemendir. Daha genel bir anlatımla; simetri katılık ve sınırlılığı, asimetri ise hayatı eğlenceyi ve özgürlüğü simgeler." (Becer, 2008:67)*

Resim 16: Seurat, Detail of; **Sunday, Afternonn On The İle De La Grandje-jatte**

Kaynak: **Britanica, Great Artist Collection** (1972), Volume Eleven; Seurat

5.1.2.2. Vurgu

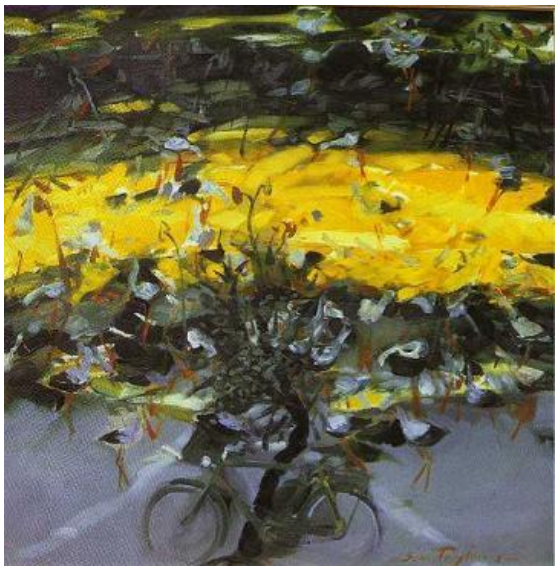
Vurgu bir tasarımda gözün algıladığı ilk noktadır. Bundan ötürü tasarımcı neyi ön plana çıkaracağına karar verdikten sonra, kompozisyonda kullandığı diğer tüm elemanları vurguyu destekleyecek şekilde yerleştirmelidir.

"Vurgulama, ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması gereken unsur arasında gerçekleşecek bir yön, boyut, biçim, doku, renki ton ya da çizgi kontrastı ile sağlanabilir" (Becer, 2008:74).

Vurgu plastik sanatlarda, tasarımda kullanılan biçimlendirme öğeleri ile ortaya çıkarılmaktadır. Vurgu; renk unsuru, renklerin psikolojik anlamları ile olabileceği gibi biçim ve formların etkileri ile de oluşturulabilir.

Resim 17' de Özerin'in *Leylekler ve Bisiklet* adlı eserinde merkezde yatay olarak kullanılan ve resmi ortadan ikiye bölen yoğun sarı renk ilk olarak dikkati çeken unsurdur. İki yanında kullanılan koyu renkler ve kontrastı olan mor renk, sarı rengin daha da ön plana çıkmasını sağlamakta böylece renkle vurgu unsurunu oluşturmaktadır. Resim 18'de ise Klee'nin eserinde, kırmızı renkteki balon, dairesel formuyla, resmin bütünündeki sert köşeli geometrik formlara bir tezat oluşturmuş, renk ve biçim olarak vurgulanmıştır.

Resim 17: Leylekler ve Bisiklet, Söbütay Özer, 2000

Kaynak: www.sobutayozer.com/galeri.htm

Resim 18. Paul Klee, Red Balloon

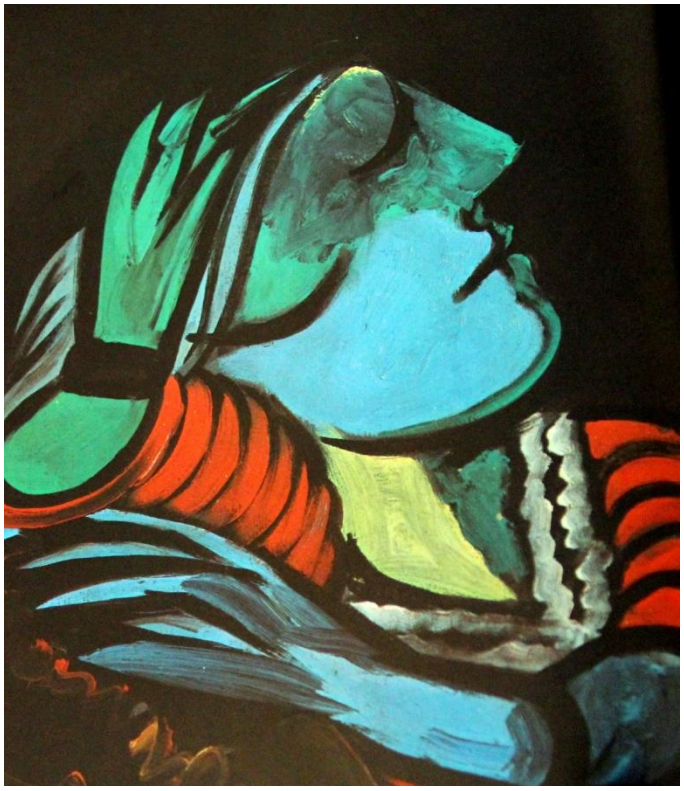
Kaynak: http://www.galeriedada.com/paul-klee-red-balloon-00003140.html *(Erişim: 07.07.2011)*

5.1.2.3. Kontrast

Sözcük anlamıyla zıtlık; karşıtlık, karşıt olma, çelişki olarak ele alınmaktadır. Sanatta ise zıtlık denge amacı ile kullanılır. Bir şeyin değerlendirilmesinde karşıtlıklar daima ön plandadır. Zıtlıkta kurulan denge çözümlemede kolaylık sağlar. Çünkü görsel anlamda en önemli belirleyici özellik zıtlık kavramındadır.

Ölçü, aralık, renk, doku, biçim, üslup gibi öğelerle oluşturulan zıtlıklar dikkat çekici olduğu ve canlılık yarattığı için önemlidir. Picasso'nun eserinde (Resim 19), koyu renkli arka zemin üzerine canlı parlak renklerin kullanılması, kırmızı - sarı gibi sıcak renklerin yanında, mavi - yeşil gibi soğuk renklerin kullanılması, kırmızı - yeşil gibi kontrast renklerin bir arada kullanılması, yatay çizgilerin yanı sıra dikey çizgilerin kullanılması, gibi unsurlarla çeşitli zıtlıklar oluşturulmuş, bu da eserde dikkat çekici ve vurgulayıcı etkiler yaratmıştır.

Resim 19: Head Of a Sleeping Woman, 1932, Picasso

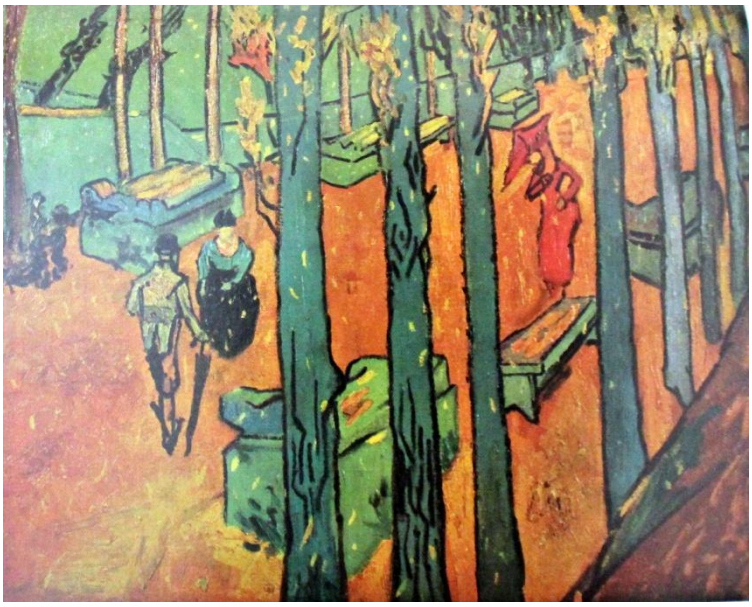
Kaynak: Encyclopaedia Britanica, Great Artist Collection ,volume eighteen, Picasso (1972)

5.1.2.4. Hareket, Ritim

> *"Ritmin Yapıtlarda dayandığı temel; harekettir. Yapıtlarda ışık, gölge, yarı gölge değişimleri devinimi oluştururlar. Çizgi ve yüzeylerde yapılan yön değişikliği resme hareket kazandırır. Genel olarak yatay ve dik çizgiler durgunluk, eğik ve kavisli çizgilerde hareket yaratır" (Çelek, 2003c)*

Tekrar ve çeşitlilik kelimeleri ritim için anahtar kelimelerdir. Bir kompozisyonda farklı unsurların belirli aralıklarla birbirini izlemesi ile ritim oluşur. Sanat yapıtında ise yer alan öğelerin aralarında oluşturdukları zaman ve mekân ilişkileri ile ritim etkisi yaratılır. Nesneler arasındaki düzenli boşluklarla dingin bir ritim oluşturulabilecekken, faklı uzunluk ve açılardaki nesnelerin sık ve aralıklı yerleşimi ile de çekici ve çarpıcı bir ritim oluşturulabilir. Resim 20 de Van Gogh'un yüzey üzerinde sıralı tekrar eden dikey ağaçları ve arkalarındaki yatay banklar çeşitlilik ve tekrara örnektir.

Resim 20: Van Gogh, **The Aliscamp At Arles**,

Kaynak: **Britanica, Great Artist Collection** (1972), Volume One; Van Gogh

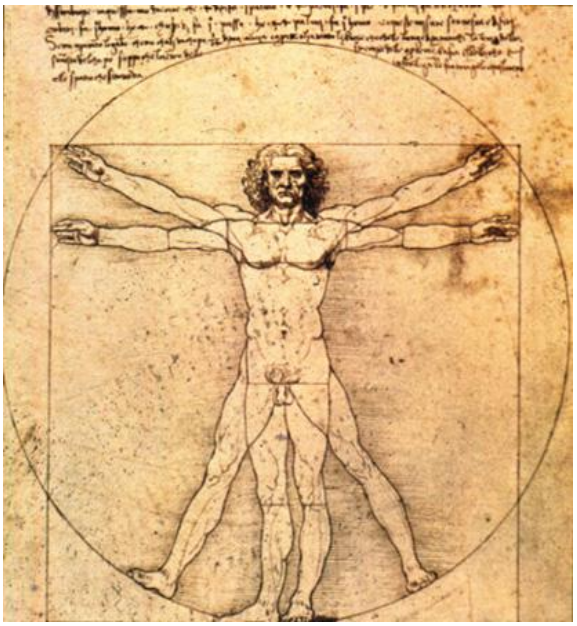
"Ritim sanatta plastik elemanların (çizilerin, lekelerin, renklerin, biçimlerin, formların) bir bütünde tekrarından oluşur. Ritim bir tekrar olayıdır ve hareket sonucu oluşur. Benzerliklerin tekrarı, sanat yapıtlarının içeriğini kuvvetlendiren, çalışmada bütünlüğü ve uyumu sağlayan önemli bir unsurdur. Ritmik olmayan hareketlerde denge ve uyumdan söz edilemez. " (Özel, 2005:29)

Tasarımda konunun daha iyi vurgulanması ve ifade edilebilmesi için hareket unsuru önemlidir. Monotonluğu bozan hareket, kompozisyonu oluşturan temel öğelerden bir tanesidir. Gözün sürekli dolaşımı ve algının konu üzerine çekilmesinde etkisi büyüktür.

5.1.2.5. Oran

Antik çağlardan bu yana sanat yapıtının mantıksal olarak çözümlenmesine yardımcı olmak endişesi ile yapıtı oluşturan parçalarla bütün arasında matematiksel ve geometrik ilişkiler kurulmaktadır. Bu ölçüsel ya da geometrik ilişkiler tasarımda oran ve orantıyı oluşturur. İnsan bedeni oran ve orantının en sık görüldüğü formdur. Leonardo da vinci 16. yüzyıl başlangıcında insan vücudundaki oran kurallarını gösterdiği *Vitruvius Adamı (Resim 21)* adlı çizimi ile oran orantı konusunda bir çok tasarım alanına ışık tutmuştur.

Resim 21: Leonardo Da Vinci, **Vitruvius Adamı**

Kaynak: **Britanica, Great Artist Collection** (1972) ,Volume Sixteen;Leonardo da Vinci

"iki veya daha fazla görsel unsurdan oluşan tasarımlarda orantı ve görsel hiyerarşi oldukça önem kazanır…

…Tasarımcı, görsel unsurların orantısal ilişkilerinde değişken yapılar kurmaya çalışır. Çünkü genişliğin uzunluğa, renkli olanın renksiz olana, bir ölçünün diğerine eşit olduğu tasarımlar tekdüze görünür. Bu sebeple ister yazı ağırlıklı (tipografik) ister görüntü ağırlıklı olsun, tasarım içinde her imge vurgulanmak istenen mesaja göre ölçülendirilip birbiriyle uyumlu bir şekilde düzenlenmelidir. " (Özcan, 2005)

Kurgulanmış bir güzellik oluşturma peşinde olan tasarım, monotonluktan uzak, dengeli bir bütünlük oluşturmak için oran öğesi ile uyumu sağlar.

5.1.2.6. Mekân / Espas

Resim 22: Van Gogh ,**Van Gogh's Bedroom At Arles**

Kaynak**: Britanica, Great Artist Collection** (1972) ,Volume One; Van Gogh

"Espas, aralık, boşluk, mesafe, uzay boşluğu, mekan, derinlik, atmosfer, perspektif vb. bir çok kavramı işaret etmektedir. Resim diline sonradan kazandırılan bu kavram, bir kütlenin çevresini saran boşluk olarak ifade edilmektedir" (İlyasoğlu, 2006:40).

Resimdeki bütünlüğün şekillendiği yüzeydeki düzlemler, biçimler ve formlar arasındaki mesafe espası işaret etmektedir.

Mekân kavramı bir yapının içi olarak değerlendirilmemelidir. Mekân, yapıların diğer yapılarla birlikte oluşturduğu bir dış mekân, tasarımcının kendi yarattığı farklı bir yer olabilirken, bize renk ya da çizgilerle algısal olarak da hissettirilebilir.

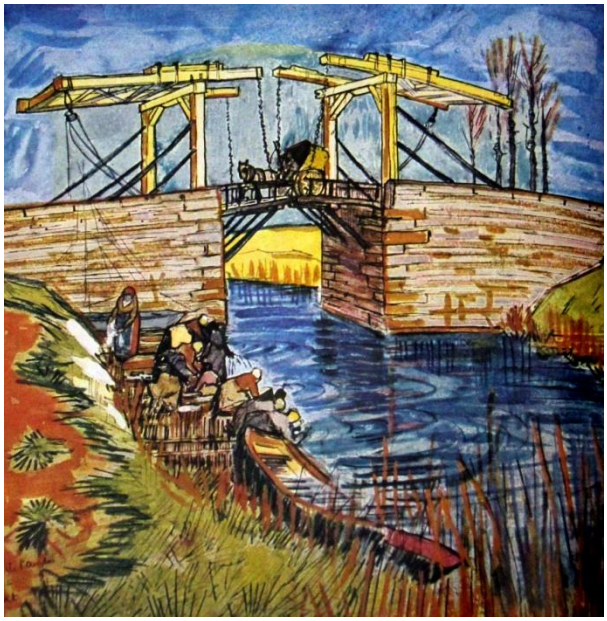
Mekân oluşturmada önemli unsurlardan biri de perspektiftir. Çünkü mekân yükseklik ve genişliğin yanı sıra derinlik de içerir. Tasarımda görsel bir derinlik oluşturmak için bütün tasarım elemanlarının uyumlu ve sitemli yerleşimi gerekmektedir. Derinlik düşüncesinin karşımıza çıkardığı perspektif; iki boyutlu bir yanılsamadır.

Etrafımızdaki nesneleri birbirinden ayırdığını varsaydığımız çizgiler, bizden uzaklaştıkça, bazı yasalara bağlı kalarak, aslında olduklarından başka türlü görünmektedirler. Bu görünüşleri tespit eden, yasalarını araştıran ve bulan bilime perspektif diyoruz (Erdem, 2005:24).

Perspektif; çizgi ve hava (renk) perspektifi olmak üzere iki şekilde oluşturulmaktadır.

Çizgi perspektifi: Paralel çizgilerin sonsuzda birleşmesi yani küçülmesidir. Bize yakın cisimler daha büyükken, uzak cisimlerin küçük görünmesi ile derinlik hissi oluşturulur. Van Gogh'un (Resim 23) eserinde görüldüğü üzere, derenin köprü ayaklarına yaklaştıkça daralarak uzaklaşması ve köprü ayaklarındaki açı ile çizgisel perspektif hissi verilmiştir.

Resim 23: Van Gogh, **The Drawbridge,**

Kaynak**: Britanica, Great Artist Collection** (1972) ,Volume One; Van Gogh

Çizgisel perspektifin *tek kaçışlı, iki kaçışlı* ve *üç kaçışlı* olmak üzere üç önemli sistemi bulunmaktadır. Öztuna (2007) bunları şu şekilde açıklamaktadır;

Tek kaçışlı perspektif; sanatçı düz bir yüzeye ya da doğrudan karşı karşıya geldiği düzleme ya da ön bölüme bakıldığında kullanılır. İki paralel çizgi ufukta tek bir noktada birleştiğinde oluşur. (Resim 24)

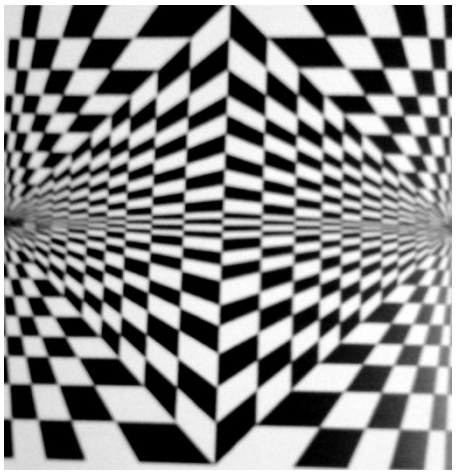
Resim 24: Carla Crivelli, **The Annunciation**

Kaynak: www.nationalgallery.org.uk/

İki kaçışlı perspektif; resim düzleminin yüzeyi üzerindeki derinlikte geometrik cismin açılı pozisyonlarda görülmesi sonucunda çizgiler ufuk çizgisinde iki noktada birleşirler.(Resim 25)

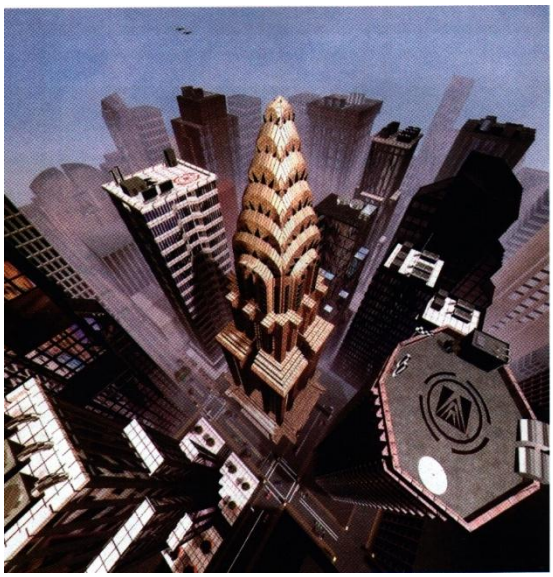
Resim 25: **İki Kaçışlı Perspektif**

Kaynak: www.nationalgallery.org.u

Üç kaçışlı perspektif; bir sanatçı (bir kent merkezinde bulunan bir gökdelenden aşağıya bakma ya da zemine uzanma) abartılan bir konumdan objeyi gördüğünde kullanılan perspektif anlayışıdır. Resim 26'da, binalardan daha yüksek bir konumdan aşağı doğru bakıyor hissi üç kaçışlı perspektifle verilmiştir.

Resim 26: Gene Bodino, **Yenikent**

Kaynak: ÖZTUNA, Yakup, (2007),**Görsel İletişimde Temel Tasarım,** Tibyan Yay., İzmir

Hava (renk) perspektifi: Işık değiştikçe ve cisimler bizden uzaklaştıkça renklerin değişim göstermesi ile oluşturulan derinlik hissidir. Da Vinci (Resim 27), resimde ilk defa sufumato denilen teknikle kontürlerin flulaştırılması ve hava perspektifi etkisini Mona Lisa adlı eserinde kullanmıştır.
(http://www.sanalmuze.org/sozluk/sozluk.html)

Resim 27: Leonardo Da Vinci, **Potraid of Mona Lisa,**

Kaynak: Britanica, Great Artist Collection ,volume sixteen, Leonardo da vinci (1972)

Perspektif konusu içeriğinde bilinmesi gereken bazı terimler vardır; ufuk çizgisi (düzlemi), ayakta duran bir insanın göz hizası olan zemine paralel halde bulunan düzlemdir. Ufuk düzleminin yeri değiştirildiğinde farklı perspektif

görünüşler elde edilir. Kaçış noktası ya da kaçış çizgileri ise gözümüzle aynı uzaklıkta olmayan çizilerdir. Ufuk çizgisinde birleşen bu çizgiler, gerçekte oldukları gibi değil, gözün onları algıladıkları gibi çizilirler.

5.1.2.7. Ahenk / Harmony / Uyum

"İki veya daha çok sesin aynı anda kulağa hoş gelecek bir biçimdeki uyumudur" (http://tdkterim.gov.tr/bts/).

"Armoni, kullanılan her tür biçim ve niteliği veya görsel etki oluşturucusunun tümünün bir araya gelerek oluşturduğu tümünü de aşan bir toplam etkidir" (Seylan, 2005:155).

"Sabit ve bütün meydana getirmek için, birbiriyle alakalı şeylerin (elemanların, parçaların), kendi aralarındaki uyum kombinesidir" (Bigalı, 1999:515).

"Sanatta renk, biçim, yön benzerlikleri olarak tanımlanabilir" (Alakuş ve diğ., 2009:121).

> *"Armoni renkler arasındaki uygunluk, ahenk, bağdaşma demektir. Genel anlamda dengeyi temsil eder. Armonide tamamlayıcı renk temel prensiptir. Yan yana duran renkler birbirlerini tamamlayarak ritim içine girerler. Dengeli bir armoninin oluşabilmesi için önce hâkim bir rengin belirlenmesi gerekir. Armoninin esası üç temel prensipte gelişir;*
>
> *a.Birlik; kompozisyonda hakim rengin kurulmasıyla*
>
> *b.Değişiklik; renk parçalarının kapladıkları alan oranında kontraslarla*
>
> *c.Denge; büyük parçadaki zayıf renklerin, küçük parçalardaki kuvvetli renklerin birbirini karşılayarak ve tamamlayarak bütün içindeki uyumlu dağılımları"*
>
> *(Balcı, Say, 2005:50).*

Daha çok güzel sanatların müzik alanında duymaya alıştığımız armoni kavramı, görsel sanatlarda da önemli yer tutmaktadır. Armoni ile ilgili tanımlamalara baktığımızda, armoninin oluşturulmasında tüm temel tasarım elemanlarının etkisi olduğunu görmekteyiz.

Tanımlamaların ışığında, armoninin amacı, oluşturulan görselde renklerle ya da kullanılan tüm elemanlarla göze hoş gelen bir etki yaratmaktır diyebiliriz. Van Gogh'un *Yıldızlı Gece* adlı eserinde (Resim 28), renkler arasındaki düzenli dağılım,

soğuk-sıcak renklerin yerleşimi ve fırça darbelerinin oluşturduğu birimlerin düzenli tekrarı ile gözü resmin her noktasında gezdiren bir armoninin olduğunu söyleyebiliriz.

Resim 28: Van Gogh, **Yıldızlı Gece**

Kaynak:http://imageshack.us/photo/myimages/513/c17102nm0.jpg/sr=1

5.1.2.8. Bütünlük (Birlik)

"Kompozisyon ögelerin bir sistem içinde ilkeler bağlamında bir araya getirilmesidir" (Çellek, 2003c).

Temel tasarım ilke ve elemanlarının belirli bir düzen içerisinde yerleştirilmeleri ile kompozisyon oluşur. Bu oluşumda her elemanın bir bütüne ait ve birbiri içinde uyumlu olduğu hissi vermesi önemlidir. Bu da bütünlük ilkesini ortaya çıkarır. Tasarımda verilmek istenilen mesajın daha doğru ve hızlı iletilmesi bütünlük sayesinde olmaktadır. Kompozisyon içerisindeki dağınıklık ve parçalanma gözün algılamasını etkileyip yorarak olumsuz bir etki bırakır.

"Tasarım ilkelerinden belki de en önemlisi bütünlüktür. Bir tasarım içindeki görsel unsurlar bütünlük oluşturacak şekilde bir araya getirildiğinde, kompozisyondaki dağınıklığın ve parçalanmanın önüne geçilmiş olur" (Becer, 2008:72).

Özcan (2005) tasarımda bütünlüğü şu şekilde ifade etmektedir; aynı temel biçime, boyuta, dokuya, renge sahip unsurlar, bir tasarımda ideal bütünlüğü oluştururlar. Benzerliğe dayalı bir bütünlük içindeki farklı bir unsur dikkati çeker. Ancak farklı olan unsurun vurgulanabilmesi için diğer unsurların bir bütünlük içinde olması gerekir. Birbirine benzeyen biçimler bir yüzey üzerinde yinelendiklerinde meydana gelen doku içerisinde bir ritim oluşur. Bu ritim monoton olan ile farklı olanı bir araya getirir. Böylece birimlerin kendi aralarında ve detaylarda oluşturdukları kontrast yeniliği ve dinamizmi vurgularken, birlikte meydana getirdikleri doku ise bütünlüğü oluşturur. Matisse'in The Dance (Resim:29) adlı eserini incelediğimizde; soğuk koyu değerdeki renklerden oluşan fon üzerinde beş adet kırmızı figürün diziliş ve tekrarları ile bir hareket yaratılarak biçimde bütünlük oluşturulmuştur. Aynı zamanda sıcak soğuk renklerin yüzey üzerinde dağılımı ile bir renk bütünlüğü sağlanmıştır. İsmi dans olan eserde, figürlerin notaların dizilişine uygun yerleştirilmesi ve halka şeklinde dans etmeleri konuda bütünlüğü sağlamaktadır.

Resim 29**: Henry Matisse**,, The Dance

Kaynak: http://www.hermitagemuseum.org/

5.2. İlköğretim 5. Sınıfta Temel Tasarım Eğitim

Bu tez çalışmasında; sanat eğitiminin yaratıcılığı geliştirmedeki önemi, çok yönlü verilen bir sanat eğitimi ile daha yaratıcı bireyler yetiştirilebileceği ve bunun üzerinde durulması gerektiği tartışılmaktadır. Ayrıca bu araştırmada; sanat eğitiminin temeli olan tasarım eğitiminin, müfredat doğrultusunda öğretildiği ve bireysel gelişmenin daha net gözlemlendiği 11 yaş grubu (ilköğretim 5. sınıf) öğrencilerinin yaratıcılıklarına katkısı açısından değerlendirilecektir.

Sanat eğitiminin temel ilke, kavram ve yöntemleri; bireye ilköğretimin 1. kademesinden (1, 2, 3, 4, 5. sınıflar) itibaren Görsel Sanatlar Dersi ile verilmeye başlanmaktadır. Bu eğitim sürecinde öğrenci, temel sanat ve tasarım eğitimi ile kendi becerilerini, eğilimlerini, yatkınlıklarını keşfetme serüvenine ilk adımı atar.

İlköğretimin 5. sınıfındaki 11 yaş grubu çocuk, toplumun bir üyesi olduğundan haberdardır ve bireyselleşmeye başlamıştır. Çevreye ve yaşama bakış açıları değiştirmekte, hem fiziksel hem de zihinsel anlamda gelişim göstermektedir. Bu değişim ve gelişim başkaldırma döneminde olan çocuğun resimsel anlatımına da yansımaktadır. İçinde yaşadığı çevrenin ve kültürün özelliklerini çalışmalarına yansıtan çocuk ilk dönemlerdeki özgürlükçü anlatımını değiştirmeye başlamıştır.

> *"Bu evrede çocuklar ne çizeceklerini uzun uzun düşünürler, yaptıklarını beğenmezler, olması gerektiği biçimde yapamadıklarını sanıp cesaretlerini yitirirler. Çocuğun bu yıllarda kendini anlatma gücüne olan güveni sık sık sarsılır. Kısaca yaratıcı etkinliklerinde beceriksiz ve şaşkındırlar. Fiziksel, zihinsel ve duygusal büyüme sonucu, artık daha önceki yıllarda kullandıkları üslup onları doyurmaz." (Yavuzer, 1992:66)*

Yavuzer'in de belirttiği gibi çocuğun üretimde cesaretsiz ve kararsız olduğu bir dönemde aldığı temel tasarım eğitimi bilgileri, yaratıcı etkinliklerinde ona ışık tutmakta; anlatımına çeşitlilik ve yeni bir boyut kazandırmasında yardımcı olmaktadır.

Çocuk ilköğretim 5. sınıfta; düşüncelerini doğruca ifade eder, sanatsal ifadelerinde gözlem ve yansıtmalardan oluşan olgun bir anlatım dili geliştirmişlerdir. Sosyal farkındalığı ve sorumluluğu artan çocuk, sanatsal çalışmalarında fikirlerini ortaya koyma çabasına girer. 11 yaş grubunda çocuk; Sanatı, sanatçıyı, sanat eserini

anlama olgunluğuna erişmiştir. Kendine sanatsal bir bakış açısı geliştirmeye başlayarak eğitim sürecinin amaçladığı bir gelişim gösterebilmektedir.

Görsel sanatlarda biçimlendirme öğrenme alanına göre temel tasarım ilke ve elemanları; seçilen etkinlik, önerilen yöntem ve tekniklerin yardımıyla duyuşsal ve devinimsel kazanımlara yönelik olarak öğrenciye sezdirilmekte ve pekiştirilerek öğretilmektedir. Sanatsal oluşum sürecinde, temel tasarım ilkeleri ve elemanlarını öğrenmek bir amaç değil, çocuğun duygu ve düşüncelerini anlatmasında bir araç olarak benimsetilmektedir.

BULGULAR, YORUM VE SONUÇ

Temel Tasarım İlke ve Elemanlarının İlköğretim 5. Sınıf Çocuk Resimlerinde Kullanımına Yönelik Örnekler

Bu tez çalışmasında; sanat eğitiminin yaratıcılığı geliştirmedeki önemi, çok yönlü verilen bir sanat eğitimi ile daha yaratıcı bireyler yetiştirilebileceği ve bunun üzerinde durulması gerektiği tartışılmaktadır. Ayrıca bu araştırmada; sanat eğitiminin temeli olan tasarım eğitiminin, müfredat doğrultusunda öğretildiği ve bireysel gelişmenin daha net gözlemlendiği 11 yaş grubu (ilköğretim 5. sınıf) öğrencilerinin yaratıcılıklarına katkısı açısından değerlendirilmiştir.

Öğrenci çalışmalarında temel tasarım ilke ve elemanlarının ne şekilde ve ne kadar kullanıldığını, ilköğretimin 5. Sınıfına kadar öğrendiği temel tasarım bilgisinin çalışmalarına ne kadar katkısının olduğunu belirlemek üzere bir ölçüm tablosuna ihtiyaç duyulmuştur. Bunun üzerine Nihat Boydaş'ın **Sanatın Eleştirisine Giriş** adlı kitabında yer alan, sanatın ilkeleri ve elemanları tablosuna dayanarak uyarlanan bir ölçek hazırlanmıştır. Boydaş'ın tablosu orijinal halde ekte sunulmuştur. Boydaş'a göre (2007:45);

> *"Tablo yardımıyla eserdeki ilkelerin ve elemanların arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarabiliriz. Tablo bir kontrol ölçeği olarak kullanılabilir. Eserde bulunan sanat elemanlarının hangi ilkelere göre düzenlendiğini bulabiliriz. İlkelerle elemanlar arasındaki en önemli ilişkileri tespit edebiliriz."*

Hazırlanan kazanım tablosu, ilköğretimin 1. kademesinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın ders müfredatı çerçevesinde verdiği bilgilere göre yeniden uyarlanmış ve öğrenci çalışmalarının değerlendirilebileceği seviyeye göre düzenlenmiştir. Bu tablo göz önünde bulundurularak, temel tasarım eğitiminin çocuğun yaratıcılığına ve çalışmalarına ne kadar yansıdığı ve katkısı değerlendirilmiştir.

Sanat eğitiminin temel ilke, kavram ve yöntemleri; bireye ilköğretimin 1. kademesinden (1, 2, 3, 4, 5. sınıflar) itibaren Görsel Sanatlar dersi ile verilmeye başlanmaktadır. Bu eğitim sürecinde öğrenci; temel sanat ve tasarım eğitimi ile kendi becerilerini, eğilimlerini, yatkınlıklarını keşfetme serüvenine ilk adımı atar. Milli

Eğitim Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu ders müfredatı kazanımlarına göre (http://ttkb.meb.gov.tr/prgyillikplan.aspx);

Sanat eğitimi alan çocuk, çizginin farklı kullanım şekillerini, etkilerini ve biçimlendirmedeki önemini kavrar. Çizgi çeşitlerini bilinçli kullanarak iki ya da üç boyutlu tasarımlar yapabilir, farklı izlenimler oluşturmayı öğrenir. Çizginin farklı oluşum biçimlerini tasarımında ifade şekline dönüştürme yetisine sahip olur. Tasarımın en önemli iletişim araçlarından biri olan çizginin sınırsız yaratıcılık sağladığını yaşayarak görür.

Nokta konusunun işlenişinde; öğrenciye farklı malzemelerin de kullanılabileceği serbest bir yaratıcılık alanı oluşturulmaktadır. Nokta etkisi yaratan varlıklarla özgün kompozisyonlar yapma, noktanın yarattığı etkiyi keşfederek yeni bütünler oluşturabilme becerisi kazandırılmaktadır. Örnek çalışmalarda da görüldüğü üzere öğrenciler; atık malzemelerden, farklı renklerden ve boyutlardan faydalanarak noktanın kullanım alanlarını keşfetmektedirler.

Doğal ve yapay doku kavramlarını öğrenir, farklı malzemelerin bıraktığı izler ya da atık malzemelerle yapay dokular oluşturur. Görsel dokunun oluşumunda, nokta, çizgi, renk biçim ve leke gibi unsurların tekrarlarının etkilerini fark eder.

Görsel sanatlar dersinde çocuk, Işık ve gölge konusu ile her varlığın kendine has bir formu olduğunu kavramaktadır. Ayrıca iki boyutlu yüzeylerde üç boyutlu etkiler yaratmayı öğrenir. Renkli çalışmalarda ışık- gölge kavramı ile ton arayışlarına gider, ara renkleri kullanır. Objelerin biçimlerini vermede diğer tasarım elemanlarını kullanmayı pekiştirir. Renk, doku, çizgi, ışık-gölge gibi elemanları kullanarak bütüne varmayı öğrenir.

9 - 12 yaş grubu çocuklarda mekân ve perspektif kavramları gelişmiştir. Resimde perspektif ile bir derinlik oluşturmayı öğrenir. Simetrik ve asimetrik dengeyi çalışmalarında kullanan çocuk, dengenin bütündeki etkisini fark eder. Kompozisyonda farklı yollarla denge oluşturabileceğini anlar.

Oran - orantı çizimde gerçekliğin sağlanması için kullanılan tekniklerden biridir. Parça ve bütün arasındaki ilişkiler ile oluşan oran, dengeli bir bütünlük için önemli bir unsurdur.

Ritim; tasarımda çalışmaya canlılık ve hareket veren bir unsurdur. Görsel sanatlar dersinde çocuk; nokta çizgi, renk, leke, biçim ve tekrarların kullanımıyla ritim oluşturmayı öğrenerek ritmin resimdeki etkisini keşfeder.

Öğrenci çalışmalarının daha etkili olabilmesi için Işık gölge, boyut, renk gibi elemanlarla vurgu oluşturmayı öğrenir. Vurgunun kompozisyondaki önemini fark eder ve kullanır. Çalışmada vurgulanacak öğe belirlendikten sonra diğer tüm elemanlar vurguyu destekleyecek şekilde yerleştirilir. Öğrenci çalışmasında vurgu etkisi yaratmak için tasarım ilke ve elemanların kullanmayı öğrenir.

Zıtlıkla ahenk oluşturmayı öğrenir. Doğadaki zıtlıkların uyumunu fark eder. Farklı malzemeler ve tekniklerle farklı zıtlık etkileri yaratır. Zıtlığın anlatımdaki gücünün önemini kavrar, onu denge için kullanmayı öğrenir. Simetrik ve asimetrik dengeyi çalışmalarında kullanmayı öğrenir. Dengenin bütündeki etkisini fark eder. Kompozisyonda farklı yollarla denge oluşturabileceğini anlar.

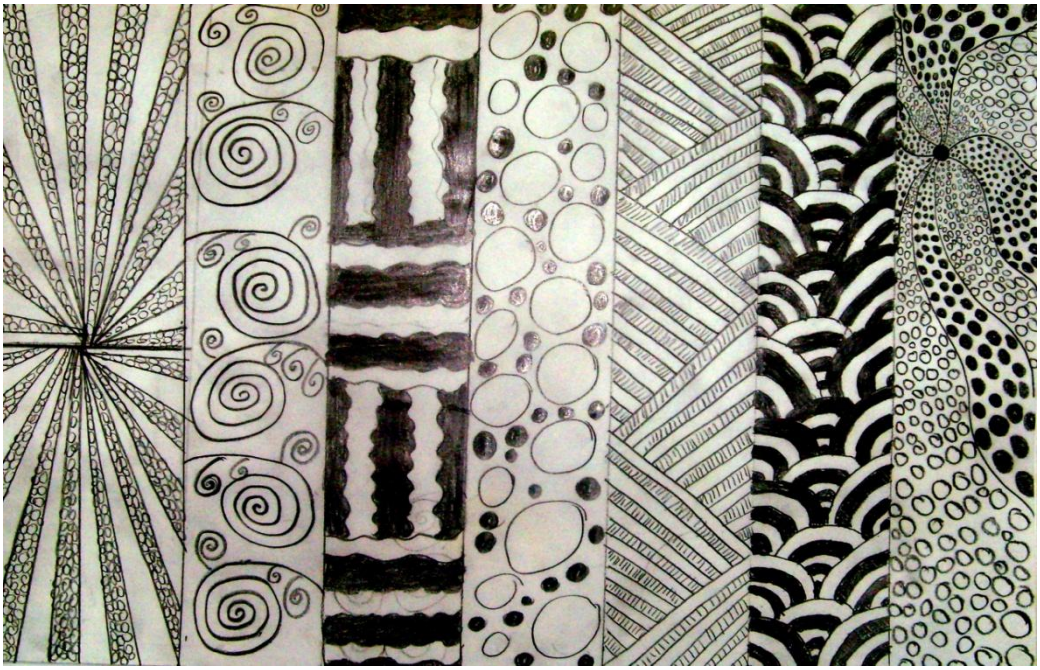
İlköğretimin 5. sınıfındaki 11 yaş grubu çocuk, toplumun bir üyesi olduğundan haberdardır ve bireyselleşmeye başlamıştır. Çevreye ve yaşama bakış açıları değişmiş, hem fiziksel hem de zihinsel anlamda gelişim göstermektedir. Bu değişim ve gelişim başkaldırma döneminde olan çocuğun resimsel anlatımına da yansımaktadır. İçinde yaşadığı çevrenin ve kültürün özelliklerini çalışmalarına yansıtan çocuk ilk dönemlerdeki özgürlükçü anlatımını değiştirmeye başlamıştır.

11 yaş grubunun gelişim düzeyine bakıldığında temel tasarım ilke ve elemanlarını kavrayıp uygulamaya ve anlamaya uygun bir dönemde oldukları söylenebilir. Çocuğun bu yaş döneminde aldığı temel tasarım eğitimi bilgileri, yaratıcı etkinliklerinde ona ışık tutmakta; anlatımına çeşitlilik ve yeni bir boyut kazandırmasında yardımcı olmaktadır.

Tez çalışmasının bu bölümünde; İskenderun Özel Atalar İlköğretim Okulu 5. sınıf öğrencilerinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış öğretim planı ve onun gözettiği kazanımlar doğrultusunda, Görsel Sanatlarda biçimlendirme öğrenme alanına yönelik bilgilerini uygulamaya döktükleri çalışma örneklerinden oluşmaktadır.

Çalışmalar öğrencilerin ilköğretimin 1. sınıfından itibaren görsel sanatlar dersinde edindiği kazanımların bir birikimidir. Burada 1. kademenin son basamağı olan 5. sınıfta temel tasarım eğitiminin öğrenci çalışmalarına yansımaları gösterilmektedir. Örnekler, resim etüd derslerinde yapılan çalışmalardan oluşmaktadır. Bu sınırlılıklar çerçevesinde öğrencilerin, uygulamalarında öğrendiklerinin ne kadarını, nasıl hayata geçirdiği sanatın ilkeleri ve elemanları tablosu ile gözlemlenmiştir. (ilköğretimin 1. kademesi olan 1, 2, 3, 4 ve 5. sınıf yıllık ders planları ve kazanım tabloları tez çalışmasının son bölümünde ek olarak sunulmuştur.)

Resim 28: Çizgi çeşitleri ile düzenleme çalışması, 11 yaş, erkek

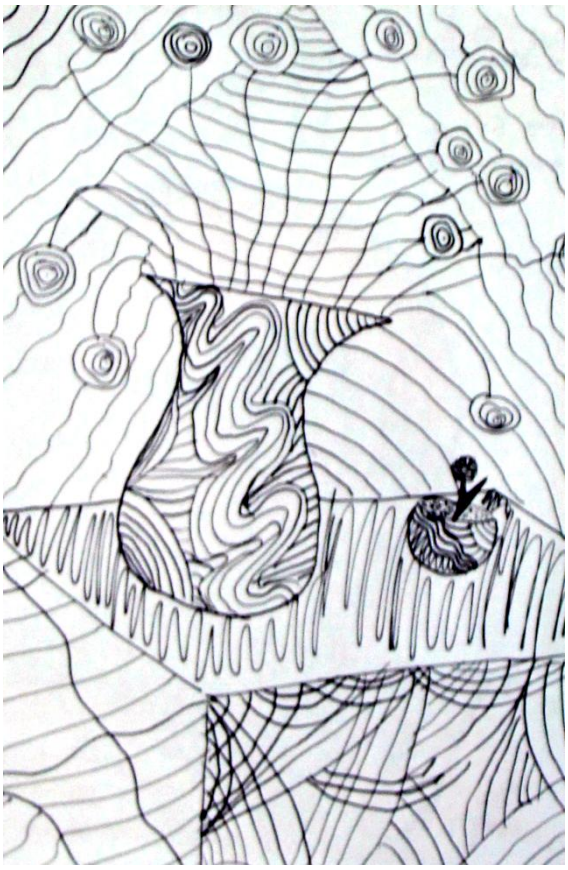
Tablo 1

		SANATIN İLKELERİ							
		DENGE	VURGU	BUTUNLUK	ZITLIK	AHENK	RITIM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA						X6		
	ÇIZGI	X2	X10	X3			X1	X5	
	RENK								
	DOKU		X9	X4	X8		X7		
	FORM								
	IŞIK-GOLGE								

Resim 28 de çizgi çeşitleri kullanılarak hazırlanmış bir düzenleme çalışması görülmektedir. Buna göre;

- Çizgi ve noktaların konumu, kalınlığı, inceliği ve hareketliliği gibi oluşum durumları ile değişik etkiler ile hareket ve ritim duygusu yaratılmıştır (X1).
- Zikzag, diagonal, radyal, yatay, eğri gibi farklı çizgi türlerinin kullanım şekilleri ile denge oluşturulmuştur (X2).
- Çizgi ve noktaların şiddeti, konumu, kalınlığı, inceliği ve hareketliliği gibi oluşum durumlarıyla değişik etkiler oluşturulmuştur. Çizgilerle oluşturulan dokular ve değişik etkilerdeki birimlerin yüzey üzerinde dağılımı ile hareket ve bütünlük sağlanmıştır (X3, X4).
- Açık ve koyu değerlerin kullanılmasıyla zıtlık oluşturulmuştur. Birimlerin birbirleri ile ilişkileri ve yerleştirilmeleri ile oluşturulan ritim yer yer derinlik ve perspektif etkisi uyandırarak bir mekan hissi vermektedir (X5).
- Çizgilerle oluşturulan dokular çalışmada ritim etkisi vermektedir.
- Dokuların kendİ içlerindeki tekrarları ve farklı dokuların yan yana dizilişleri ile ritim oluşturulmuştur (X7).
- Eğik çizgilerle oluşturulan dokuların yanında dik çizgilerle de dokular oluşturularak zıtlık sağlanmıştır (X8).
- Koyu değer çizgilerle oluşturulan dokular resimde ilk olarak ilgiyi çekmektedir çizgi ve doku ile vurgu oluşturulmuştur (X9, X10).
- Noktaların tekrarı ile ritim oluşturulmuş ve bu noktalı alanlar dokuya dönüşmüştür. (X6)

Resim 29: Çizgilerle bütün oluşturma çalışması, 11 yaş, kız

Tablo 2

		SANATIN İLKELERİ							
		DENGE	VURGU	BÜTÜNLÜK	ZITLIK	AHENK	RİTİM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA								
	ÇIZGI	X2		X5	X1		X3	X8	X4
	RENK								
	DOKU			X7		X6			
	FORM								
	IŞIK-GOLGE								

Eğri, düz ve zigzag gibi farklı çizgi çeşitlerinin kullanımı ile bir naturmord çalışması yapılmıştır. Buna göre;

- Çizgilerin yatay ve dikey kullanımları ile zıtlık oluşturulmuş, bunun yüzey üzerindeki dağılımı ile denge sağlanmıştır (X1, X2).
- Aynı yapıdaki çizgilerin tekrarları ile ritim hissi yaratılmıştır (X3).
- Çizgisel ifade edilen nesnelerin boyut farklılıkları ile oran orantı yaratılmıştır (X4).
- Çizgilerle oluşturulan dokular, yüzeyde bir ahenk ve bütünlük hissi yaratmaktadır (X6, X7).
- Zemin ve mekân unsurları farklı yön ve yapıdaki çizgilerle hissettirilmiş çizgilerin dinamiği sayesinde oluşturulan perspektif ile form ve obje önde arkada ilişkisi ile ayırt edilebilmektedir (X8).

Resim 30: Çizgi, nokta ve renk değerleri ile düzenleme çalışması

Tablo 3

		SANATIN ILKELERI							
		DENGE	VURGU	BUTUNLUK	ZITLIK	AHENK	RITIM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA								
	ÇIZGI								
	RENK		X3		X1	X2			
	DOKU		X7		X6	X5	X4		
	FORM								
	IŞIK-GOLGE								

Farklı çizgi türleri ve noktaların kullanılması ile oluşturulan çalışmada yüzey bölümlere ayrılarak her bölümde çeşitli dokular oluşturulmuştur. Buna göre;

- Sıcak ve soğuk renklerin bir arada kullanılmasıyla zıtlık oluşturulmuştur (X1).
- Ana-ara ve kontrast renklerin yüzey üzerinde dağılımı ile ahenk oluşturulmuştur (X2).
- Çalışmanın sağ bölümünde yeşil rengin yoğun kullanılması ile bir vurgulama (X3) oluşturulmuştur.
- Bunun yanında sıcak renklerden oluşan noktalar, merkezden açığa doğru sıralanan çizgilerle bir doku oluşturulmuş monotonluk bozularak çalışmaya bir ritim kazandırılmıştır (X4).
- Çizgi ve noktaların yakınlık uzaklıkları, sık-aralıklı tekrarları, farklı yön ve yapılarda kullanımları ile kompozisyonda ahenk yaratılmıştır (X5).
- Farklı tasarım elemanları ile oluşturulan dokuların yan yana kullanılması ile zıtlık oluşturulmuştur (X6).
- Tekrar eden çizgi ve doku oluşturulmuştur. Açık renk yüzey üzerine kırmızı noktalardan oluşan alan ilk olarak dikkati çekerek bir vurgu oluşturmaktadır (X7).

Resim 31: Atık malzemelerin kullanımıyla bütünlük oluşturma çalışması, 11 yaş, erkek

Tablo 4

		SANATIN ILKELERI							
		DENGE	VURGU	BUTUNLUK	ZITLIK	AHENK	RITIM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA						X7		
	ÇIZGI						X8		
	RENK								
	DOKU	X1					X2		
	FORM	X5			X3		X4		X6
	IŞIK-GOLGE								

Resim 31'de de makarna, plastik su şişesi kapakları, düğme ve boncuk gibi atık malzemelerle yüzey üzerinde düzenlemeler yapılmış bir çalışma görmekteyiz. Buna göre;

- Yüzey çaprazdan ikiye bölünmüş, bir bölümüne yuvarlak formdaki şişe kapakları, diğer bölümde ise çizgi etkisi yaratan makarnalar, geometrik yıldız şekilleri ve yuvarlak düğmeler gibi atık malzemelerle dokular oluşturularak, oran orantılı şekilde yerleştirilmiştir (X1, X6).
- Nokta etkisi yaratan şişe kapakları düz ve ters serpiştirilirek aynı birim tekrarı ile ritm ve doku etkisi yaratılmıştır (X2, X7).
- Farklı objelerin yığma ve dizme işlemleri ile sıradanlık bozularak kontrast oluşturulmuştur (X3).
- Üst bölümde şişe kapakları ile noktasal, alt bölümde ise makarnaların tekrarı ile ritim duygusu yaratılmıştır (X4).
- Alt bölüme nokta etkisi yaratan düğmeler yerleştirilerek üst bölüm ile bir denge sağlanmıştır (X5).
- Çizgi etkisi yaratan objelerin tekrarı ile ritim oluşmuş (X8).

Resim 32: Yaprak baskısı çalışması, 11 yaş, kız

Tablo 5

		SANATIN ILKELERI							
		DENGE	VURGU	BUTUNLUK	ZITLIK	AHENK	RITM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA								
	ÇIZGI			X3					
	RENK				X1	X2			
	DOKU								
	FORM								X4
	IŞIK-GOLGE								

Yaprağın doğal dokusundan faydalanılarak baskı tekniği ile oluşturulan çalışma incelendiğinde;

Doğal bir obje olan yaprağın dokusunu oluşturan birimlerinin kâğıt üzerine bıraktığı etki ile yeni bir yapay doku keşfedilmiştir.

- Yeşil ve kırmızı bir arada kullanılarak renk kontrastı oluşturulmuştur (X1) .
- Yaprağın doğal dokusunun bıraktığı izler yüzey üzerinde bir ahenk yaratmıştır bu ahenk ana ve ara renklerin kullanımı ile desteklenmiştir (X2).
- Baskıyla oluşturulan dokunun sınırları kontür çizgisiyle belirlenerek bir bütünlük sağlanmıştır (X3).
- Yaprak formunun simetrik bir yapısı olduğu görülmektedir (X4).

Resim 33: Yapay doku ile tamamlama ve bütünlük çalışması, 11 yaş, kız

Tablo 6

		SANATIN İLKELERİ							
		DENGE	VURGU	BÜTÜNLÜK	ZITLIK	AHENK	RITM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA								
	ÇIZGI			X5		X6	X1		
	RENK				X4	X7	X2		
	DOKU			X3					
	FORM								
	IŞIK-GOLGE								

Örnekte bir kolaj çalışması görmekteyiz. Bir kumaş parçası kâğıt yüzeye yerleştirilmiş ve yüzey üzerindeki boşluklar, kumaştaki yapay doku ile doldurulmuştur. Kumaşa karakterini kazandıran biçimsel değerler ve birimler etüt edilerek araştırılmış ve yorumlanmıştır. Buna göre,

- Kâğıt üzerine rasgele kumaş parçaları yerleştirilmiş, yüzeyde kalan boşluklar kumaşa karakterini kazandıran yapay doku ile doldurularak bir bütünlük sağlanmıştır (X3, X5).
- Çizgi ve renklerin devinimi ile ritm duygusu hissettirilmiştir (X1, X2).
- Sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılarak kontrast yaratılmıştır (X4).
- Çizgi ve renklerin kâğıt üzerindeki dağılımı ile ahenk yaratılmıştır (X6, X7).

Resim 34: Renk ve Biçimlerle Düzenleme, Pastel Boya Çalışması, 11 Yaş, Kız

Tablo 7

		SANATIN İLKELERİ							
		DENGE	VURGU	BUTUNLUK	ZITLIK	AHENK	RITIM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA				X2		X1		
	ÇIZGI				X7				
	RENK			X9	X3	X4	X6		
	DOKU								
	FORM			X8		X10	X5		
	IŞIK-GOLGE								

Resim 34 de, pastel boya tekniğinde tasarım ilke ve elemanlarının kullanılması ile oluşturulmuş bir renk ve biçim düzenlemesi görülmektedir. Buna göre;

- Nokta etkisi yaratan dairesel şekillerin farklı boyutlarda kullanımı ile bir ritm duygusu hissedilmektedir (X1, X5).
- Nokta etkisi yaratan birimlerin farklı boyutlarda tekrarı, düz çizgilerin yanı sıra sprial, zigzag, eğri çizgilerin bir arada kullanımı ile kontrast oluşturulmuştur (X2, X7).
- Kırmızı yeşil mavi turuncu gibi renklerin bir arada kullanılması ile zıtlık, ana - ara, açık - koyu renklerin bir arada kullanılmalı ile ahenk yaratılmıştır (X3, X4).
- Renklerin yüzey üzerinde farklı alanlarda tekrarı ile ritm etkisi yaratılmıştır (X6).
- Form ve renklerde yüzey üzerinde bir bütünlük sağlanmıştır (X8, X9).
- Formların büyüklük, küçüklükleri ve yüze yrleşimleri ile ahenk yaratılmıştır (X10).

Resim 35: Guaj boya çalışması ile perspektif ve mekân, 11 yaş, kız

Tablo 8

		SANATIN ILKELERI							
		DENGE	VURGU	BUTUNLUK	ZITLIK	AHENK	RITIM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA						X5		
	ÇIZGI				X4				
	RENK		X8		X1	X2	X6		
	DOKU								
	FORM	X7						X3	
	IŞIK-GOLGE								

Renk ve biçimlerle bir bütünlük oluşturan resim 35'de bir peyzaj çalışması yer almaktadır. Buna göre;

- Yeşil - kırmızı renkler bir arada kullanılarak kontrast oluşturulmuştur (X1).
- Ana-ara ve kontrast renklerin yüzey üzerinde kullanımı ile ahenk yaratılmış (X2).
- Resmin ön planında kullanılan ağaçların büyüklüğüne karşın, üst tarafa yerleştirilen küçük ağaç şekilleri ile bir uzaklık hissi yaratılarak perspektif ile mekân oluşturulmuştur (X3).
- Resmi dikey olarak ikiye bölen yol yatay ufuk çizgisi ile bir zıtlık oluşturmaktadır (X4).
- Yolun iki yanında bulunan ağaçlarla denge sağlanmıştır (X7).
- Resmin üst kısmında nokta etkisi yaratan sarı birimlerin tekrarı bir ritm hissi vermektedir (X5, X6).
- Gökyüzünde kırmızı renkte tasvir edilen ay etrafındaki sarı renk ile vurgulanmıştır (X8).

Resim 36: Işık ve gölgenin biçimlendirmedeki önemi, Pastel Boya tekniğiyle natürmort çalışması, 11 yaş, kız

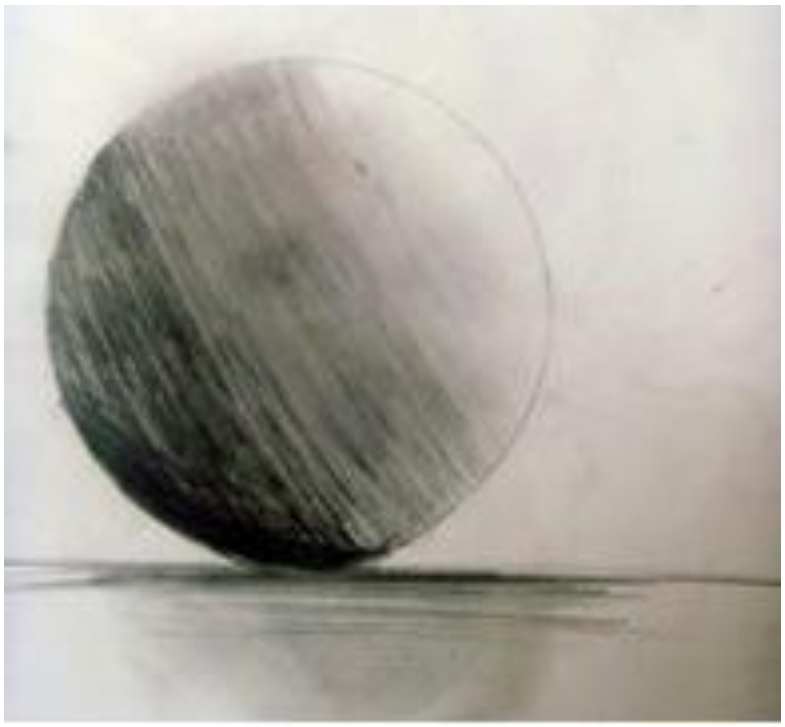
Tablo 9

		SANATIN İLKELERİ							
		DENGE	VURGU	BÜTÜNLÜK	ZITLIK	AHENK	RİTİM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA								
	ÇİZGİ				X2				
	RENK		X1		X3	X6			
	DOKU								
	FORM				X5		X4		
	IŞIK-GOLGE								

Resim 36’ da bir zemin üzerine yerleştirilmiş sepet ve içerisindeki meyvelerden oluşan bir naturmord çalışması görülmektedir. Resimdeki meyvelerin birbiri arasındaki büyüklük ve küçüklük oranlarına dikkat edildiğinde gerçekci bir yaklaşımla çizildiği görülmektedir. Meyvelerde kullanılan açık ve koyu renk tonları ile ışık ve gölge etkisi oluşturulmuştur. Objelerin sınırları kontür çizgileri ile belirtilmiştir.

- Gölge etkisi yaratmak için kullanılan siyah resme derinlik kazandırarak objeleri vurgulamıştır (X1).
- Yatay ve dikey çizgilerin bir arada kullanılması ile sepet formu oluşturulmuş, yatay çizgiden oluşan zemine oturtulmuştur (X2).
- Arka planda kullanılan soğuk renk ön plandaki sıcak renklerinde bulunduğu sepet ve meyve formları ile bir zıtlık oluşturarak sepet formunun vurgulanmasınıı sağlamaktadır (X3).
- Dairesel ve düz çizgiler, açık koyu ve zıt renkler kullanılarak kontrast oluşturulmuştur (X5).
- Köşeli ve yuvarlak birimlerin tekrarı ile ritm duygusu yaratılmıştır (X4).
- Ana ara ve kontrast renklerin bir arada kullanımı ile bir ahenk sıralanmıştır (X6).

Resim 37: Geometrik biçimlerde ışık ve gölge karakalem çalışması, 11 yaş, erkek

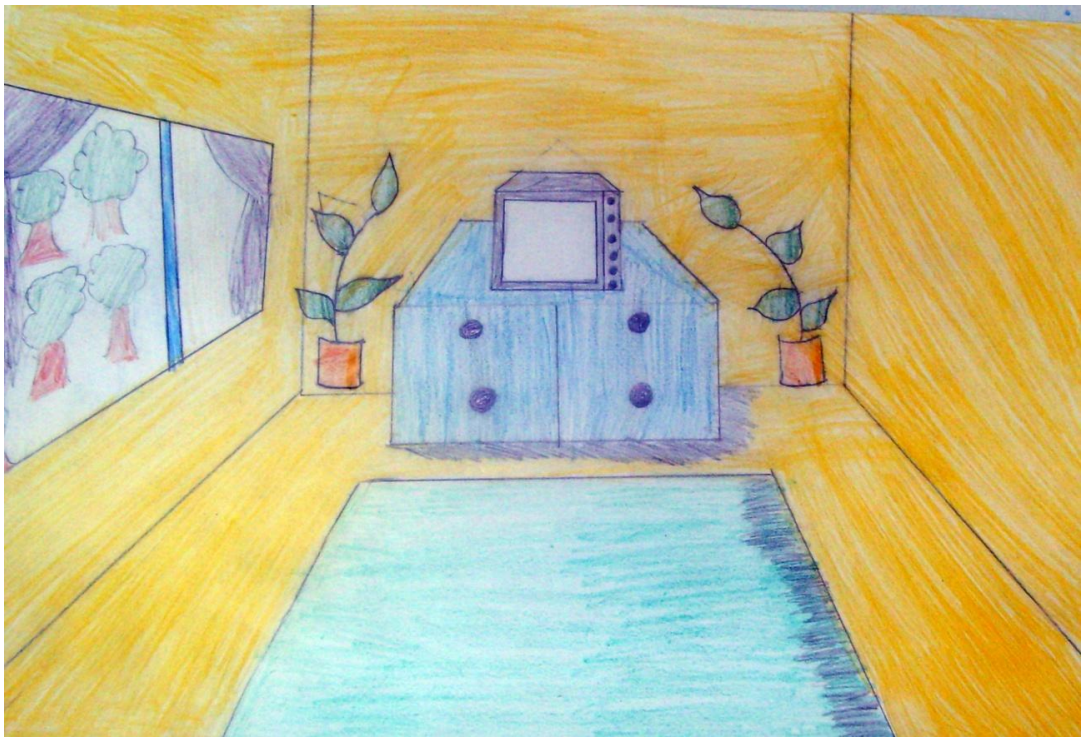
Tablo 10

		SANATIN İLKELERİ							
		DENGE	VURGU	BUTUNLUK	ZITLIK	AHENK	RITIM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA								
	ÇIZGI		X2	X3	X4			X1	
	RENK								
	DOKU								
	FORM								
	IŞIK-GOLGE				X5				

Resim 37’ de karakalem tekniği kullanılarak ışık gölge çalışması yapılmıştır.

- Resmin alt bölümünde kullanılan yatay çizgi ile bir zemin hissi uyandırılarak dairesel form bu zemine oturtturulmuştur (X1).
- Formu oluşturan dairesel çizgi zemini oluşturan düz çizgi ile bir zıtlık yaratmaktadır (X4).
- Dairesel formun zemine yakın kısımlarında koyu değerde sık kullanılan çizgilerle gölge hissi uyandırılmıştır. Çalışmanın en koyu tonlarda olan bu bölümü yoğun taramalarla vurgulanmıştır (X2).
- Dairesel form üzerinde yer yer yoğun taramalar, boşluklar ve bu iki alanı birleştiren yumuşak geçişler bulunmaktadır. Tüm bunlar forma bütünlük kazandırmıştır (X3).
- Resmin genelinde ışıklı ve gölgeli alanları oluşturan açık ve koyu değerlerlede zıtlık oluşturulmuştur (X5).

Resim 38: İç mekân çalışması, kâğıt üzerine kuru boya, 11 yaş, erkek

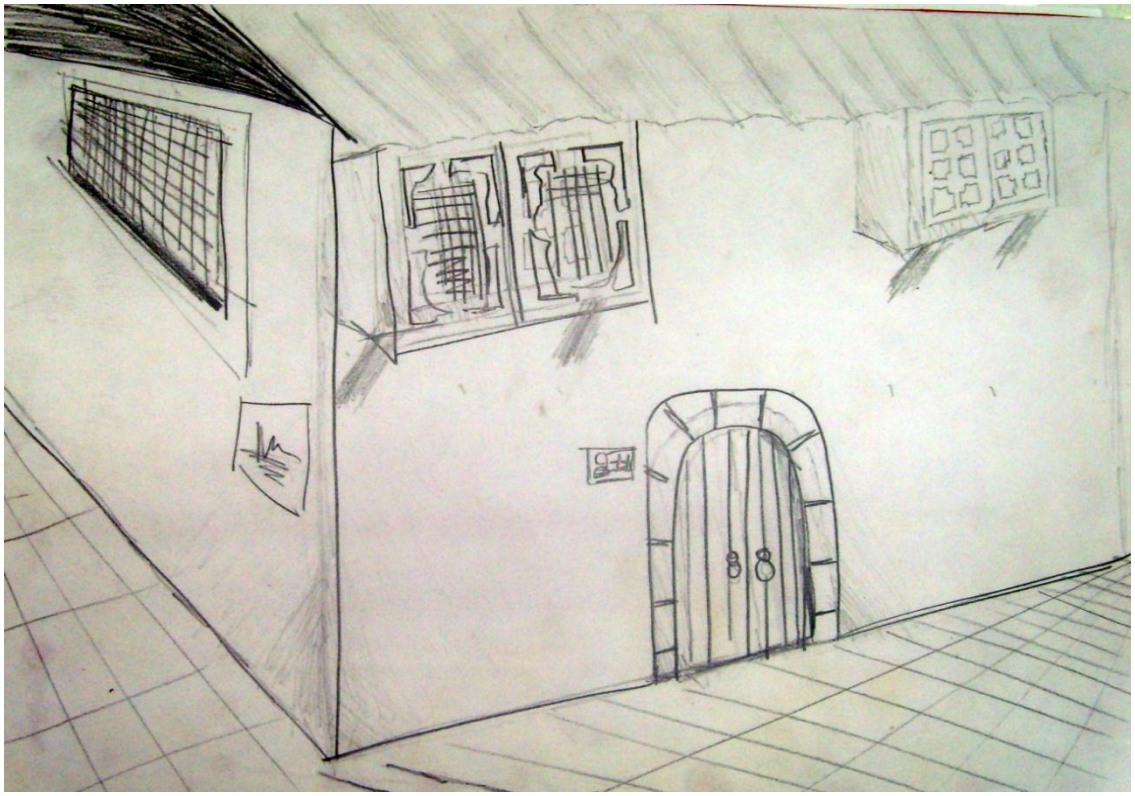
Tablo 11

		SANATIN ILKELERI							
		DENGE	VURGU	BUTUNLUK	ZITLIK	AHENK	RITIM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA						X6		
	ÇIZGI				X1			X5	
	RENK				X2				
	DOKU								
	FORM	X3					X4		
	IŞIK-GOLGE								

Resim 38’deki iç mekân çalışmasını incelediğimizde;

- Zemindeki yatay pencere ve duvarda kullanılan dikey çizgilerle kontrast - zıtlık ve kırmızı yeşil turuncu mavi gibi kontrast renklerin bir arada kullanımı ile zıtlık oluşturulmuştur (X1, X2).
- Bitkiler ve dolap kapakları ile simetrik bir denge yaratılmış (X3).
- Dolap kapağı üzerindeki noktasal birimler ve bitki yapraklarının tekrarı ile ritm hissi yaratılmıştır (X4).
- Çizgisel uzamın giderek daralması bir derinlik hissi oluşturulmuş, aynı anlayış pencere ve dolapta da kullanılarak perspektifi olan mekân anlayışı sağlanmış (X5).
- Nokta etkisi veren dolap kapaklarındaki kulpların tekrarı ile ritim yaratılmıştır (X6).

Resim 39: Sokağımız konulu karakalem çalışması, 11 yaş erkek

Tablo 12

		SANATIN ILKELERI							
		DENGE	VURGU	BUTUNLUK	ZITLIK	AHENK	RITIM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA								
	ÇIZGI		X4	X6	X1		X2		
	RENK								
	DOKU								
	FORM		X5						X3
	IŞIK-GOLGE								

Resim 39’da iki kaçışlı perspektif kullanılarak oluşturulmuş bir sokak resmi görmekteyiz. Mekânın gözlemciye olan pozisyonunun esas alınarak çizildiği çalışmada renklerden bağımsız biçim ve orantı ile üç boyutlu gerçeklik izlemimi oluşturulmaya çalışılmıştır. Derinlik hissi çizgilerdeki kaçışlar, uzaktaki görüntünün küçük yakındaki görüntünün büyük ifade edilmesiyle güçlendirilmiştir.

- Yatay, dik ve eğik çizgilerin kullanımı ile zıtlık oluşturulmuştur (X1).
- Çizgilerin seyrek ve sık kullanımı ritm duygusu yaratılmıştır (X2).
- Kapı ve pencere formlarının büyüklük küçüklükleri ile oran orantı hissedilmektedir (X3).
- Yüzey üzerinde yer yer çizgisel taramalar ve koyu çizgi değerleri ile kapı pencere gibi formlar vurgulanmıştır (X4, X5).
- Yüzeyleki çizgiyle oluşturulmuş tüm birimler bütünlük hissi vermektedir (X6).

Resim 40: İnsan figürü ile oran orantıyı kavrama, karakalem desen çalışması, 11 yaş, erkek

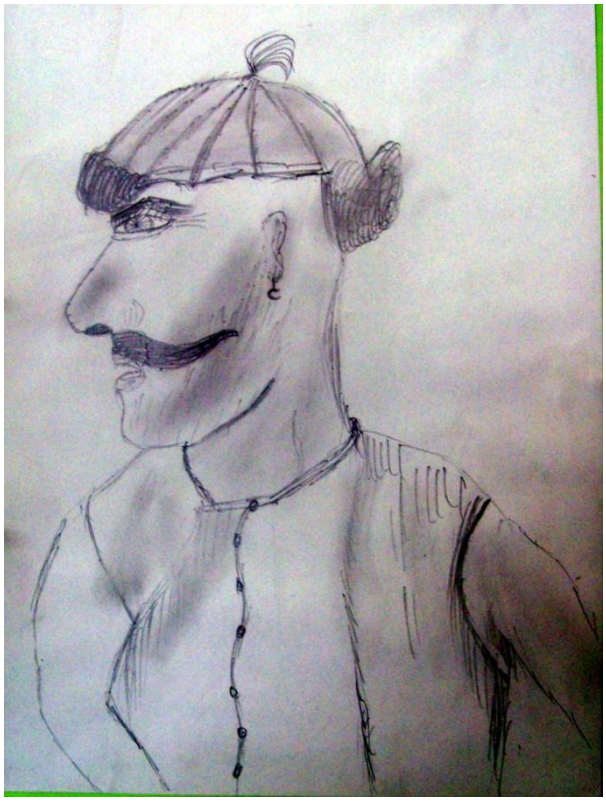
Tablo 13

		SANATIN ILKELERI							
		DENGE	VURGU	BUTUNLUK	ZITLIK	AHENK	RITIM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA								
	ÇIZGI				X6	X5	X4	X1	
	RENK		X3						
	DOKU								
	FORM			X7					X2
	IŞIK-GOLGE								

Model üzerinden karakalem tekniği ile desen çalışmasının yapıldığı örnekte insan figürü ve portresi resimde oran orantı portre gibi unsurların gerçeğine yakın çizilmeye çalışılmıştır. Figürün üzerine oturduğu sandalye bir zemine yerleştirilerek mekânın gerçekliği desteklenmiştir. Resmi incelediğimizde;

- Zemindeki yatay çizgiyle mekân hissi uyandırılmıştır (X1).
- Figürün kâğıt üzerinde dengeli yerleşimi ile oran orantı ve bütünlük sağlanmıştır (X2, X7).
- Figürün saçlarında ve kravatında kullanılan koyu renk kompozisyonda vurgu oluşturmaktadır (X3).
- Sandalye ayaklarını oluşturan çizgilerle ritm duygusu yaratılmıştır (X4).
- Koyu ve açık çizgi değerleri ile oluşturulan zıtlık resme ahenk katmaktadır (X5, X6).

Resim 41: Karakalem portre çalışması, 11 yaş, kız

Tablo 14

		SANATIN ILKELERI							
		DENGE	VURGU	BUTUNLUK	ZITLIK	AHENK	RITIM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA						X3		
	ÇIZGI		X1				X2		
	RENK								
	DOKU								
	FORM								X4
	IŞIK-GOLGE								

Bedenin ve yüzün yapısı ışık ve gölgeyle şekil alarak bir üç boyutluluk izlenimi yaratılmıştır. Karakalem tekniği ile uygulanan portre çalışmasında;

- Çizginin şiddeti ve yer yer taramalarla ışık-gölge etkisi verilmiştir böylece oluşan açık koyu alanlarla zıtlık oluşturulmuştur (X1).
- Şapka üzerinde kullanılan çizgilerle ve gömlek düğmeleri ile ritm hissi yaratılmıştır (X2, X3).
- Yüzdeki göz, burun, ağız, yanak, kulak gibi bölümler birbiriyle orantılı yerleştirilerek oran-orantı sağlanmıştır (X4).

Resim 42: Mekân ve oran orantıya örnek öğrenci çalışması, 11 yaş, erkek

Tablo 15

		SANATIN ILKELERI							
		DENGE	VURGU	BUTUNLUK	ZITLIK	AHENK	RITM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA								
	ÇIZGI	X5		X7	X2			X1	
	RENK			X8	X3				
	DOKU								
	FORM							X6	X4
	IŞIK-GOLGE								

Resim 42’de iç mekân da obje çalışması yapılmıştır.

- Zemin ve duvar çizgileri ile mekân belirtilmiş, zemin ve duvar farklı renklere boyanarak birbirinden ayrılmıştır (X1).
- Dikey ve yatay çizgiler, sıcak soğuk renklerin bir arada kullanımı ile zıtlık oluşturulmuştur (X2, X3).
- Çay bardağı, çaydanlık ve sandalyenin oranı ile oran orantı güçlendirilmiştir (X4).
- Çaydanlık ağzındaki eğik çizgiler yatay ve dikey çizgilere karşı dengeyi sağlamaktadır (X5).
- Sandalyenin zemin çizgisine, bardak ve çaydanlığın yerleşimi önde arkada ilişkisini güçlendirerek mekân hissi yaratılmıştır (X6).
- Çizgi ve renk elemanları ile bütünlük sağlanmıştır (X7, X8).

Resim 43: Cam baskı çalışması, ritme örnek, 11 yaş kız

Tablo 16

		SANATIN ILKELERI							
		DENGE	VURGU	BUTUNLUK	ZITLIK	AHENK	RITIM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA						X4		
	ÇIZGI				X1		X3		
	RENK						X6	X2	
	DOKU				X5				
	FORM								
	IŞIK-GOLGE								

Resim 43'ü incelediğimizde;

- Mavi yeşil soğuk renklerin kullanıldığı kompozisyonda bu renklerin ortasından geçen kırmızı ile hem bir renk kontrastı oluşmuş hem de kompozisyon gökyüzü ve zemin olarak iki bölüme ayrılmıştır (X1, X2).
- Yeşil renk çizgilerin ve nokta etkisi yaratan kırmızı çiçeklerin tekrarı ile bir ritm oluşturulmuştur (X3, X4).
- Kompozisyonun alt bölümündeki hareketlili çizgisel dokunun zıttı olarak üst bölümdeki dingin mavi yüzey yer almaktadır (X5).
- Nokta etkisindeki kırmızı rengin farklı yüksekliklerde resmedilmesi resimdeki monotonluğu bozarak bir ritm oluşturmaktadır (X6).

Resim 44: Kuru kalem ile dilek ağacı, ritim konusuna örnek, 11 yaş, erkek

Tablo 17

		SANATIN İLKELERİ							
		DENGE	VURGU	BUTUNLUK	ZITLIK	AHENK	RITM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA						X2		
	ÇIZGI			X7	X4		X3	X1	
	RENK				X5				
	DOKU			X8					
	FORM			X6					
	IŞIK-GOLGE								

Resim 44’de; resmin alt kısmındaki yeşil renkte boyanmış yüzey kontür çizgisiyle sınırlandırılarak zemin hissi yaratmıştır (X1).

- Dallarda kullanılan sık çizgiler ağaç gövdesinin iki yanındaki boşluklarla dengelenmiştir. Komposizyonun kâğıt üzerindeki dengeli yerleşimi ile bütünlük sağlanmıştır (X6, X7, X8).
- Ağaç gövdesinde kullanılan eğik çizgilerle ağaç kabuğu dokusu oluşturulmuştur.
- Dallara bağlanan nokta etkisindeki kurdelelerin yerleşimi ve tekrarı aynı zamanda dalların farklı yönlerde çizgi hareketleriyle bir ritm duygusu yaratılmıştır (X2, X3).
- Zemindeki yataylık ve ağaç gövdesinin dikeyliği ile bir zıtlık oluşturulmuştur (X4).
- Ağaç gövdesindeki sıcak renk zemindeki soğuk renk ile kontrast oluşturmuştur (X5).

,

Resim 45: Renk ve biçimle vurguya örnek öğrenci çalışması, 11 yaş, kız

Tablo 18

		SANATIN ILKELERI							
		DENGE	VURGU	BUTUNLUK	ZITLIK	AHENK	RITM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA								
	ÇIZGI	X3	X1			X4			
	RENK		X2		X5			X7	
	DOKU							X8	
	FORM		X6						
	IŞIK-GOLGE								

Resim 45’ de renk ve biçimlerle bir düzenleme çalışması görülmektedir.

- Yeşil renkle oluşturulan elma formu kontür çizgileriyle belirgin hale getirilerek vurgulanmıştır (X1, X6).
- Elma formunun üzerinde kullanılan renk formları ile bir üç boyutluluk hissi yaratılmıştır.
- Zeminde kullanılan ağırlıklı sıcak renklere karşın elmadaki baskın soğuk renk formu ön plana çıkarmıştır (X2).
- Eğik ve kırık çizgilerin yatay ve dikey kullanımı ile denge ve ahemk sağlanmıştır (X3, X4).
- Ara ana ve kontrast renkler bir arada kullanılmıştır (X5).
- Renk ve dokularla bir zemin oluşturularak mekân hissi yaratılmıştır. (X7, X8).

Resim 46:: Denge konusuna örnek guaj boya natürmort çalışması, 11 yaş, erkek

Tablo 19

		SANATIN ILKELERI							
		DENGE	VURGU	BUTUNLUK	ZITLIK	AHENK	RITIM	MEKAN	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	NOKTA								
	ÇIZGI								
	RENK	X5		X8	X3	X7		X1	
	DOKU								
	FORM	X6						X2	X4
	IŞIK-GOLGE								

Resim 46’ ya göre;

- Sarı renkle oluşturulmuş masa görüntüsü bir zemin hissi yaratmıştır (X1).
- Zemin üzerine yerleştirilen elma ve testi formlarının farklı düzlemlere oturtulması ile önde arkada ilişkisi yaratılmıştır böylece derinlik hissi veren bi mekân oluşturulmuştur (X2).
- Turuncu renk ile boyanan testi formunun arka planındaki yüzey zıt rengi mavi ile boyanarak kontrast oluşturulmuştur (X3).
- Elma üzerinde kullanılan renk tonları ile ışık-gölge etkisi yaratılmıştır.
- Testi ve elmanın boyutları ile oran orantı sağlanmıştır (X4).
- Renk ve biçim zıtlıkları ile dengeler oluşturulmuştur (X5, X6).
- Renklerin kullanımı ile ahenk ve bütünlük oluşturulmuştur (X7, X8).

Hatay'ın İskenderun ilçesinde bulunan Özel Atalar İlköğretim Okulu'nun 11 yaş, 5. sınıf öğrencilerinden oluşan 19 kişilik grubun, Görsel Sanatlar dersinde öğrendikleri bilgileri uyguladıkları etüt saati çalışmaları, temel tasarım ilke ve elemanları açısından değerlendirildiğinde;

Çizgi ile denge: %21
Çizgi ile bütünlük: %21
Çizgi ile ritim: %42
Çizgi ile mekân: %26
Çizgi ile ahenk: %11
Çizgi ile zıtlık: %63
Çizgi ile oran: %5
Çizgi ile vurgu: %26
Doku ile zıtlık: %16
Doku ile bütünlük: %21
Doku ile ahenk: %11
Doku ile vurgu: %11
Doku ile denge: %5
Doku ile ritim: %16
Doku ile zıtlık: %5
Renk ile denge: %5
Renk ile vurgu: %21
Renk ile ahenk: %26
Renk ile mekan: %11
Renk ile ritim: %16
Renk ile zıtlık: %57
Form ile denge: %21
Form ile zıtlık: %11
Form ile ritim: %21
Form ile oran: %32
Form ile mekan: %16
Form ile vurgu: %5
Nokta ile zıtlık: %5
Nokta ile ritim: %32
Işık gölge ile zıtlık: %5 oranında kullanıldıkları görülmektedir. Buna göre;

19 çalışma arasında en çok kullanılan temel tasarım elemanı çizgi ve sonrasında dokudur. %63 oranıyla, en çok çizgi ile zıtlık (kontrast) oluşturulduğu gözlenmektedir. %57 oranında renk ile zıtlık (kontrast), %32 oranında nokta ile ritim, form ile oran ilkeleri oluşturulmuştur. Oranlardan hareket ederek, 19 kişilik öğrenci grubunda en iyi anlaşılan yada uygulanması tercih edilen konuların; kontrast-zıtlık, çizgi, renk ve form, nokta, oran orantı olduğu ve yaratıcı uygulamalarda kullanıldıkları görülmektedir.

Uygulamalarda en çok kullanılan tasarım elemanı çizgi; %63 oranında zıtlık, %42 oranında ritim, %26 oranında mekân ve vurgu, %21 oranında denge ve bütünlük oluşturmada kullanılmıştır.

Doku, yine en çok kullanılan tasarım elemanlarından ikincisidir. %26 oranında doku ile bütünlük sağlanmış, %16 oranında zıtlık ve ritim oluşturulmuş, %11 ahenk, vurgu ve denge sağlamak için kullanılmıştır.

Tasarım elemanlarından rengin 19 çalışmanın %26'sında ahenk, %21'inde vurgu, %57 zıtlık - kontrast, %17 ritim ve mekan, %10 denge amacı ile kullanıldığı görülmektedir.

Temel tasarım elemanlarından form, %32 oran-orantı amacıyla, %21 denge ve ritim, %16 mekân oluşturma, %5 vurgu amacıyla kullanılmıştır.

Bunların yanı sıra %5 oranında ısık gölge ile zıtlık, %32 oranında nokta ile ritim, %5 oranında nokta ile zıtlık oluşturulmuştur.

Yapılan öğrenci çalışmalarında temel tasarım ilke ve elemanlarının iyi kullanıldığı, bunların kullanılması ile temel tasarım amacına uygun, başarılı çalışmaların ortaya çıktığı görülmektedir. Bunda, donanımlı çalışma ortamı, malzeme yeterliliği gibi etkenlerinde önemli olduğu düşünülmektedir.

Öğrenci çalışmalarının her birinde tasarım elemanları ile tasarım ilkelerinin gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durumda, bilgisini estetik kaygı doğrultusunda, daha iyiye ulaşmak için kullanan çocuğa, öğrendiği temel tasarım bilgilerinin yaratıcılığında katkıda bulunduğu söylenebilir.

Elbette ilgi, kültürel farklılıklar, çalışma ortamı, öğretmen değişkeni, materyal sıkıntısı gibi durumlarda öğrenci çalışmalarına yansıyacak sonuçlar farklı olabilecektir. Fakat göz ardı edilmemesi gereken konu; sanat eğitiminin önemi ve temelden çocuğa sevgiyle kazandırılabileceğidir. Burada görev sanat eğitimcilerine düşmektedir

Sanat eğitiminin değerinin daha iyi anlaşılması, sanatsal yaratmanın öneminin kavranması, öğretimin yaratıcılığı geliştirecek biçimde planlanması ile daha yaratıcı bireyler yetiştirilebileceği düşünülmektedir.

Sanat eğitimi, tasarım ve yaratıcılık kavramları birbirine bağlı, birbirini içeren ve gerektiren kavramlardır. Bireyin yaşamını kolaylaştırmak ve onu bir bütün yapan özellikleri geliştirmeyi hedeflerler. Her biri bireyle ilgili ve birey içindir.

Yaratıcılığın gelişiminde etkili alanlardan biri olan sanat eğitimi, düzenli ve amaçlı bir programla, özgün bir yaratma ortamında, çeşitli malzeme ve materyal kullanma özgürlüğü ile bireye kazandırılmalıdır. Bu sistemle Görsel Sanatlar Dersi alan çocuk, öğrendiği temel tasarım bilgilerini fikirlerine uygulayıp, böylece yaratıcılığını ifade etmeyi öğrenir. Tasarım eğitimi ise alternatif çözüm üretimi, problemlere yaratıcı ve eleştirel bir bakış açısı ile yaklaşabilme, düşünceleri eyleme dökebilme gibi özelliklerin geliştirilmesine yönelik amaçlar taşımaktadır. Bu amaçlar, yaratıcı birey özellikleri ile benzerlik göstermektedir.

Sanat eğitiminin bir parçası olan temel tasarım eğitimi, problem oluşturma, çözüm üretme, planlama, ifade etme gibi özelliklerin kazandırma süreci olarak düşünüldüğünde; bu donanımın henüz gelişim çağında olan çocuğa öğretilmesinin hedeflenen bireyin oluşumundaki önemi kaçınılmazdır.

Yaratıcılığın temel alındığı bir eğitim sistemi, bireyin değişim ve gelişim sürecinin sağlıklı ve istenen biçimde gerçekleşmesini sağlar. Bu durumda; sanat eğitimi ile kazandıklarını yaşamının her alanında kullanabilen, çağa ayak uydurmada zorlanmayan, mekanik yaşam örgüsüne estetik beğenisini de katan, anlayan, ifade eden, sorunlar karşısında çözüm üretebilecek birey modelinin temelleri atılır

KAYNAKÇA

Adıgüzel, H. Ömer ve Ali Öztürk (Ed.) (2005), *Yaratıcılıkla İlgili Yaklaşımlar - Kuramlar, Çocukta Yaratıcılık ve Drama*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yay. No:1488, Ünite:3, Eskişehir

Alakuş, A. Osman (2003), "Dünden Bugüne Görsel Sanatlar Eğitimimizin Genel Bir Görünümü", *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 160 http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160/alakus.htm (Erişim Tarihi: 11.04.2011)

Alakuş, A. Osman, Levent Mercin (2009), *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi*, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara

Altınkurt, Lale (2005), "Türkiye'de Sanat Eğitiminin Gelişimi". *D.P.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:12, Haziran 2005. ss:125-136

Argun, Yasemin (2004), Okul *Öncesi Dönemde Yaratıcılık ve Eğitimi*, Anı Yayıncılık, Ankara

Aslan, Mehmet Seyit (Mayıs 2007), "Yaratıcılıkta Kurumsal Yaklaşımlar", http://yaraticilikokulu.blogspot.com, (Erişim Tarihi: 10.01.2011)

Atan, Ahmet (27.01.2007), "Çocuk Gelişiminde Resim Eğitiminin Yeri", Makale,http://w3.gazi.edu.tr/web/ahmetatan/mak_cocukgel.htm, (Erişim Tarihi: 22.12.2010)

Ayaydın, Abdullah (Kasım 2005), "Çoklu Zekâ Kuramı Ve Görsel Sanatlar Eğitimi",http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi69/index-ayaydin.htm, (Erişim Tarihi: 02.02.2011)

Balamir, Bünyamin (Aralık,1993), "Neden Temel Sanat Eğitimi?", *Sanat Güzel Sanatlar Gazetesi* (Birleşmiş Ressamlar Heykeltıraşlar Derneği), Sayı:2, Ankara

Balamir, Bünyamin (1999), *Sanat Eğitiminde Özgünlük Ve Özgürlük*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları Kültür Eserleri Dizisi/241, Ankara

Balcı, Yusuf Baytekin, Nuran Say (2005), *Temel Sanat Eğitimi*, Ya - Pa Basımevi, İstanbul

Becer, Emre (2008), *İletişim ve Grafik Tasarım*, Dost Yayınevi, Ankara

Bigalı, Şeref (1999), *Resim Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara

Boydaş, Nihat (2007), *Sanat Eleştirisine Giriş*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık,

Ankara

Buyurgan, Serap, Ufuk Buyurgan (2001), *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*, Dersal Yayıncılık, Ankara

Chapman, H. (1992), *EA World Of Images*, Davis Pub. Inc.,(s.42 – 69.) Aktaran;

Ahmet Şinasi İŞLER(2002), "Günümüzde Görsel Okur Yazarlık Ve Görsel Okur Yazarlık Eğitimi", *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,Cilt: XV, Sayı: 1

Cereci, Sedat (2004), *Reklam Sanatı*, Metropol Yayınları, İstanbul

Çellek, Tülay (2002), "Yaratıcılık ve Eğitim Sistemimizdeki Boyutu", *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, Mart 2002, Cilt 2, Sayı 1, Sayfa: 02-04

Çellek, Tülay (2003), "Çocuğun Sanatsal Gelişimi", Makale, http://www.tulaycellek.com/tulay/eser.asp?id=220 , (Erişim Tarihi: 08.01.2011)

Erdem, Mesut (2005), *Resim Tekniği*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul

Ergüven, Mehmet (1997), *Görmece*, Metis Yayınları, İstanbul

Erusta, Sinem (2005), "Çocuğu Tanıma Yöntemi Olarak Resim, Çocuk Ve Resim" http:// www. psikologum.com/konular_detay.asp?id=213, (Erişim Tarihi: 09.03.2011)

Gel, Hasan Yücel (1994), "Çağdaş Eğitimde Sanat", Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları, İstanbul

Gegenfurtner, Karl R. (2006), *Beyin ve Algılama*, (Çeviren: Barış Konukman), İnkılap Kitabevi, Ankara

Gombrıch, Ernst Hans (2004), *Sanatın Öyküsü*, (Çeviren Bedrettin Cömert), Remzi Kitabevi, İstanbul

Gökaydın, Nevide (1982), "Sanat Eğitimi", *Plastik Sanatlar Sempozyumu*. 546, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları

Gökaydın, Nevide (2002), *Temel Sanat Eğitimi*, M. E. B. Yayınları Bilim ve Kültür Eserleri Serisi, Ankara

İşler, Ahmet Şinasi (2002), "Günümüzde Görsel Okur Yazarlık Ve Görsel Okur Yazarlık Eğitimi", *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt: XV, Sayı: 1

Karayağmurlar, Bedri, Dinçer Özen, Nurettin Şahin, (Haziran 2005*), Okul Öncesi Resim Öğretimi*, Eskişehir, Anadolu üniversitesi web-ofset tesisleri

Kaya, Şennur (2010), "Cumhuriyet Döneminde Güzel Sanatlar (Resim-Heykel-Mimari)" *İstanbul Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü* http://www.istanbul.edu.tr/Bolumler/guzelsanat/gs.htm , (Erişim Tarihi: 17.08.2011)

Kehnemuyı, Zerrin (2009), *Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

Kırmızı, Tuğrul, Ahmet Hilmi Balcı, Zafer Aytekin, Burcu Sılaydın, Duygu Çukur (2003), "Aktif Etkin Probleme Dayalı Eğitim ve Memetıcs - Belleşim Bağlamında Temel Tasarım", *T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimf-Yk*-02-03 2003

May, Rollo (2001), *Yaratma Cesareti*, (Çeviren: Alper Oysal), İstanbul, Metis Yayınları

Meissner, Hartwig (2006), "Yaratıcılık ve Matematik Eğitimi", (Çeviren: Dr. Hülya Gür, Mehmet Ali Kandemir), *Balıkesir Üniversitesi*, http://ilkogretim-online.org.tr/vol5say1/ceviri1.PDF, (Erişim Tarihi: 20.12.2010)

Milli Eğitim Bakanlığı (2010), *Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuzu*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul

Noyanalpan, Ningur (1993), *Eğitimde Yaratıcılığa Genel Bakış, Yaratıcılık ve Eğitim*, TED yayınları, Ankara

Oskay, Ünsal (2001), *İletişimin ABC'si*, 3. Basım, Der Yayınları, İstanbul

Ömeroğlu, Esra, Ayşe Turla (2001), "Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık Eğitimi ve Desteklenmesi", *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:151 (Temmuz-Ağustos-Eylül)

Özbağı, Tevhide (1996), "Çizgi Filmlerin Sanat Eğitimindeki Yeri", *Türkiye 1. Uluslararası Uzaktan Eğitim Sempozyumu* (12-15 Kasım 1996) Bildiriler, s.489, Ankara

Özcan, Berna Özlem (2005-2006), "Temel Tasarım Ders Notları", *Mustafa Kemal Üniversitesi*

Özel, Yazgül (2005), *Çocuk Resimlerinde Kompozisyon*, Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Özsoy, Vedat (1988) "75. Yılda Sanat Eğitimi ve Öğretimi", *Milli Eğitim Dergisi*

Öztuna, H. Yakup, (2007), *Görsel İletişimde Temel Tasarım*, Tibyan Yayıncılık, İzmir

Parlak, Sibel, (2009), "Yaratıcılık; Çocuklarda, Ergenlerde ve Gençlerde

Yaratıcılığın Gelişimi ve Yaratıcılığı Etkileyen Faktörler", Makale, www.tavsiyeediyorum.com/makale_3220.htm , (Erişim Tarihi:15.02.2011)

San, İnci (1974), *Sanatsal Yaratma Ve Çocukta Yaratıcılık*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Doktora Tezi, Ankara

San, İnci (1979), *Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık*, Ankara, İş Bankası Yayınları

San, İnci (1983), "Kültür Aktarımı ve Çağdaş Kültür Sorunu İçinde Sanat Eğitiminin Yeri", *Ankara Üniversitesi Dergisi*, Cilt:16, Sayı:2 http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/514/6386.pdf , (Erişim Tarihi:08.08.2011)

San, İnci (1985), *Sanat ve Eğitim*, 2.Basım, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları

San, İnci (2007), *Çocukta Yaratıcılık ve Drama*, Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları

Seylan, Ali (2005) , *Temel Tasarım*, M Kitap, Ankara

Sungur, Nuray (1997), *Yaratıcı Düşünce*, Evrim Yayınevi, İstanbul

Tunalı, İsmail (1998), *Estetik*, 5.baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Tütüncü, Serap (2006), *İlköğretim Görsel Sanatlar Eğitimi Dersi Çerçevesinde Çocuk Resminde Yaratıcılık Kavramının Algılanışına İlişkin Bir Durum Çalışması*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi , İzmir

Ülgen, Gülten. (1995), *Eğitim Psikolojisi*, Bilim Yayınları, Ankara

Ünver, Erdem (2002), *Sanat Eğitimi*, Nobel Yayınları, Ankara

Yalçındere, Özgül (10.06.2008), "Çocukta Yaratıcılık Gelişimi" , http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/fa6390804dc32e1a81ccdd95a05b4325/10062008_makale_09.pdf?MOD=AJPERES, (Erişim Tarihi: 06.02.2011)

Yasa Yaman, Zeynep (1994), "Kültür ve Sanat Ortamı, Kültürün Gelişiminde Sanat Öncülüğü", *Ulusal Sanat Sempozyumu*, Hacettepe yayınları, Ankara

Yavuz, Halide (1989), *Yaratıcılık*, Boğaziçi üniversitesi matbaası, İstanbul

Yavuzer, Haluk (1992), *Resimleriyle Çocuk*, Remzi Kitabevi, İstanbul

Yılmaz, Mehmet (2001), *Hayali Söyleşiler*, Ütopya Yayınevi, Ankara

Yolcu, Enver (2010), "Türkiye' de Sanat Eğitiminin Tarihçesi", http://www.enveryolcu.com/egitim/tarihce.html, (Erişim Tarihi:08.02.2011)

http://www.sanatdersi.com/temel-sanat-egitimi/temel-tasarim-yaraticilik.html

(Erişim Tarihi: 01.06.2011)

http://tdkterim.gov.tr (Erişim Tarihi: 05.03.2011)

http://ttkb.meb.gov.tr/prgyillikplan.aspx (Erişim Tarihi: 10.04.2011)

http://ttkb.meb.gov.tr/program.aspx (Erişim Tarihi: 10.04.2011)

EK-1: ilköğretim 5. sınıflar yıllık plan, kazanımlar

GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI 5. SINIF KAZANIM TABLOSU
ÖĞRENME ALANI: GÖRSEL SANATLARDA BİÇİMLENDİRME

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
1. Çeşitli sanat alanlarının şarkı, türkü, şiir, öykü, masal, anı, efsane gibi türlerinden yararlanarak görsel çalışmalar yapar. **2.** Nokta etkisi yaratan varlıklara çevresinden örnekler göstererek nokta, benek ve lekelerle renkli özgün kompozisyonlar yapar. **3.** Nokta ve çizgi etkisi veren üç boyutlu malzemelerle özgün çalışmalar yapmaktan zevk alır. **4.** Soğuk ve sıcak renkleri ayırt eder. **5.** Zıt renkleri kullanarak görsel çalışmalar yapar. **6.** Çevresindeki renk uyumsuzluklarının farkına varır. **7.** Merkezî, simetrik ve asimetrik dengeyi çalışmalarında kullanır. **8.** Görsel doku oluşumunda nokta, çizgi, renk, biçim ve leke tekrarlarının etkisini fark ederek çalışmalarında kullanır. **9.** Duygu, düşünce ve izlenimlerini çeşitli görsel sanat tekniklerliyle ifade eder. **10.** Çalışmalarını sergilemekten ve arkadaşlarının yaptığı çalışmaları izlemekten zevk alır.	**1. "Mânilerimiz"** Öğrencilerin bildikleri, duydukları mânileri sınıfla paylaşmaları sağlanır. Her öğrencinin sevdiği mâniyi renkli çalışmalarla ifade etmesi sağlanabilir. **2, 4. "Renkli Beneklerle Oyun"** Öğrenciler, parmaklarını çeşitli boyalara batırarak resim kâğıtlarının üzerine istedikleri gibi parmak baskısı yaparlar. Oluşan iri benekler, renkli kalemlerle çeşitli nesne ve figürlere benzetilir. Örneğin etrafından çıkan kollarla ahtapota, örümceğe; baş, kuyruk, bacaklar ilave edilerek çeşitli kuşlara ya da çaydanlık, bardak, masa gibi nesnelere dönüştürülebilir. Bu konu, sıcak ve soğuk renklerle de ilişkilendirilebilir. **2, 4. "Benek Benek"** Parmak baskı, fırça baskısı ya da nokta etkisi yaratan, delgeçle elde edilen kâğıt pullar, hububat, çekirdek, gazoz kapakları gibi malzemelerle kolaj yaptırılabilir. Ancak, bu tarz kolajda kâğıdı doldurma mecburiyeti getirilmemeli, malzemeler tek tek yapıştırma yerine tutkallı yüzey üzerine serpiştirilerek sabitlenmelidir. **3. "Noktalı - Çizgili Tabağım"** Küçük bir kâse ters çevrilerek bir naylonla gergin bir şekilde kaplanır. Kâsenin tabanının orta noktasından başlayarak kilden oluşturulan minik toplar ve düz, kıvrımlı, spiral şekline getirilen kilden çubuklar, mümkün olduğunca boşluk bırakmaksızın yerleştirilerek kâsenin dış kısmı kaplanır. Topların ve çubukların aynı çapta olmasına (ortalama 1 cm) özen gösterilir. Daha sonra, bir cetvelin ince kenarıyla aşağıdan yukarıya doğru çekmeler yapılarak motiflerin tamamen birleşmesi sağlanır. Bu işlem çok fazla bastırmadan yapılmalıdır. Yaklaşık 10-15 dakika sonrasında, kil ile kâse birbirinden ayrılır. Kâsenin iç kısmında noktalı çizgili desenler görülecektir. İmkân varsa bu çalışma seramik fırınında pişirilerek sağlamlaştırılır. **4. "Güneşin Renkleri"** Öğrenciler, güneşle ilgili bildikleri ve hayal ettikleri hakkında konuşturulur. Daha sonra sarı, kırmızı ve turuncu renklerdeki oyun hamurlarıyla inceli kalınlı, uzunlu kısalı çubuklar hazırlanır ve bunlarla ışınlar saçan bir güneş motifi oluşturulur. Bu yolla, sıcak renklerin niçin böyle isimlendirildiğini, neden sıcak denildiği öğrencilere kavratılmış olur.	**[!]** Tercih edilen araç-gereçler en az bir ders öncesinden öğrencilere bildirilmeli, araç-gereç ve teknik seçimlerinde öğrencilerin ilgi ve istekleri dikkate alınmalıdır. **[!]** Kalemle nokta çalışmaları kesinlikle yapılmamalıdır. Öğrencinin sabrını zorlayan, sıkıcı ve yorucu çalışmalar asla yaptırılmamalıdır. **(!)** Atatürkçülük ile İlgili Konular (7-9. Kazanım, 6. Konu) **4. Sıcak Renkler:** Güneşe yakın, güneşin renkleri: Sarı, kırmızı, turuncu **Soğuk Renkler:** Mavi, yeşil, mor **5. Zıt Renkler:** • Sarı x Mor • Kırmızı x Yeşil • Mavi x Turuncu **7. Asimetrik Denge:** Eşit ya da eşit olmayan görsel ağırlıktaki ve çekicilikteki ögelerin düzenlenmesidir. **9.** Öğretmen öğrenciyi mümkün olduğunca çok çeşitli malzeme ve teknikle tanıştırmalıdır.

:Sınıf-okul içi etkinlik : Okul dışı etkinlik [!] :Uyarı :Ders içi ilişkilendirme :Diğer derslerle ilişkilendirme :Ölçme ve Değerlendirme :Ara disiplinlerle ilişkilendirme (!): Atatürkçülük

ÖĞRENME ALANI: GÖRSEL SANAT KÜLTÜRÜ

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
1. Bir eserin, görsel sanatların hangi dalına ait olduğunu ayırt eder. **2.** Aynı konunun değişik teknik, malzeme ve anlatım biçimleriyle ifade edilebileceğini bilir. **3.** Beğenilerin zaman, eğitim, kültür vb. etkenlere göre değişebileceğini fark eder. **4.** Uzak ve yakın çevresindeki doğal ve tarihî güzellikleri tanır. **5.** Uzak ve yakın çevresindeki doğal güzelliklerin, kültürel yapıların özelliklerinin bozulmaması gerektiğini nedenleri ile açıklar. **6.** Uzak ve yakın çevresinin doğal ve tarihî güzelliklerini görsel çalışmalarında kaynak olarak kullanır. **7.** Sanatçı-zanaatçı ayrımını yapar.	**2. " Haydi Farklı Anlatalım"** Öğretmen sınıfta bir cümle söyler. Bir öğrenci, öğretmenden sonra cümlenin devamı olan başka bir cümle kurar. Her öğrenci kendisinden öncekinin cümlesiyle bağlantılı başka bir cümle söyler ve oyun bir öykü oluşturuluncaya kadar devam eder. Öğrenciler ortaya çıkan öykü ile ilgili, diledikleri tekniği kullanarak görsel sanat çalışmaları yaparlar. Aynı konudan yola çıkılmış olmasına rağmen, uygulama sonrasında, çalışmalarda kullanılan farklı teknik ve anlatım biçimleri tartışılabilir. **3. "Beğenilerdeki Farklılıklar"** Öğrencilerden, aile büyüklerine çeşitli konulardaki beğenilerini sorarak bir liste oluşturmaları istenir. Sınıfa getirilen listeler, tahtaya yazılarak sınıf ile paylaşılır. Tahtaya yazılanlar okunarak öğrenciler, kendi beğenileri ile aile büyüklerinin beğenilerini karşılaştırırlar. Daha sonra, beğeni farklılıklarını konu alan bu etkinliği arkadaşları ile de yaparlar. **7. "Sanatçı - Zanaatçı"** Ünlü sanatçılara ait röprodüksiyonlar, sanatçılar hakkındaki gazete broşürleri, yazılar, filmler vb. dokümanlara ulaşılabilir ve bunlardan yararlanılarak sanatçının önemi vurgulanabilir. Tek ve orijinal bir eser ortaya koyan kişiye sanatçı denildiği; elde üretilen ve el işçiliği ile çoğaltılabilen ürünleri yapan kişilerin ise zanaatçı oldukları vurgulanmalıdır. Örneğin, marangozluk, duvarcılık, bakır işçiliği, dokumacılık vb. Ancak, zanaat ürünlerini tasarlayanların (çizenlerin) birer "tasarımcı" olduğu vurgulanmalıdır.	**[!]** Tercih edilen araç-gereçler en az bir ders öncesinden öğrencilere bildirilmeli, araç-gereç ve teknik seçimlerinde öğrencilerin ilgi ve istekleri dikkate alınmalıdır. **1. Görsel Sanatların Dalları:** Resim, grafik, baskı resim, heykel, seramik, mimari, tekstil, fotoğraf, karikatür **3. Kültür:** Bir toplumu ya da halkı duyuş, düşünüş ve yaşayış bakımından öbürlerinden ayıran ve gerek özdeksel gerek tinsel alanlarda oluşturulan ürünlerin tümü. **2.** Özel Eğitim, 1. "Kişilerin yetenek, beceri ve güçlerinin değişik olabileceğinin farkına varır." **4.** İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 56. "Çevrenin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasını bir vatandaşlık görevi olduğuna uygun davranışlar gösterir." **(!)** Atatürkçülük ile İlgili Konular (1. Kazanım, 7. Konu) **7. Sanatçı:** Sanatla profesyonel bir şekilde uğraşan kimse. **Zanaatçı:** Daha çok teknik yeteneğe ve ustalığa dayanarak üretim yapan kimse. **4.** Sosyal bilgiler dersi, "Kültür ve Miras" öğrenme alanı, "Adım Adım Türkiye" ünitesi, "Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesneleri ve yapıtları tanır.", " Ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere örnekler verir."

:Sınıf-okul içi etkinlik : Okul dışı etkinlik [!] :Uyarı :Ders içi ilişkilendirme :Diğer derslerle ilişkilendirme :Ölçme ve Değerlendirme :Ara disiplinlerle ilişkilendirme (!): Atatürkçülük

ÖĞRENME ALANI: MÜZE BİLİNCİ

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
1. Müze, ören yeri, tarihî eser, anıt vb. ziyaretleri yapmaya istek duyar. **2.** Müze, ören yeri, tarihî eser, anıt vb. yerlerde edindiği bilgileri ve gördüğü eserlerin tarihle ilişkisini arkadaşları ile tartışır. **3.** "Restorasyon" ve "konservasyon" kavramlarını tanır. **4.** Gördüğü tarihî eserlerden yola çıkarak görsel tasarımlar yapar. **5.** Ülkemizin müze, ören yeri, tarihî eser, anıt vb. zenginliklere sahip olmasından gurur duyar.	**1,2. "Müzeye Gidiyorum"** Yakın çevrede ya da imkân dâhilinde gidilebilecek farklı çeşitteki müze (sanat, tarih, arkeoloji, etnografya, bilim, teknoloji, basın, açık hava müzeleri ve askerî müzeler) ve galerilere öğrencilerin ziyareti sağlanır. **3. "Kazı Çalışması"** Öğretmen vazo, çömlek, testi vb. gibi sağlam bir seramik ürününü öğrencilerle birlikte kırarak parçalarını okul bahçesi içinde belli bir alana öğrencilerin görmediği bir zamanda gömer. Daha sonra öğrencilerin bu parçaları evlerinden getirdikleri diş fırçası, kürdan, dal parçası gibi kırılan parçalara zarar vermeyecek araçlar yardımıyla her birini bulmalarını sağlar. Bulunan parçalar numaralandırılarak kayıt altına alınır. Parçalar özenle sınıfa taşınır. Bir kazının canlandırıldığı bu çalışmayı, sınıf ortamında yapıştırıcı maddelerle birleştirmek suretiyle basit bir restorasyon çalışması gerçekleştirilebilir.	**1.** İmkân dâhilinde ve "Müzeler Haftası" (18 - 24 Mayıs) kapsamında, yakın çevrede bulunan bir müze, ören yeri, tarihî eser veya anıt ziyaret edilmelidir. **[!]** Müze veya ören yerine ziyaret gerçekleştirilemezse, sınıf içerisinde müzeyi tanıtıcı görsel doküman ve materyaller incelenmelidir. **3. Restorasyon:** Bir sanat yapıtını ya da insanlık tarihine tanıklık eden herhangi bir nesneyi korumak ve gerektiğinde olabildiğince ilk hâline getirmek amacıyla, bu yapıtı/nesneyi sağlamlaştırmaya ve yıpranma sürecini durdurmaya yönelik işlemlerin tümü. **Konservasyon:** Arkeolojide bir eseri olduğu gibi muhafaza etme yöntemi.

Sınıf-okul içi etkinlik : Okul dışı etkinlik [!] :Uyarı :Ders içi ilişkilendirme :Diğer derslerle ilişkilendirme :Ölçme ve Değerlendirme :Ara disiplinlerle ilişkilendirme (1): Atatürkçülük

ÖĞRENME ALANI: MÜZE BİLİNCİ		
KAZANIMLAR	**ETKİNLİK ÖRNEKLERİ**	**AÇIKLAMALAR**
	4. "Mozaik Yapıyorum" Öğrencilere, bir hafta öncesinden "Antakya mozaikleri" ile ilgili küçük bir araştırma yapmaları söylenir. Sınıfa getirilen Antakya mozaiklerine ait fotoğraflar incelenir. Mozaik eserlerin biçimsel özellikleri, küçük parçaların nasıl bir araya getirilerek eseri oluşturduğu vb. hakkında öğrenciler konuşturularak öğrencilerin bu tekniğin mozaik olduğu bilgisine ulaşmaları sağlanır. Daha sonra kendi mozaik çalışmalarını yaparlar. Bir karton kutunun tabanına yapılmak istenen resim (Bu resim daha önceden öğrencilerin tasarladıkları bir çalışma olabileceği gibi bir eserin röprodüksiyonu da olabilir.) yerleştirilir. Resmin üzerine asetat konulur. Renkli taşlar, asetat üzerine, resme uygun olarak yerleştirilerek yapıştırılır. Ayrı bir kapta su ile karılan alçı, kalınlığı iki parmağı geçmeyecek şekilde kutunun içine dökülür. Kuruduktan sonra kutu ters çevrilerek çalışma kutunun içinden çıkarılır. Büyüklü küçüklü çıkıntılar oluşturan yüzeye derz dolgusu ya da çok ince sıvı alçı dökülerek yüzey düzleştirilir. Yüzey kuruduktan sonra bir bezle silinir.	**2.** Türkçe dersi, "Konuşma" öğrenme alanı, "Bilgi vermek amacıyla konuşur." Bütün öğrenme alanlarında açık uçlu sorular, derecelendirme ölçekleri, kontrol listeleri, öz değerlendirme ve grup değerlendirme formları, gözlem formları, proje ödevleri, süreç dosyası vb. kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

:Sınıf-okul içi etkinlik : Okul dışı etkinlik [!] :Uyarı :Ders içi ilişkilendirme :Diğer derslerle ilişkilendirme :Ölçme ve Değerlendirme :Ara disiplinlerle ilişkilendirme (!): Atatürkçülük

ÖĞRENME ALANI: GÖRSEL SANATLARDA BİÇİMLENDİRME

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
	4, 5. "Parmaklarım Konuşuyor" Öğrenciler, işaret parmaklarının ikisini de birbirinin kontrastı olan renklerle boyarlar ve onları birer karaktermiş gibi hayal dünyalarına göre konuş-tururlar. Daha sonra bu renkleri kullanarak parmak baskısı yapabilirler. Öğrenciler aynı etkinliği, çeşitli parmaklarını sıcak ve soğuk renklere boyayarak da gerçekleştirebilirler. **5. "Zıtlıklar"** Öğrenciler, çeşitli büyüklüklerde yırttıkları/kestikleri sarı sünger parçalarını, mor karton üzerine istedikleri düzende yapıştırırlar. **7. "Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi"** Öğrenciler, "Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi"nin, renk uyumu gözeterek ve merkezî dengeyi esas alarak görsel olarak tasarımını yaparlar. Gençliğe hitabeyi tasarım ilkeleri gözeterek yazarlar, renklendirirler. **7. "Asimetrik İzler"** Öğretmen, bir öğrenciyi tahtaya çıkararak diğer öğrencilerin hareketsiz ve dik duran insanın simetrik dengeye sahip olduğunu tespit etmelerini sağlar. Daha sonra bu öğrenciden simetriyi bozacak duruşlar yapmasını ister. Örnekler çoğaltılarak öğrencilerin asimetrik dengeyi kavramaları sağlanır. Daha sonra öğrencilerden asimetrik duruşa sahip insan figürleri resimlemeleri istenebilir. **9. "Hayalimdeki Okul"** Öğretmen, öğrencilere herkesin kendi öğrenme mekânını kendisinin belirlemesini, bu konuda her türlü hayali kurabileceklerini, bunun bir "düşlerini gerçeğe dönüştürme projesi" olduğunu söyler. Öğrenciler gruplara ayrılır. Her grup, kendi içinde hayallerindeki okulda neler olması gerektiğini tartışır. Varılan sonuçlardan yola çıkılarak çeşitli yoğurma maddeleri, artık malzemeler, karton kutular, ahşap materyaller, boya malzemeleri vb. ile "Hayalimdeki Okul" projesini gerçekleştirebilirler.	**4.** Türkçe dersi, "Görsel Okuma" öğrenme alanı, "Renkleri tanır, anlam-landırır ve yorumlar." **7.** Matematik dersi, "Geometri" öğrenme alanı, "Simetri" alt öğren-me alanı, "Çokgenlerin simetri doğrularını belirler ve çizer.", "Düzlemsel bir şeklin verilen simetri doğrusuna göre simet-riğini çizer." **9.** Türkçe dersi, "Görsel Sunu" öğrenme alanı, "Duygu, düşünce ve bilgilerini görselleştirmede renkleri kullanır." **9.** Türkçe dersi, "Görsel Sunu" öğrenme alanı, "Bilgi, düşünce ve izle-nimlerini resim, şekil ve sembol kullanarak görsel-leştirir."

:Sınıf-okul içi etkinlik : Okul dışı etkinlik [!] :Uyarı :Ders içi ilişkilendirme :Diğer derslerle ilişkilendirme :Ölçme ve Değerlendirme :Ara disiplinlerle ilişkilendirme (T): Atatürkçülük

EK-2: Nihat Boydaş'ın Sanatın İlkeleri ve Elemanları Tablosu

		SANATIN İLKELERİ						
		DENGE	VURGU	AHENK	DEĞİŞİKLİK	HAREKET RİTM	DERECELENDİRME	ORAN ORANTI
SANATIN ELEMANLARI	RENK							
	YOĞUNLUK							
	DEĞER(VALÖR)							
	DEĞER(RENKSİZ)							
	ÇİZGİ							
	DOKU							
	BİÇİM FORM							
	BOŞLUK(MEKAN)							